

Ik en mijn speelman

Aart van der Leeuw

bron

Aart van der Leeuw, *Ik en mijn speelman*. Nijgh & Van Ditmar, Rotterdam 1927

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/leeu003iken01_01/colofon.php

© 2010 dbnl



Eerste hoofdstuk

Wat handelt over de vreugden van een edelman en over een gebochelden toovenaar.

Ik houd er van, om in een bloemruiker een distel te steken, of op een fruitschaal tusschen de vruchten een schubbigen sparappel te leggen. Daarom had ik in het huis, waar voor de liefde betaald wordt, den gebochelden muzikant, die zoeven, als uit den hemel gevallen, voor mijn stilhoudenden draagstoel stond, en mij behulpzaam is geweest bij het uitstijgen, mee naar binnen genomen.

In de feestzaal war en alle kaarsen aangestoken, en deden hun lichtjes in het kristal van de spiegels, in de juweelen van kapsels, keurzen en de ge vest en der degens weertintelen. Vijf vrienden, vijf vrouwen. De komst van mijn speelman werd met handgeklap en gejubel begroet. ‘Het is maar gemakkelijk,’ werd er geroepen, ‘om je vioolkist aan je vastgegroeid bij je te dragen, zoodat er geen kans is, dat je hem ooit zult vergeten,’ en een ander vroeg hem, of hij op het hoofd kon staan als de nar van den koning. Lachend zette hij zich op een lage taboeret in een hoek van de kamer, en stemde zijn gitaar.

Ik schudde de kaarten. Ik zou de bank houden. De

winst moest ons, den bezoekers, in kussen worden uitgeteld, ons verlies zou betaald worden in gouden dukaten.

Wij lieten den muzikant van den wijn brengen, en wierpen hem, zooals je een hond een brok geeft van den maaltijd, af en toe een geldstuk voor de voeten. Daarvoor zong hij met een heesch geluid de gebruikelijke liedjes, ze op zijn instrument begeleidend. Sommigen neurieden het refrein mee, anderen riepen kwinkslagen, of namen schaterend de bestraffing in ontvangst voor hun vrijpostigheden. Soms, plotseling, viel een stilte in, zoo een, die je weemoedig maakt en verlegen, en waarbij vergeten dingen in je herinnering komen: een groene bank onder een linde, kinderen, en het jubelend roepen van je naam in de verte. Wij schertsten dit weg, of we een lastig insect van ons afsloegen.

Het werd warm in de kamer. Wij gaven den speelman een teeken. Hij opende een venster; meteen sprong de deur uit het slot; een vochtige windvlaag voer binnen, en de kaarsen doofden uit. Wij zaten in duister. Uit den nacht werd een klacht over ons gesproken, een kreet van een vogel, een ruischen, een zuchten. Toen zong de man dat lied. Eerst deed hij de snaren donker dreunen, en dan zwol een klank aan, dien wij niet meer herkenden, zoo vol en schoon was die stem. Wij zaten in roerlooze stilte te luisteren. Bij

het einde hoorde ik snikken, en een van mijn vrienden vloekte, alsof hem een wond was toegebracht. Ik voelde een hand op mijn schouder.

Een oogenblik later stond ik op straat naast den speelman. Mijn draagstoel was er nog niet. Geen ster ontbrak er aan den stralenden hemel. Ik volgde mijn geleider door buurten, waar ik nooit tevoren was geweest. Flambouwgloed over wemelend water, nachtgespuis, dat zich om vuren had gelegerd, de dreunende stap van den wacht, met de haakbus geschouderd, een mompelend man voor ons uit langs de huizen; krotten, bouwvallige puien en een vrouw voor een drempel, die in een donker trapgat wees. Ook eenzame stegen, waar wij haastig achter twee schaduwen aansnelden, een slanke en zwierige, en een, die door een spotvogel op het plaveisel scheen te zijn geschetst. Alles, wat ik tegemoet trad, maakte mij licht en gelukkig; het scheen me, of mij lang geleden een belofte gedaan was, welke nu eindelijk werd ingelost.

Bij een omhoog rankende kerk, die aan het lied van daareven deed denken, nam hij de muts in de rechterhand, zijn gitaar droeg hij mee in de linker, en dan maakte hij een buiging, waarbij zijn bult boven zijn hoofd rees, als de koepel boven de domkerk daar naast ons. Zoo nam hij afscheid.

Spoedig verloor ik hem uit het gezicht in het warnet der straten. Mijn huis was niet ver.

Tweede hoofdstuk

Hoe ik verstoppertje speel met een geldbuidel.

Den volgenden morgen werd ik door mijn kamerdienaar gewekt, en zoo begon er dan weer een dag voor mij, gelijk er al duizenden door de opengeschoven gordijnen bij mij binnen waren gelaten. Basque, de knecht, schenkt het lauw gemaakte water in, hij reikt mij de satijnen kousen, het schoeisel, dat kostbaar gegespt is, het ondergoed van zijde en de fluweelen jas met kantwerk aan de mouwen en knopen uit edelsteen. Nu schikt hij mij de krulpruik om het weerbarstige haar. Het morgenmaal wordt opgedragen in vaatwerk van zilver en email uit Limoges, dat ik van mijn moeder geërfd heb.

De koets is voorgereeden ondertusschen, en ik laat mij naar een dame brengen, die ik een handkus aan ga bieden, en een compliment, dat ik gedurende den rit heb bedacht.

Van de bezoeken ben ik weer thuisgekomen, en nauwelijks zit ik, met over elkander geslagen beenen, een pamflet door te bladeren, dat een van mijn vrienden bespot, of een lakei reikt mij op een presenteerblad een brief over, waarvan ik dadelijk het vaderlijk handschrift herken. Ik mompel een ver-

wensching, maar wat baat mij dit. Ja, zooals ik verwacht had, mijn huwelijk; immers al sinds mijn tiende jaar ben ik voor de dochter van den markies van Almonde bestemd, nú tel ik twintig, en nooit heb ik haar nog met de oogen aanschouwd. Hartelijk moet ik er om lachen, wanneer al die mislukte pogingen, om ons te zamen te brengen, in mijn herinnering opduiken. Ik zie me weer in onze galakaros naast mijn vader het slotplein van het kasteel van Almonde oprijden. En dan verschijnt op de bordestrappen een soort major-domus, die wanhopig de handen boven de krulpruik in elkander slaat. Meer dan een week al, meldt hij, is zijn meester wegens een hardnekkigen jichtaanval bedlegerig, en nu heeft juist dezen morgen ook zijn dochter het noodig gevonden, om haar kamer te houden. Wat ze mankeert, begrijpt niemand; frisch als altijd komt haar gezicht boven de dekens te voorschijn. Maar wie van opstaan spreekt, stuurt ze de deur uit.

Mijn vader maakt zijn opwachting bij den gekluisterden gastheer, en van uit de verte hoor ik diens klijvende stem de kuren van de kleine feeks, want zóó wordt ze betiteld, verwenschen. Den volgenden morgen onverrichter zake reizen wij af.

En dan nog dat tegenbezoek van vader en dochter een paar jaren later!

's Ochtends op den dag van hun aankomst ben ik in mijn besten lijfrok moet en kruipen, hoewel ik het mij

meteen al had voorgenomen, dat enkel een spinnekop er tusschen de mazen van zijn web van zou genieten, of een muis, die den kop door een gat van den vloer steekt.

Speurlustig, als jongens dat plegen te wezen, had ik niet lang nog geleden achter de gobelins van de ontvangzaal een verborgen trap ontdekt, die naar een torenkamer voerde, waarvan het bestaan door geen sterveling vermoed werd. Allerlei dingen had ik daar naar toe gesleept, boeken, een oud vuurroer, een stroozak, een drinkkan, wat vaatwerk, en dikwijls sloot ik mij er op, in het gezelschap alleen van mijn adembeklemmende droomen.

Terwijl nu alles voor een plechtige ontvangst in gereedheid werd gebracht, stal ik een brood en een koude kip uit de keuken, en, juist toen de slotdeuren voor het doorluchtige tweetal werden open geworpen, trok ik mij met mijn buit voor een paar dagen terug in mijn schuilhoek.

Eerst toen de zweep beneden mijn tralievenstertje ten afscheid klapte, en ik de wielen van een reiskoets de poort uit hoorde rollen, verwaardigde ik mij, me weer te vertoonen. En de strengste straf bleek niet in staat me mijn geheim te ontwringen.

Nog meermalen ben ik aan de hinderlagen, die me gelegd werden, om mij in één strik met Mathilde d'Almonde te vangen, ontsnapt. Waarom eigenlijk? Het is moeielijk te zeggen, want rijk moet ze wezen, en

haar goederen rijdt ge op geen dag rond in gestrekten draf. Een staan op mijn vrijheid misschien, op een vrijwillige keuze? En nu dit bevel hier: over drie maanden trouwen!

‘Mijnheer,’ schrijft de balsturige grimbaard, ‘onttrekt ge U nogmaals aan den ernstigen wil van een beleedigden vader, dan zal hij weten, wat hem te doen staat, en van alle middelen zal hij gebruik maken, die hem in de hand gegeven zijn.’

Dit riekt naar het water en brood van den kerker, naar een jaar lang in pace. Al mag ze een gezicht hebben als de draak van de kerkgoot, enzoo zuur zijn als een appel, die half groen van den tak is gevallen, ik zal moeten zwichten.

Gezeten voor mijn lessenaar, telkens de punt van mijn ganzepen brekend, en verscheurend wat ik juist geschreven heb, tracht ik een antwoord, dat toestemt noch weigert, in elkander te knutselen.

Dan weer een maaltijd, en het is donker geworden.

Een tik op de deur van mijn kamer. Een huisknecht komt mij berichten, dat het bestelde orkest zich aangemeld heeft en beneden wacht. Ik sla mij tegen het voorhoofd, ik was het vergeten. Op het voorplein vind ik ze samen, twee magere slungels, een dikke, en één, wien het overvloedig gebruik van den wijnkroes de wangen en den neus beschilderd heeft: Een viola d'amore, een dwarsfluit, een bas en een fagot. Ik geef

een wenk, dat zij me volgen moeten. De afstand is kort. Ik breng ze naar het paleis van mevrouwde Soubise, de guile brunette, benijd om het vuur van haar blikken, en de blindheid van een echtgenoot, die als Mozes met horens op het hoofd is geboren.

Stillekens stel ik de muzikanten op onder een verlicht venster, dat aanstaat. Ik hef langzaam de hand op, en nu breekt het geboer los en het gekakel van de wanluidendste serenade, die ooit den nacht verschrikt heeft en de maan heeft doen blozen.

Nog vóór die aanroep een slot heeft gevonden, zie ik, hoe een ontbloote arm de gordijnen vaneen schuift, en een roos naar omlaag wordt geworpen. Bij het lantarenlicht lees ik het briefje, dat er aan vast blijkt gebonden. Mijn bede vind ik verhoord, maar wat overkomt me, dat het me geen vreugde geeft?

Beu ben ik, mompel ik, van kussen, die niets kosten, en van het gastmaal der liefde, waarbij het waarachtig verlangen als een bedelaar van de deur wordt gestuurd. Ik erger mij er over, dat ik mijn genoegen bederf met belachelijke gedachten, doch plotseling besef ik het nu, dat het lied het is, de herinnering aan het hartroerende zingen in duister, toen de kaarsen waren uitgegaan, dat mij al, van 's morgens af, den ganschen dag tot een schimmenspel van ceremonies gemaakt heeft, en een zuiverheid in mij bewaard heeft van frisch geschept bronwater.

Derde hoofdstuk***Spreekt van het ware goud uit bovenwereldsche gewesten.***

Ze beweren, dat het beste bewijs er voor, of iets in je hart heeft wortel geschoten, en er tot bloei is gekomen, dit is, dat je er over droomt. Dien nacht heb ik met mijn gebochelden speelman de stad in alle richtingen doorkruist, achter een ongelooflijk geluk aan, een hert met gouden horens, een godengestalte, een veelkleurige wolk, wat het precies is geweest kan ik niet zeggen, want bij elken straathoek, als ik meende, dat ik het eindelijk bereikt had, en met de handen kon grijpen, was het verdwenen, had het zich opgelost.

Teleurgesteld en vermoeid werd ik wakker. Ik dacht over het lied na, maar de melodie zoowel als de woorden was ik vergeten, ofschoon mijn bloedklop zacht de maat aangaf. Ik moest den dag beginnen; hij kwam mij als een geweldenaar voor, met wien ik, zeker van een nederlaag, had te worstelen. Stil bleef ik liggen, starend naar de betimmering van eikenhout langs de wanden, het behangsel met zijn goud en zijn purper en de balken van de zoldering. Ik kende er iederen barst van, ieder vlekje.

In dit zelfde bed heb ik als kind al geslapen. Voor den

dood van mijn moeder hebben wij altijd hier samen geleefd. Toen ze was gestorven, heeft mijn vader zich op zijn bezittingen op het land teruggetrokken, niet alleen om in de eenzaamheid zich te verdiepen in het verlies, dat hij had geleden, maar ook omdat hij er toe gedwongen werd door de ongepolijstheid van een optreden, dat tot zelfs het hoogste gezag had beleedigd, terwijl de koning nu eenmaal ieder steentje, waarover hij ook maar één enkelen keer is gestruikeld, onverbiddelijk uit de paden van zijn park laat wegharken. Ik echter bleef achter, opdat ik, zooals mij gezegd werd, de gebruiken en manieren van de wereld leeren zou. Niemand mag zeggen, dat ik geen goed leerling geweest ben.

Maar ik kon mij toch niet den ganschen dag lang onder de dekens verstopt houden. Ik kleepte mij, en ik nam mijn maal, dan in mijn doelloosheid keek ik het raam uit, met de handen op den rug gevouwen.

Onder mij bloeide de tuin, de fraaie parterre, een cascade van kleuren, de figuren der perken, door hagen van buksboom omzoomd, met in het midden den zilveren straal uit den mond van een Triton gespoten; langs den einder de rivier. Smetteloos blauw straalde de hemel, alleen in de verte doken groote, witte wolken op, als een kudde beladen kameelen. En mijn hart schrikte. Over den hemel kunnen allerlei legerscharen, horden en landverhuizingen trekken, ja, alle

dieren bij elkander uit het aardsche paradijs. Dikwijls dan ook had ik in die nevelige reizigers over azuren heirwegen kameelen herkend, maar ik had er geen verdere aandacht aan geschonken. Nu echter werd ik op hun ruggen meegenomen, en op wonderdadige wijze naar een lang vergeten uur teruggevoerd. Hier voor dit venster, als een knaapje, dat mij nauwelijks tot het middel reiken zou. De onachtzaamheid van het dienstpersoneel heeft me vergeten, vader en moeder zijn op reis gegaan. En deze zelfde wolken verheffen zich boven de kimlijn, ze hebben een eendere gedaante, maar het verschil is, dat ze werkelijk in de bultige kernels veranderen, die me uit mijn prentenboeken vertrouwd zijn, en dat ze aan den oever van het water door halfnaakte mannen met waren uit het ruim van de schepen bepakt worden. En dan stappen zij de tuinpoort binnen, en naderen dwars over de bloem-perken. Onder mijn uitkijkpost knielen ze neder, en de kisten en koffers gaan open, de touwen van de balen springen los. Heel de kleurige rijkdom, waarmee een verbeelding van vijf jaar de wereld vervuld denkt, sprankelt en stroomt voor mij neder. De eene karavaan volgt de andere. Tot aan den avond; want wanneer ik eindelijk door een kamenier word gevonden, valt al de schemering, en als ze me naar bed draagt, slaap ik op haar armen in.

Even, een droomen. Een stemmengerucht riep mij

wakker, vrouwen, die het vaatwerk spoelden bij den regenput. De hovenier en zijn knechtjes torsten tot den rand gevulde gieters aan.

Ik tuurde door tranen. Doodarm voelde ik mij naast mijn kleinen broeder, aan wien de aarde haar schatten gebracht had. Geen enkele belofte was in vervulling gegaan.

Daar zong weer het lied op. Met een triomfkreet draaide ik mij op de hielen om. Ik kon mijn muzikant immers opzoeken, en hem vragen, wat hij met mij voor heeft gehad. Ik kende de kerk, waarbij we afscheid hadden genomen, ik wist de richting, die hij ingeslagen had. Haastig greep ik mijn stok, een ouden half versleten steek en een afgedragen mantel, en liet ik een klinkende beurs in den zak glijden.

Vierde hoofdstuk

Waarin ik leer begrijpen wat een taak het voor Columbus moet geweest zijn, om Amerika te ontdekken.

Maar als ik eindelijk een weg had ontdekt en tot in het hart was doorgedrongen van een stadswijk, waar ik nooit van tevoren een voet had gezet, en als mij de straatventers den lof van hun waar in het oor schreeuwden, de bedelaars de hand uitstaken, kwajongens mij vlak voor de beenen krioelden, lieremannen hun bedroefd lied langs bouwvallige gevels op deden treuren, en een haastig deerntje langs mij heen schoof met een sprankje van spot in den blik, werd het mij duidelijk, hoe ik eigenlijk was uitgetogen om een vloot in een hooiberg te zoeken, al vergemakkelijkten dan ook de bijzondere kenteekenen van den versholene de taak. Daaraan klampte ik mij vast, en ik noemde ze een koopvrouw, die naast een boeket tomaten, kersen, penen en slakroppen op de stoep van haar winkel in den zonneschijn zat. Ze kon mij niet helpen, noch iemand uit de menigte, die zich nieuwsgierig om ons heen had geschaard.

Ik werd naar een steeg verder verwezen, naar een kaaszaak, waar ze met gansch de buurt bekend moesten zijn. Toen ik daar het belletje van de onder-

deur had laten rinkelen, werd ik overrompeld door een toonschaal van geuren, een allegro, een grave, een presto van welriekendheid, die mij de oogen deden overloopen, maar als de bediende den naam van den gezochten speelman wilde weten, kon ik het antwoord niet geven, en toen hij naar den leeftijd van mijn vriend vroeg, haalde ik de schouders op. Ook hij haalde de schouders op, en keerde zich kalm tot zijn klanten.

Zoo kwam het, dat ik opnieuw weer een eind verder mijn stem boven het straatruoer uit moest verheffen, om een vraag, die geenbaat bracht, te stellen, en die op het laatst tot een refrein werd in vroolijke monden.

Daar wenkte mij een kleine jongen. Door een nauw gangetje volgde ik hem, en eensklaps keek ik rond in een kamer, waar een kromme snijder met gekruiste beenen op zijn tafel zat. Juist haalde hij zijn naald door een stuk laken, en keek mij streng aan over ronde brilleglazen. In waarheid gebocheld dat was hij.

‘En een gitaar,’ beet ik den knaap toe, terwijl ik mij wegpakte.

Overall bij steeghoeken en waterpompen hadden zich groepen gevormd, die zich met ernstige gebaren en veelbeteekenend naar mij knikkend, over mijn geval schenen te onderhouden. Raadgevingen werden mij toegeroepen, en plotseling voelde ik mij aan een jas-

pand getrokken. Als ik mij omdraaide, staarde ik een oude heks in rood omrande oogen.

‘Een muzikant en bultenaar,’ verduidelijkte ik.

Ze knikte geheimzinnig. Ze ging mij voor op een trap, die bij iedere schrede een zucht gaf, welke een benauwende stilte verschrikte, een deur kreunde open, en toen ik er over den uitgesleten drempel trad, vond ik een meisje, dat bijna een kind was, op den rand van een bed zitten; enkel had ze een dun hemdje aan, dat een van haar borsten ontbloot liet. Ze lachte mij tegen. Ik vloekte, en duwde de koppelaarster op zijde.

Buiten haalde ik diep adem. Nu begreep ik wat het beteekende, om naar paarden te duiken op den bodem van den oceaan, of goud uit rivierzand te wasschen. Moe was ik geworden en duizelig van het komen en keeren, het opstijgende stof, den reuk uit de sloppen en al dat vergeefsche. Maar juist toen ik mijn plan wilde opgeven, en den kant naar huis uitging, daagde er redding op in de gedaante van een moeder met een kind op elk van haar armen, en aan iederen rokkeband nog een dreumes. Zij droeg een hagelwit mutsje, en een blank gestreken halsdoek over den boezem geplooid. Toen zij een dienaar maakte, en haar beide dochtertjes het haar nadeden, was dit zóó'n hupsch en hartverblijdend schouwspel in het dansen van de zon, dat mijn moed weemijn moed weer opsprong.

‘Valentijn, de speelman?’ zeide ze. ‘Onze buurman

boven. Gistermorgen is hij ziek geworden, en ook vandaag is hij niet opgestaan.'

Ik knikte, en toen ik naast haar voortliep, drukte ze, ten koste van de zuigelingen, mij de handen, alsof ik haar een groot geluk had beschoren.

In de dakkamer, waarheen ik gebracht werd, herkende ik de gitaar het eerst. Aan een spijker opgehangen, greep hij naar mij met de spinnekoppooten van twee snaren, die gesprongen waren. Dan ontdekte ik hem zelve, den gezochte, tusschen de kussens, als een gehavend fregat, dat op de werf is gesleept. Hij stak mij een hand toe. Ik drukte die, dan zocht ik de polsader, waar ik de koorts voelde kloppen.

Vijfde hoofdstuk***Waar de gave der elfen machtiger blijkt dan de ellende des levens.***

Op een stoel met drie pooten was ik naast hem gaan zitten, en omdat ik in het geheel niet kon bedenken, hoe ik het doel van mijn bezoek duidelijk zou maken, begon ik er maar mede, verslag uit te brengen over de avonturen, die ik zooeven op mijn ontdekkingsstocht had beleefd. Toen ik met mijn verhaal tot de verblijdende buiging in den zonneschijn genaderd was, hoorde ik mompelen:

‘De kloek en de helft van haar kuikens, hier thuis heeft zij er acht te gast,’ en daarbij gleed er zulk een fleurige glimlach over het moede en zieke gezicht van den speelman, alsof het Mei wilde zijn in het hart van den winter.

Die glimlach was een goudstuk waard. Ik riep de vrouw bij ons boven en ik gaf haar dat goudstuk. Ik durfde háár niets aan te bieden, en daarom vroeg ik, of zij den geneesheer wilde roepen, vertrouwend, dat zij bij de betaling zichzelf niet vergeten zou. Maar uit den spoed en ijver, waarmee de geroepene dadelijk opdaagde, begreep ik, dat geen penning hem onthouden was.

Een figuur uit een blijspel, de dokter, zwart gemanteld, en het mondstuk van de klisterspuit, dat hem uit een zijzak stak. Over de bedstee gebogen, prevelde hij het latijn, dat een zaal pleegt te doen schateren, en toen hij mij zijn bevindingen meedeelde, volbracht hij dit op zulk een gewichtige wijze, dat de koning er in zijn loge voor in de handen zou hebben geklapt. Rust schreef hij voor, en een kooksel van kruiden.

Zoodra we alleen waren gelaten, keek de zieke muzikant me een beetje spottend van terzijde aan.

‘Neen, in dat lied steekt er werkelijk niets,’ verzekerde hij. ‘De woorden er van heb ik op een lentemorgen verzonnen, toen ik de koeien naar de melk-bocht dreef, en de muziek op een herfstavond bij het vullen van de ruiven; lang geleden, toen ik op de hofstee woonde, waar ik ben geboren.’

Maar meteen sprong hij op van zijn stroozak, houterig staken zijn knieën naar voren, scheef zakte zijn bochel, als de mand van een marskramer, die juist van den eenen schouder naar den anderen is verschikt, en hij wees naar mij met een beenigen vinger.

‘Geboren, ja, mag ze dien naam hebben, de vlag, waaronder ik de zee van het leven ben binnengezeild?’

Eens, een kind was ik nog, toen ik niet inslapen kon, sloeg oude Maarte, de melkmeid, het gebedenboek toe, waar ze naast mijn bed in had zitten lezen,

en onthulde mij het geheim van mijn afkomst. Maar als ik bij het slot van haar verhaal mij opgericht had en haar aanzag, riep ze Christus en alle heiligen aan om vergiffenis, voor wat ze gedaan had.

Den volgenden morgen, heel in de vroegte, ben ik op mijn knieën gevallen achter het erf in den boomgaard en: 'Mijn God,' heb ik gebeden 'mijn God, wie ik ben, weet ik. Een zoontje kwam er ter wereld, zóó liefelijk, dat de kamperfoelie, die zich om het venster slingerde en zijn schaduwbeeld over de wieg wierp, opnieuw begon te bloesemen, hoewel hij al vrucht had gezet. Doch op een morgen, toen wie het laatst in de kamer geweest was, het raam had vergeten te sluiten, heeft het kleine volk, dat onder de heuvelen huist op de heide, den jongen gestolen, en er mij voor in de plaats gelegd.

Dus dít is de reden, waarom het nooit goed is gebleken, mij in de buurt van moeders bedrijvige handen te wagen, of het dorstig gezicht - en de dronk had dan een glimlach moeten zijn, of een liefkoozing - naar haar toe te keeren; en dit is de reden, waarom mijn schoolkameraden mij met beenen als ooievaarspooten en een rug als een toren op de schutting uitteekenen, en omdat ik een wisselkind ben, dekken de meiden, zoodra ze mij in het oog krijgen, de roomvaten af, of maken, zijn ze juist met het vee bezig, een kruis tusschen de horens der dieren.

Mijn God, bad ik, mijn God, de zon is mild en mijn hart klopt, wat moet ik alléén doen. Kan niemand mij helpen, en is er geen middel om op te staan, om diep den adem in te halen? Is er geen wijs om te leven?

Zoo heb ik, geknield onder een weelde van glanzende appels, gebeden, hoewel ik de lippen niet ontsloten heb. Toch moet ik warm gepleit hebben, want op dat oogenblik vlogen de duiven op van het dak van de hoeve, en werd de gave in mij wakker, die het erfdeel van de elfen is. Het duizelde mij, het leek me, of ik bezwijmde, en plotseling had mijn hart zich in een klokhuis herschapen, waarvan al één pit rijp was geworden, en de overige de kleur hadden van wilde kastanjes, en om deze schatrijke kluis heen zwol geurig het sneeuw witte vleesch op, doorzaligd van zuren en sappen, tot dat ik als de mooiste van de belle-fleuren hoog in het loover mij zonde.'

Mijn speelman ligt te ijlen, dacht ik, zeker is de koorts gestegen; en terwijl ik naar de manier zocht, om hem voorzichtig in de rede te vallen, piepte de deur open, en de moeder van het achttal, die onder haar vleugelen nog voor een negende beschermeling een plaats leek recht te willen schikken, bracht een dampende kom binnen, waarvan de kruidenreuk de gedachten verfrischte.

Daarom rees ik haastig op, gaf haar een handkus als een edelvrouw, en riep naar de bedstee: tot morgen!

Zesde hoofdstuk***Over de troostrijkheid van herscheppingen.***

Ja, en geschaamd heb ik mij er over, dat de gansche dag tot aan dit: ‘tot morgen,’ niets voor mij geweest is, dan een grijze, oneindige zeevlakte, met enkel een man in den mast op den uitkijk. Maar toen ik ten laatste dan land had gevonden, en al de steile trappen opgeklommen was, werd ik begroet door een wonderlijk schouwspel.

Rechtop in zijn bed zag ik mijn vriend zitten met een vuurroode slaapmuts op een vuurrood gezicht, druk gesticuleerende met allebei de handen, en het achttal van beneden rond hem op den bedrand, den stoel met drie pooten en de vloermat gelegerd. Een gezellige reuk van pas gewasschen linnen vervulde het vertrek, en het liefste zou ik al die acht monden gekust hebben, zoo ademloos met het verhaal meelevend had de aandacht ze gemaakt. Maar ik dacht aan den kruidenman en zijn voorschrift. Dit deed mij onverbiddelijk wezen, en ‘kinderen!’ riep ik streng.

Tegelijk sprongen ze op, schaarden zich in een rij van twee aan twee achter elkander, de oudsten voorop met ieder een wicht op de armen, en zoo stapten ze

langs mij, alsof er een kloosterschool uitging, verdwenen en sloten de deur.

Valentijn was stil onder de dekens gekropen, en toen ik mij ernstig naast hem gezet had, glimlachte hij tegen mij. Op hetzelfde oogenblik begreep ik, vol schuldgevoel, dat ik eigenlijk dáarom alleen een geschiedenis had onderbroken, om zelf naar een volgende te kunnen luisteren. Dadelijk begon hij. Een betoovering hield mij gebonden, ik vouwde gelaten de handen, en stuurde alle medicasters en hunne vermaningen uit mijn geweten weg.

‘Gisteren ben ik er, geloof ik, bij gebleven, dat ik als een appel aan de takken hing. Dit was de eerste gift van Gods genade, doch niet alleen in vruchten en in bloemen verschool ik mij voor de hardheid van mijn medemensch, vaker en veel liever nog in het wezen der tallooze dieren.

Hoe dikwijls heb ik een strak gespannen uier naar de melkbocht gedragen, met den rustigen stap van een pelgrim, die den eeuwigen vrede gevonden heeft. Hoe heb ik gedraafd door de weide, wijd open de neusgaten, de borst als een beukelaar, de manen wuivend op den wind, nog een herinnering in mijn bloed aan een steppe en een naakten ruiters, die mij voortjoeg achter den droom aan van den eersten jagersman. De grijze bok ben ik geweest, en, gebaard als een oeroude boschgeest, heb ik mijn sprongen gemaakt als van rots-

punt tot rotpunt, hoewel het land daar vlak was van de grens der hoeve tot den horizont. In het zwijnskot heb ik de aarde lief gehad, een snuit, die zoowel op een spa lijkt als een wortel, diep in haar ingewand borend, en als op een warm bed mij in haar modder wentelend. Boven op de stroovaalt heb ik hof gehouden, den purperen hertogshoed van mijn kam schuddend, of een worm aan den kop grijpend, als een schooljongen, die bij het oor wordt gepakt, om een oogenblik later mij fier op de teenen te heffen, en zulk een trompetstoot ten hemel te zenden, of ik Michaëls slagorden aanvuurde, en Satan mijn uitdaging in het gelaat slingerde. Dan, nog geen zucht later, knipte ik naar den haan, dien ik zoo juist zelf geweest was, met de amethysten oogen van Peter, den kater, ik likte mij een glansstreep over den donkeren pels, daarop vouwde ik de pooten onder een sneeuw witte borst samen, sloot langzaam de oogen, en lag daar zoo volkomen van vrede en schoonheid, of God mij met de eigen hand geboetseerd had, en de Rust had genoemd.

Toch bleef het mijn grootste vreugde, om in de harige huid van den wolfshond te kruipen, achter vader aan te rennen, de tong uit den bek, hem te volgen op zijn tochten, en hem te beschermen, als het noodig was; vâder, die als ikzelf een eenzaamheid te bezielen had, die vaak met zijn hand op mijn schouder naar een zonsondergang heeft gestaard, en van wien ik ook dik-

wijls vermoed heb, dat hij, niet anders dan ik, was verwisseld, hij met zijn al te groot hoofd, een rug die al evenmin recht was, en zijn dwalende oogen; door de sterren gezegend, door de menschen geschuwd.'

Hier zweeg de verteller, en toen ik een tijdlang geduldig op het vervolg had zitten wachten, merkte ik, dat hij ingeslapen was.

Behoedzaam rees ik op, en terwijl ik bij het weggaan de kamer rondkeek, zag ik een jas aan den muur hangen, die tot op den draad was versleten. Ik haakte hem af van den spijker, verborg hem onder mijn mantel, en nam hem mee.

Zevende hoofdstuk

Waarin ik toegeef niets van de dichtkunst te begrijpen, en haar toch een reeks van gedenkteeken en sticht.

Zóó vergenoegd werd ik wakker, zoo dankbaar en met zulk een jubelenden moed om den dag te beginnen, dat ik het besluit nam, om ter gedachtenis aan mijn ontmoeting met den gebochelden speelman, den weg van mijn huis naar het zijne, zoo vol moeite gevonden, door een reeks van gedenkteeken en stichten te eeren.

Ja, ik wist het nu wel, dat er geen geheim in het lied school, en dat het bij stallucht gemaakt was, en ook moest ik toegeven, dat het een wonderlijk tijdverdrijf is, om, als naar wijsheid, naar de koortsfantasieën van een ijrende te luisteren; maar wat kon mij dat schelen, de eentonige tik van het uur was gebroken door een soort heilige dwaasheid, waarvan ik mij de waarde bewust was geworden.

Het eerst dus toog ik naar de groentevrouw. Ik geloof niet, dat ze zich nog iets van de gebeurtenissen van eergisteren herinnerde, zoo kalm en rustig bleef ze naast haar in het zonlicht stralende koopwaar zitten, toen ze door mij aangesproken werd. Twee groote manden deed ik haar met het smakelijkste van haar voorraad vullen. Ik ben er wat bang voor, dat ik na de

tomaten een kool koos, alleen maar omdat hij zoo verrukkelijk bij de vruchten kleurde, en er dan veel te veel penen liet bij doen, enkel terwille van hun oranje. Maar toch vormde alles tezamen ten slotte een deugdelijke versnapering voor acht kindermonden en dien van een moeder, en tevreden pelgrimeerde ik verder, nadat ik de plaats van bestemming uitgeduid, en zonder afdingen betaald had.

In de kaaszaak deed ik zorgvuldiger mijn keus. Van een geweldig blok, groen geaderd als marmer, uit de koele grotten van Rocquefort aan het daglicht gedolven, liet ik een duchtig stuk afsnijden, en bovendien moest er nog een goudgele bol aan toegevoegd worden, waarvan de room nog niet gansch leek gestolten, zoo zacht voelde hij aan in de vingers, en zoo zoet rook hij; dan gaf ik den bediende, die jammer genoeg een andere was dan dien ik bij mijn dwaaltocht naar den weg gevraagd had, hetzelfde adres op van de eerste bezending.

Nu sloeg ik het nauwe gangetje in, waardoor mij de jongen geleid had, en dat mij naar de werkplaats bracht van den kleermaker. De man op zijn tafel herkende mij dadelijk, misschien wel omdat ik hem gegriefd had, en hij dit pijnlijker moest voelen dan iemand, die er welgevormde schouders voor had kunnen ophalen.

Ik begon er mee, hem mijn verontschuldigen aan

te bieden, terwijl ik hem uitlegde, waarom ik zoo plotseling in zijn kamer was verschenen, en er even snel weer uit verdwenen was.

‘Mijnheer’, sprak hij, ‘wie een genoegdoening geeft aan hem, die er geen recht op kan doen gelden, is meer dan rechtvaardig. Hij komt een geschenk brengen.’

En hierbij maakte hij een buiging, die naast de diensdame van de vriendin van mijn speelman tot de kostbaarste dingen is blijven behooren, die in mijn herinnering bewaard zijn.

Ik liet hem Valentijn's jas zien, en vroeg hem, om er juist zoo een uit het beste laken te vervaardigen. Hij bekeek hem aandachtig, en toen, op den rug van het kleedingstuk kloppend, zeide hij glimlachend:

‘Te meer zal ik mijn best doen, omdat ik daar merk, dat mijn arbeid voor een broeder in de bijzondere nooden des levens zal dienen.’

En wij groetten elkander.

Achtste hoofdstuk

Over de bootvaart van een koenen droomer.

‘Nu heeft me die vent uit een klucht van Molière wel een emmer vol bloed afgetapt, en me er evenveel water voor in het lichaam gespoten.’

Ik knikte tevreden, de branding van de koorts scheen weggeëbd te wezen, hij lag op het kussen met een bleek gezicht.

Wij zwegen. Ik wilde niet spreken over de avonturen, die ik als knecht van de voorzienigheid had beleefd, en mijn speelman scheen naar voorbijtrekkende gedachten te turen. Ikzelf keek naar de gitaar met de gesprongen snaren en naar de donkerder plek op den muur, waar de oude jas had gehangen, dan wist ik verder geen raad meer met de stilte.

Voorzichtig naar mijn woorden zoekend, merkte ik op, dat mij nog altijd het verslag er van was onthouden, waarom de hoeve door hem was verlaten en hij den grooten weg was opgegaan.

‘Ja,’ zei hij, ‘monseigneur heeft recht om veel van mij te weten, en op mij voel ik den plicht rusten, om te voldoen aan een gewettigd verlangen. Later zal de reden daarvan, ik denk het, duidelijk worden.’

Een wijle peinsde hij na, en dan vervolgde hij zuchtend:

‘Ze vinden, geloof ik, dat elke mismaakte in den winter is geboren, en in den winter zal sterven, en er op zoo'n manier voor hem geen sprake van een lente is. Daarom misschien riepen de paren, die op Meiavonden achter de hagen zaten te fluisteren, mij een spottend woord toe, als mijn kromme schaduw over het nest van hun verborgen zoetheid viel.

Als het dan waar is, wat grappenmakers verzekeren, dat een bochel een kist is waarin het kostbaarste bezit wordt megedragen, dan hadden ze het deksel er van maar eens open moeten sluiten. Wat een bloemenruikers, minnebrieven, kettinkjes en duizenden kleine geschenken waren hun dan voor de voeten gerold.

Hoe dikwijls heb ik in den karnmolen naar het geblinddoekte paard liggen kijken, steeds maar den rondgang van een verlangen vervolgend, en hoe vaak ook heb ik aan den zoom van het water op het wonder van een vervulling gewacht.

Ja, achter de hofstee stroomde een smalle rivier, en een paar maal op een zomer verscheen daar de Marianne Pierrette. Was er iets fleurigers ter wereld te vinden dan dat scheepje met zijn beschilderde boorden, zijn voorsteven, die met koper was beslagen, de vlag van de achterplecht wapperend, en den rooden

wimpel op den top van den mast? De bemanning bestond uit een meisje, dat denzelfden naam droeg als het schip, en bovendien uit haar vader, een verwant van ons.

Zoodra zij aan wal waren gestegen, en ik met een goedig meewaren begroet was, verschool ik mij voor Marianne Pierrette, en zette mij vol smachtende droomen in de buurt neer van het vaartuig, dat háár woning was.

Eenmaal, op een stillen, warmen namiddag ontdekte ik, terwijl ik naar de vertrouwelijke dingen staarde op het dek, tusschen een rijtje van helderwit waschgoed, een kooitje met een vink er in aan een lijn opgehangen. Wat een kans was voor een waagziek hart. Op hetzelfde oogenblik had ik mij in het gevederde harlekijnspak van mijn hupschen vriend gestoken! Dadelijk daarop zeilden wij weg.

Tot de zon zonk, had ik het meisje vlak bij mij, nu eens met haar bruine armen in de tobbe knedend, dan weer naar de roerstang grijpend, of, de handpalm boven de oogen, naar de voorbijvarende schepen turende.

Toen het donker was geworden, haakte ze mij los van de lijn. Ze klom een laddertje af naar beneden, en dan hing ze mij op in het roefje, waar ze slapen zou. Klein was het daar alles, en dicht bij elkander, een doos leek het, om door een kind op zijn feestdag met

kloppend hart te worden uitgepakt. Er brandde een walmende vetpit, maar meer was er niet nodig.

Neuriënde deed ze haar halsdoek af, en ik moest aan de appels denken, waarin ik mij het eerst had herschepen, dan trok ze haar jakje uit, en liet haar saaien rok op den grond glijden, haar keurs sloot zij open, en ademde diep van bevrijdheid. Voor een verweerd spiegeltje schudde zij de donkere haren los. Zij glimlachte om wat zij gezien had, maakte een danspas op de bloote voeten, en knipte met de vingers in de lucht.

Dit bleek te veel voor mij. De halsvederen opzettend, begon ik te zingen, zoo schel en luidruchtig, dat het meisje snel de kooi bedekte, en ik dadelijk daarop insliep, gelijk het van een rechtgeaarden vogel verwacht mag worden, dat hij zich gedragen zal.

Den volgenden morgen werd ik snikkend wakker met mijn gezicht in het kussen.

Marianne Pierrette heb ik nooit meer weergezien. Ze trouwde, en bevaart nu andere wateren.'

Negende hoofdstuk

Over een boekenkist, een leeuwerik en een stad in de verte.

Het dampende brouwsel van den lavementspuitman, dat door het oudste dochttertje van beneden behoedzaam binnen wordt gebracht. Het kind geef ik een kus voor haar moeite, en den speelman doe ik van de bitterheid des levens proeven, helaas niet zonder leedvermaak.

Waarop hij, na minachtend den mond te hebben afgeveegd, onverstoorbaar weer voortgaat:

‘Alleen dít wou ik nog zeggen, dat ik sedert dien nacht van mijn vinkschap ermee ben begonnen, om mij op de oude gitaar, in een hoek van den zolder boven den koestal gevonden, dagelijks te oefenen, en er de woorden van een liedje bij te dichten en de melodie meteen.

Nog een andere heuglijke ontdekking heb ik op dien zolder gedaan: een kist boeken. Wie hem achterliet moet tot die garde, de hugenoten, behoord hebben, die gloeiende zielen, die niet genoeg hadden aan gééstelijke zwerftochten, maar aan wie ook de wéreld wijder dunkte dan de plek, waarop zij hun huis hadden gebouwd.

Avond aan avond zat ik gebogen over telkens weer

een ander reisverhaal. Er was een oud en nieuw testament bij de boeken. Dit werd mijn klokspijs. Leerde ik er de hoop niet door koesteren, dat de vriend, naar wien ik verlangde, en nooit had bezeten, God zelf zou kunnen zijn? Waarom zou hij niet evengoed mijn drempel betreden, als dien van Abraham, en 'Ik ben God, de Almachtige' zeggen. Kon ook ik niet zijn rede vernemen, en door hem uit den slaap worden geroepen, gelijk hij het Samuel deed?

Vooraf in de vroegte, eer de melkers achter het vee aanjoelden, liep ik met het hart van een minnaar naar buiten, en droomde van een glanzend voetspoor langs bedauwde halmen, van een lichtschijs, die de nevelen brak. Doch ik vond niemand.

Komt hij tot mij niet, dan zal ik naar hem uitgaan, en stort mij aan zijn borst. Eenmaal op een morgen poogde ik zóó mij te troosten, en juist vloog een leeuwerik zijn nest af. Ik werd die vogel. Ik kweelde en klom uit boven mijn zingen, weer jubelde ik, en verhief mij boven mijn lied, en nogmaals en nogmaals, zoodat ik als langs een stralende ladder van tonen omhoog steeg. Ik voelde het blauw tot een zee worden, en dan tot een afgrond; maar niets nog, zelfs de simpele zoom niet van een kleed. Het werd mij donker en hooploos te moede, de kracht van mijn vleugels verlamde; als een steen in het water geworpen, tuimelde ik neer.

Toen ik de oogen weer opende, lag mijn hoofd in den schoot van een meisje. Ik kende haar niet. Terwijl ze mij het zweet en het bloed van het gezicht wischte, vertelde ik het haar, hoe ik was opgevlogen en naar wien ik gezocht had. Ze streek mij met de hand door het haar. Voor het eerst, sinds mij de gaaf der elfen was geschonken, waagde ik het een menschelijk hart te ontsluiten, en daar aarzelend in binnen te gaan. Wat ik er vond was een eerbied, en mij gold die eerbied. Als een boompje zag ik het opschieten, het stille ontzag, terwijl een enkele bloesem van liefde al wit werd. Tot vrucht is die geworden, en eer de zomer was verlopen, hadden we elkander een gelofte gedaan.

In dien tijd trok een ziekte het land over. Toen zij tot ons dorp was gekomen, behoorden vader en ik tot de eerst getroffenen.

Nadat ik dagen bezwijmd had gelegen, hoorde ik zeggen: ‘nu wordt hij het huis uitgedragen.’ Dadelijk begreep ik, dat van vader werd gesproken, en zoodra ik alleen was gelaten, waggelde ik duizelig van koorts en van zwakte naar het raam. Ik zag de begrafenis het erf overtrekken. Het verbaasde mij echter, dat de kist niet grooter dan die voor een kind was, en dat hij niet op de schouders rustte van mannen uit de nabuurschap, maar op die van liefelijk vreemde wezens, welke mij niet tot de knie zouden gereikt hebben, en van wiede tengere gestalte met rozeblaren was bekleed.

Op doedelzakken en schalmeien werd er geblazen, een kleine, gebochelde koning, betooverend schoon, schreed gekroond en geschepterd tusschen de speellui, terwijl aan het hoofd van den lijkstoet een wolk kapellen vloog.

Bewusteloos ben ik opgenomen, en naar bed gebracht.

In werkelijkheid werd mijn vader op dat uur begraven, en toen ik weer aan den disch at voor de eerste maal, hoorde ik onder de namen der dooden ook dien van Catherina, mijn geliefde, noemen.

Toen, alleen met mijn gitaar om de schouders gehangen, heb ik de hoeve verlaten, en ik deed dit, om naar een verre en schoone stad te gaan zoeken, waarvan ik in heilige boeken had gelezen, die, ik wist het, aan gene zijde van den horizont was gelegen, en waar ik Catherina terug hoopte te vinden.'

'En ze is gestorven,' riep ik verbaasd.

Tiende hoofdstuk***Waarin een dag staat beschreven, zooals die uit den geborduurd zak van een fluweelen lijfrok wordt verloren.***

Soms als je uit bed komt, lijkt het wel, of je den nacht, met kettingen aan je vastgebonden, den dag moet binnensleepen, en dan weer of je uit de armen van Aurora zelf bent opgestaan.

Op de laatste manier nu ben ik uit mijn lavendelgeurige lakens gekropen, en een even groote vreugde schep ik er in, om, terwijl ik aangekleed word, naar de dubbelzinnige geschiedenissen van dien schavuit van een Basque te luisteren, en daarna samen met de zon, die over den disch ligt te fonkelen, mijn maal te gebruiken.

Goed ook is het, om, wanneer ik verzadigd ben, voor mijn schrijfbureau te gaan zitten in den gemakkelijken zetel, waarvan het velours d'Utrecht zoo zacht als een strelende hand is, de Gazette de Hollande en de Mercure galant naar nieuws door te bladeren, en dan het hoofd te schudden over den stapel brieven, die ik àl deze vier dagen, of waren het weken, ongeopend liet.

Dadelijk herken ik een handschrift, dat mij een avond in de herinnering roept, waarop het kwartet, dat den dorst van mijn hart moest vertolken, de onschuldige sterren beledigd heeft. Mevrouw de

Soubise noodigt mij uit op een tuinfeest, en dan voegt ze er nog bij, dat mijn vrienden, voor wie ik onzichtbaar blijf, zich bezorgd over mij maken.

‘Richt ik mij tot een zieke,’ zoo zegt ze, ‘laat hij mij een wensch doen weten, waarvan de vervulling zijn beterschap verhaasten zal.’

Ik neem een fraai vel velijn, om haar te antwoorden. Er is haast bij, vanavond immers heeft het plaats, dat feest.

‘Inderdaad heeft een lichte ongesteldheid...’

Ik spreek geen onwaarheid. Want hoe anders die gril van me te noemen, die me in een ouden mantel door stank en stof van achterbuurten heeft gedreven, mij bestellingen heeft laten doen bij groentevrouwen, en mij gedwongen heeft, om dagelijks de zestig treden van een steile trap op te klauteren, alleen maar om me mijn broek te laten scheuren aan den spijker van een stoel, die op drie pooten onder me wankelde, en me te laten luisteren naar de wartaal van een gekken muzikant. Bij God, ja, wat zou het geweest zijn, behoefte aan prikkeling van een gehemelte, dat al te verwend was, of anders...

Tevreden rek ik mij uit, totdat het kraakt in mijn gewrichten, me verheugende op de genietingen van een lange ledigheid.

Dan, met moeite, rijst ik op, ontsluit een rozenhouten kistje, en neem er mijn clarinet uit. De stukken schroef ik in elkander, en nu beklaag ik met enkele

lokkende tonen de stilte, en noodig haar tegelijk uit, om mijn genoegelijke stemming te deelen.

Een van mijn lakeien, die aanklopt, stoort het concert. Mijn schermmeester dient hij aan, en meldt me, dat hij hem in de wapenzaal heeft gelaten. De begroeting, het kruisen der degens, de nieuwste der stooten, die me geleerd wordt, en een eerlijk verdiend zweet, dat ik me van het voorhoofd mag wisschen.

Den middag gebruik ik, om mijn correspondentie af te wikkelen.

Ik schrijf aan mijn vrienden, die met mij samen dat kaartspel van kussen en goudstukken hebben gespeeld. Ik maak grappen over het lied van den bultenaar, en spreek af voor een volgende bijeenkomst.

Een modiste op het Kloveniersplein bestel ik twaalf paar roodzijden kousen, met het naschrift, dat het bedrag er van aan de brengster persoonlijk voldaan wordt, de brengster, van wie de voetjes zoo klein zijn, dat één handgreep ze samen omsluit.

Verder tracht ik nog eenige ongeduldige schuldeischers te kalmeeren, door ze op mijn aanstaande huwelijk te wijzen, en de schuld van mijn talmen op mijn ziekzijn te leggen.

Plotseling brengt mij dit op de gedachte, dat ik dit zelfde ziekzijn ook wel als schild tegenover de misdadige haast van een vader kon bezigen. In elk geval kan ik mij er achter verscholen houden, tot ik een

nieuwe krijgslist heb verzonnen, en kan ik het zoo nog verhoeden, om ten buit te vallen aan de onvermurwbaarheid van een mismaakte erfgename. IJverig hoor ik mijn pen krassen.

Intusschen is het tijd geworden, om aan den uitgang te denken. Basque laat ik mijn kleederen uit de toogkast halen, dat ik er een keus uit zal doen; den blauwen rok met zijn geborduurde loovertjes, het zwart habijt, waarvan de lubben aan de mouwen van echt Mechelsch maaksel de vrouwen in bewondering plegen te brengen, zoodat ze zich er over heen moeten buigen, en het niet laten kunnen, om ze te betasten; het gele kamizool met zijn robijnen knopen. Alles een vreugde van kleuren, die de kamer in gloed zet als een bosch in het najaar. Ik kies een groen-fluweelen jas, een goud-bruin vest, en bruine kousen, en mijn driekante steek moet er bij met zijn struisvogelveeren.

De draagkoets wacht mij buiten al. En als ik ten slotte gekleed ben, en langs de gekromde ruggen van een dubbele haag dienaars de hooge koetspoort uit ben getreden, dan is het niet de onnoozele zonderling, die een snijder zijn verontschuldiging aan heeft geboden, maar Claude, vicomte de Lingendres, die in het wiegelend voertuig stapt, zich terecht schikt in de zijden kussens, en er een behagen in scheidt, om zich op de schouders van twee boomsterke kerels over het ongelijke plaveisel te laten dragen.

Elfde hoofdstuk***Van een ruiker, waarmee ik mijn kamer op tracht te vroolijken.***

Nog weer een morgen, maar na een nacht nu, die in niets op zijn donkerder broeders geleek.

Ik heb mij voor een tafel neergezet, waarop ik den ruiker, aan mevrouw de Soubise ontstolen, uit elkaar heb gespreid naast een vaas, die ik met frisch water vulde.

Van de bloemen, die geplet zijn en half verwelkt, zal ik de beste bijeenzoeken, om ze nog wat bloeiend te houden tot een aandenken aan een genot, dat geweest is.

Ik kies een mosroos, die ik langzaam om en om draai tusschen de vingers.

Meteen heb ik den tuin weer voor oogen met zijn honderden lichtjes, die de sterren hebben doodgemaakt, en een groote, ronde maan er toe gebracht hebben, om zich uit wanhoop midden in de vijverkom te verdrinken. Ik hoor het fluisteren ook achter de boschjes en de muziek bij den dans.

Ja, maar nu merk ik, dat mijn bloem vlak onder de kelkbladen geknakt is, en teleurgesteld laat ik haar in de mand glijden, die ik naast mij op den grond heb gezet.

Misschien déze roos uit Damascus? Ze geurt nog en heeft een geheimzinnige kleur.

Ze brengt me die geestige charades in de herinnering, die opgegeven werden in het zwijgend teekenspel van bevallige pantomimen. Een tooneel was ervoor onder de boomen in elkander getimmerd. In een van de zinvolste speelde ook de gastvrouw mee. Een oogenblik verbeeldde ik mij, dat ze dit terwille van mij zoo in scène gezet had, en er me een stillen raad in wilde geven. Uitgedost als vorstin van Marokko lag ze op een ottomane neergevleid. Door de achterdeur vertrok juist de sultan, van wien nog slechts een vervaarlijk vette rug was te zien. Het hoofd naar heur heengaanden gebieders omwendend, wenkte ze met een juweelberingden vinger den jongen hoveling, die, de armen voor de borst gekruist, terzijde van het rustbed wachtte. Achter een breedbladerigen palmstruik hurkte, met fonkelende oogen door het loover loerend, een neger, die een dolk in de hand hield. 'De echtgenoot en de minnaar', luidde de oplossing, maar wát dan beduidde die spiedende slaaf? Een waarschuwing?

Neen, ook de roos van Damascus kan mij niet dienen, ze is tot in het hart verrot.

Toen de charades waren afgelopen, en wij ons in de gaarde verspreid hadden, voelde ik plotseling een hand op mijn schouder, en mevrouw de Soubise

fluisterde mij een paar haastige woorden in. Nog geen seconde later stond ik van aangezicht tot aangezicht met den moor van daareven. Hij noemde mij een naam, dien ik alweer ben vergeten. Wij bogen, en toen begonnen de ceremoniën, welke aan een uitdaging vooraf gaan. Waarmee ik den man heb beleedigd mag God weten, maar eer dat een week is verlopen, zullen wij elkaar op een stuk woesten grond buiten de wallen ontmoeten. Ik ken dat: de plechtige plichtplegingen, het kruisen der degens, en tot slot een lichte wonde. Voor mijn part mag het staal ook een duim of wat meer van mijn vleesch proeven, dan zal ik tenminste een roode kokarde op de borst hebben gekregen, die mij misschien wel toegang tot het hof des konings geeft. Een eer, waar ik allang op gehoopt heb.

O, maar aan dezen tak is van een bloei niets meer over, alleen hier die stengel vol doornen, waarvan er één mij in den vinger heeft gestoken, zoodat een druppel bloed te voorschijn komt.

Een 'Roem van Provence', een purperen, dáár vind ik geen feil aan; behoedzaam schik ik haar recht in de vaas; de eenige, die ik gered heb, echter de schoonste der schoonen.

En tegelijk voel ik mij in de deinende boot zitten, waarmee ik dwars door de maan roeide, terwijl mijn tochtgenoot, een kleine, blanke hand in het nat dompelend, nog een paar stukken van het wegzinkende

zilver probeerde te redden. Bij een eiland legden wij aan, en toen wij ons in de kunstmatige druipsteengrot, die daar gebouwd is, hadden verscholen, ving ik aan met een knieval, en zette den strijd voort met een kartetsvuur van kussen. De duivel hale me, dat ik dán juist in mijn verbeelding den dikken Soubise zich uit de dekens zag oprichten, waarbij de beide strikken van zijn slaapmuts de schaduw van twee horens op den wand teekenden, en dat ik bovendien begon te berekenen, hoeveel bezorgde minnaars al vóór mij de ongeduldige slagen van dat al te vrijgevig hart hadden geteld. Maar ik ben twintig, en dit moest ik haar nahouden, dat haar teint van een rijpenden perzik aan rouge niet alleen te danken is, en dat evenmin haar mouches, zooals dat helaas maar al te vaak het geval is, aan een vliegenzwerm deden denken, die op een roomtaart neergestreken was.

Juist wilde ik haar mijn erkentelijkheid voor al deze bevindingen beginnen te bewijzen, toen wij door een naderend gerucht van stemmen van ons onderwerp af werden gebracht. IJlings glipte ze heen uit mijn armen, nadat ze mij dit nog gezegd had: ‘Tot Zaterdag, aan den tuinkant, tegen dat de avond valt.’

Ook nu word ik gestoord in mijn droomen, en als ik naar een licht geruisch de oogen geopend heb, zie ik, dat mijn ‘Roem van Provence’ haar bladeren laat zinken, één voor één en langzaam,

zoals een vrouw haar kleederen aflegt. Maar hier blijft niets over.

Mijn God wat bezielt me! Ik bedek het gezicht met de handen, en zoo snik ik het uit, niet te bedaren, hartstochtelijk, als een kind, dat in het donker naar boven is gestuurd, en een spook op de trappen is tegengekomen.

Twaalfde hoofdstuk

Van een tovenaar, die zich onzichtbaar gemaakt heeft, en van zijn rijk, dat ik toch binnentreed.

Die huilbui! Twee dagen lang heeft de gedachte er aan mij vervolgd, of ik door een hongerigen wolf op de hielen werd gezeten.

's Morgens kwam ik er mede het bed uit, ze maakte mijn maal bitter, en ze verdichtte zich tot een ondoordringbaren nevel tusschen mijn oogen en wat ik aan wilde zien.

Ik trachtte te vluchten. Ik had mij een paard laten zadelen. Ik gaf het de sporen, de vonken spoten op onder de kletterende hoeven, de voorbijgangers sprongen vloekend opzijde, maar wat mij grijpen wilde, zat achter mij op het kruis van het paard.

's Avonds verschool ik mij er voor onder de dekens, en bad om den slaap. Doch wie een vriend is van vredigen, erbarmde zich over mij niet. De bezetenheid, die schilder in duister, was bij mij, en gebruikte den nacht voor zijn doek. Van den vloer tot de zoldering was het gespannen, en ik zag er de roos op, die haar bladen liet vallen, met mijzelf, den held van zooveel avonturen, die het gezicht met de handen bedekt hield, en het uitsnikte als een lafhartige.

Was ik zoo zwak geweest uit verlangen, naar wát was mijn begeeren dan uitgegaan? Had ik juist dien morgen niet den preutschen voorspoed als mijn gevangene mee naar huis genomen? Beteekende mijn schreien soms wanhoop over iets, dat ik verloren had; naar welk kleinood moest ik dan zoeken, wat voor onschatbaars, daar ik toch alles bezat?

Het scheen mij toe, of van het antwoord op die vragen op wonderbare wijze het geluk afhing van aanstonds en morgen. Ik kon het niet vinden en afgemat van turen wachtte ik op de schemering.

Eindelijk, op den derden dag, en Zaterdag was het geworden, ging ik over tot wat ik al die zware uren reeds geweten had, dat ik doen moest, doch waartegen ik mij, met nog meer schaamte en afkeer dan tegen mijn kwellende gedachten, had verzet: Ik liep naar mijn speelman.

Eigenlijk stond ik opeens in zijn kamer, vol verwondering over wat er was gebeurd. Maar dadelijk kwam daar een schrik bij, want het bed vond ik leeg, de gitaar was van den spijker afgenomen, en alleen de oude jas, blijkbaar teruggebracht door den snijder, gaf een donkere vlek op den gekalkten muur. Ik speurde om in het ronde, als wilde ik naar verklaringen zoeken, en voor het eerst nu merkte ik op, dat het glas van het venster was gebroken, en dat er een stuk van den hemel door de dakpannen naar beneden keek,

juist zoals je pas ontdekt, dat een kooi kapot is en versleten, als de vogel, die er zoo schoon in heeft gezongen, weggevlogen is.

Ik klom weer de trap af.

Waar de moeder woonde met haar achttal aarzelde ik, maar deed toch de deur open. Damp en warmte sloegen mij tegemoet. Onder een hooge, zwart berookte schouw brandde een houtvuur, waarboven een geweldige ketel aan zijn ketting borrelde en stoomde. Drie badkuipen waren er neergezet. Uit elk er van kwam een kind opduiken, naakt als een heiden, die in de doopvont is gestapt. De andere vijf zaten zich in den haardgloed te drogen, rozerood en door den weerschijn der vlammen geblakerd. Met bloote armen en de rokken opgeschort, knielde de vrouw neer naast een van de tobben. Lachend rees ze op en groette mij.

‘Kinderen,’ riep ze, ‘dit is de heer van de kersen.’

‘En van de tomaten,’ jubelde een hooge stem.

‘En van de kaas, die zoo zacht is, dat je er een vinger in kunt steken, die er heelemaal vet en zoet wordt uitgehaald.’

En een roepen, een juichen.

Ik voelde een kleine, natte hand in de mijne, en aan mijn andere zij een nog vochtigen schouder. Allemaal kwamen ze aangesprongen, en ook de drie druipende doopelingen probeerden naar boven te klauteren over den rand van hun kuip. De moeder schiep orde, en

toen eerst kon ik mijn vraag doen over Valentijn.

Ze maakte een breed en ver gebaar, dat er eerder op scheen te duiden, dat mijn muzikant ten hemel was gevaren, dan dat hij de wijde wereld ingetrokken was.

‘Hij is op reis gegaan,’ zei ze zuchtend. Dan vol warmte voegde ze erbij:

‘Die man brengt zegen aan, en neemt een geluk mee, als hij wegreist.’

Ze vroeg me, of ik tijd had. Ik knikte.

De kamer, waarheen ik gebracht werd, was proper en helder, en hoewel de avond niet ver scheen, nog licht. Vijf kantkussens met hun warreling van draden en klossen stonden geschaard in het ronde, voor elk er van wachtte een ledige stoel.

En ze vertelde: Haar man was gestorven, geen jaar nog geleden; hij liet haar broodeloos achter. Was er geen arbeid, dien zij als jong meisje gaarne gedaan had, vroeg Valentijn, vertrouwelijk naast haar gezeten, met zijn gitaar op de knieën. Ja, kantwerken. Den volgenden morgen had hij al het benodigde voor haar meegebracht. In den beginne vlotte vaak haar taak niet goed. Dan nam de speelman zijn instrument op, en zong er een lied bij, als een leeuwerik. Dat maakte een kracht in haar wakker; niets kostte meer moeite, het leek haar, of zij met gevouwen handen aan het werken was, en als zij gereed kwam, dunkte het haar, bekoord en verwonderd, dat niet zijzelve, maar het lied, den

ganschen arbeid had verricht. En nu had zij vier helpsters.

Voorzichtig ontsloot zij een schrijn, en spreidde stalen van haar kunst uit op de tafel. Stil stond ik er bij van verbazing. Als mijn vriendinnen dit zagen, zou er zeker geen sprake meer wezen van den Mechelschen tooi aan mijn mouwen, maar zouden ze zich over heel wat kostbaarders heen moeten buigen. Werd dit vlekkeloos blanke uit nevelen gevlochten, of was er een voorbijzuchtende adem in gevangen genomen? En dan de motieven, vluchtende herten, vogels die kweelden, ontluikende rozen, loovers en vruchten, in een wild door elkander rankende zinnebeeldigheid. De droom van een dichter.

Toen ik in het donker huiswaarts keerde, droeg ik een groote doos mee onder den arm.

Dertiende hoofdstuk

De doos van Pandora.

Maar het leek wel, of ik, in plaats van het wonderwerk van een ijverige moeder, een Pandoradoos vol avonturen naar huis had meegenomen.

In het eerste werd ik door Basque gewikkeld, die, zoodra ik mijn deur was binnengekomen, met de ampele gebaren en de grimassen van zijn Italiaansche comediegezicht, waarmee hij gewoon is een verslag uit te brengen, mij bericht er van gaf, dat twee edellieden naar mij gevraagd hadden, de namen, die hij noemde, kende ik niet, in verband met een zeer gewichtige aangelegenheid, en hierbij breidde hij wijd de armen uit, die mij vanavond in de taveerne ‘de Drie Klokken’, en dit werd mij fluisterend met een vinger op de lippen toevertrouwd, zouden wachten.

Terwijl ik, over dit bericht nadenkend, langzaam de treden naar mijn slaapvertrek opklom, galoppeerde de tweede der verbazingwekkende gebeurtenissen de hofpoort in. Hoevengekletter en roepen van stemmen. Toen ik het trapvenster opende en uitkeek, zag ik bij den vuurschijn van waaiende flambouwen een geweldige karos, door een zesspan getrokken, voor mijn

staldeuren stil zwenken, terwijl een geleide van ruiters uit het zadel steeg.

Nog niet had ik in mijn kamer al de kaarsen opgestoken, of Basque diende mijnheer de Pomponne aan. Ik schrikte. Waar de rentmeester van mijn vader zich meldde, was er altijd iets ernstigs aan de hand.

Daar vertoonde hij zich al op den drempel met zijn gespoorde reislazzen, krijgshaftiger dan ooit ondanks zijn jaren.

Wij begroetten elkander. Ik bood hem een stoel aan, maar eerst knoopte hij zijn rok los, haalde een pakket uit een der binnenzakken te voorschijn, ontgespte den riem, die er omheen was gebonden, bevrijdde het van een omhulsel uit wasdoek, en reikte mij dan een brief over met het zegel van de Lingendres er aan.

Aandachtig las ik wat over mij was besloten:

Bevel, om den morgen, volgend op de ontvangst van het schrijven, den brenger er van naar het vaderlijk landgoed te volgen. Ook de markies van Almonde had gegronde redenen, om een bespoediging van de huwelijksvoltrekking noodzakelijk te achten. Bij verzet mijnerzijds was aan mijnheer de Pomponne de opdracht gegeven, om mij als zijn gevangene te beschouwen.

Verbijsterd staarde ik den onheilsbode aan. Hij wachtte mijn antwoord, rustig, met geen andere uit-

drukking dan die van eerbied op zijn gerimpeld gelaat. Een gerimpeld gelaat en vol litteekens, berichten van veldslagen en den moed er betoond; een verheven manier van geschiedschrijven. Een trouw man, dat was hij, een vroom man, maar niet te vermurwen. Aan handen en voeten gebonden, zou hij mij de karos in doen dragen, als dit noodig mocht blijken.

‘Ik meen te mogen veronderstellen, dat de inhoud van dit schrijven U bekend is?’

Hij maakte een van zijn militair-stramme buigingen.

‘Dan zullen we dadelijk alles moeten klaar gaan maken voor de reis.’

Op een toon, dien ik luchtig trachtte te doen schijnen, vroeg ik hem dingen van thuis en van vader, ook probeerde ik wat meer van hem te weten te komen over mijn aanstaande bruid. Maar telkens als ik háár naam noemde, betrok zijn gezicht, en ik merkte op, dat hij mijn vragen wilde ontwijken.

Het scheen dus nog erger te wezen, dan ik verwacht had, en ik moest zuchten.

Nu riep ik mijn bedienden bij elkander. Kasten werden geopend, kisten en zwijnsleeren valiezen te voorschijn gesleept. Basque, zoo vlug als een sprinkhaan, regelde het inpakken, en toen ik eindelijk, doodmoe temidden van de dichtgesnoerde bagage, er over na stond te denken of ik niets had vergeten, kwam mij plotseling mijn clarinet in de gedachte, en ook die

liet ik er bij doen, alsof ik van plan was, om mij naar een dansvloer op te maken in plaats van naar het galgenveld van mijn terechtstelling.

Het was al laat in den nacht geworden, voor ik ter ruste kon gaan. Een poos lang lag ik naar een ongewoon rumoer van stampen van paarden en het twisten van stemmen te luisteren, en toen sliep ik in. Echter alleen maar om het derde der avonturen, die mij binnen het tijdsverloop van half een etmaal moesten gebeuren, voor te bereiden. En dit diende zich zoo aan, dat ik eensklaps, helder wakker schrikkend, in de kussens op ging zitten, en mij de afspraak met mevrouw de Soubise herinnerde: 'Zaterdag aan den tuinkant, als de avond valt.' En nu werden de sterren al bleek van den Zondag. Ik had het vergéten. Wat het ook kostte, die belediging moest worden goedgemaakt.

Zoodra het licht begon te worden, kleepte ik mij aan, niet in mijn reisgoed, maar in het pak van iederen dag, en behoedzaam sloop ik de trap af der bedienden. Binnen een uur zou ik terug kunnen zijn.

Verlaten lag de straat nog, en terwijl ik mij voortspoedde, zon ik na over een middel, om mevrouw de Soubise te spreken te krijgen. Ik sloeg den hoek om van de straat, waar zij woonde. Ook hier niets dan schemering en stilte. Enkel een eenzame leurder, of was het een landman, liep mij tegemoet. Maar toen

wij elkaar waren genaderd, sprong mijn hart op van vreugde. Wat ik voor een last had aangezien, die naar de markt werd gedragen, bleek een bochel te wezen. De gezellige bult van mijn speelman met bovendien nog een lederen ransel er op vastgebonden. Over een schouder hing de gitaar.

‘En eergisteren ben je al weggereisd.’

‘Eerst nog moest ik U tegenkomen. Zoo dadelijk trek ik de Zuiderpoort uit.’

Met een slim lachje zag hij mij aan.

‘Mijn God, man, ik ga met je mede.’

En in dit onverwachte begin vond deze reeks van wederwaardigheden haar einde.

Veertiende hoofdstuk***Hoe een tocht wordt begonnen, en een kind er de beteekenis aan geeft.***

Nog geen uur later zitten we samen aan den berm van den weg. De laatste krotten en sloppen van de voorstad hebben wij achter ons gelaten, en de hemel is langzaam aan grooter geworden.

Behagelijk schik ik mij terecht tusschen de geurige halmen. Dit is een zetel, dien ik nog nimmer gebruikt heb; hoe ruim blijkt hij en hoe zacht. Dan kijk ik Valentijn aan, zeker omdat ik mij door den aanblik van iets, dat bekend is, overtuigen wil, dat ik niet bezig ben om te droomen. Maar is hij in werkelijkheid mijn speelman wel? Lijkt hij niet twintig jaar jonger, kleurt zijn oude hoed, die verweerd is, niet als een bloem op den akker, en kleedt het fonkelnieuw wambuis hem niet vorstelijk goed? Verlegen monster ik mijn eigen uitrusting: den rok en zijn kanten, de lage schoenen, rood gehakt, terwijl ik mijn vingers door de leeuwenmanen van mijn pruik laat glijden. Stel ik op deze manier niet een dansmeester voor, die het in zijn hoofd heeft gekregen, om onder de leliën des velds een emplooi te gaan zoeken?

Toch heb ik geen spijt nog over mijn ver van

bedachtzaam besluit. En uitvoerig begin ik Valentijn te vertellen, wat mij, sinds ik hem het laatst gezien heb, overkomen is.

‘De vlucht te nemen getuigt soms van moediger inzicht, monseigneur, dan zich te verdedigen,’ zeide hij met waardigheid, ‘maar we zullen den grooten weg moeten verlaten, om een zijpad in te slaan; want het is mogelijk, dat wij vervolgd zullen worden.’

Dadelijk stonden wij op.

Wij namen krachtige stappen, mijn bloed danste, ik ademde diep.

Een zoele en heldere nazomermorgen. Wolken dreven met sneeuw witte zeilen over de zee van het blauwe, of rezen als torens boven de heuvels aan den einder op. Vlakten en steilten, schaduw en zonplekken en een wisselend in en uit elkander schuiven van donker en hel licht.

Wij vorderden stadig. De zon klom, en toen zij het uur aanwees van den kerkgang, werden de klokken van den Zondag in de dorpen wakker, en klonken en gaven elkander bescheid. Een machtige aanroep, en een schoonere dan ik ooit van vader Bourdaloue zelfs van den kansel had gehoord. Het landvolk, de mannen en vrouwen, die ik van tevoren nooit anders dan door de beslagen ruitjes van een reiskoets aan had gestaard, kwamen nu langs mij in hun lang verjaarde kleederdrachten, met een ‘gezegende morgen’ ons groetend.

‘De oogst is laat van het jaar,’ had Valentijn mij uitgelegd, terwijl hij in een breed gebaar over de akkers had gewezen. Wel stonden op sommige velden de aren al in schooven gebonden, maar op andere wuifde het koren nog goud tot aan den horizont. Ik weet niet wat mij bezielde, maar ook van die legers van halmen scheen het mij toe, dat zij zich opmaakten met fonkelende wapenen en wapperende vaandels, de flanken der heuvels beklimmend, de dalen vervullend, als een kruisheir, dat op weg is naar Jeruzalem.

Ik liep voor de eerste maal buiten, met den grond onder de schoenzolen, en misschien wel was het dáárom, dat ik tot het stof toe, dat wij op deden dwarrelen, niets kon aanzien, zonder het doorglansd te vinden van den oogenschijn van mijn meester.

Maar nog tot iets anders leidde de ongewoonheid van mijn wandelaarschap en het stof van de wegen, namelijk tot een brandenden wensch om te rusten.

‘Langzamerhand wordt het tijd voor het eten,’ maande Valentijn.

Tot tent werd een vlierstruik gekozen tegenover het sneeuwbed van een boekweitveld met het gonzen van bijen boven zijn bloemen. De speelman knoopte zijn ransel los, haalde er een donkerbruin brood uit, dat hij in sneden verdeelde, en nadat hij het beboterd en met kaas belegd had, reikte hij mij wat me was toegedacht over.

‘Weiger dit niet, monseigneur, het is het zout van het welkom in dit, mijn gebied hier.’

En nooit werd er door een rijkaard met meer trots op zijn paleiszalen geweest, dan door dien zwerveling op de zonnige akkers.

Wij aten, en ik sloot de oogen van behagelijkheid.

Valentijn stofte de kruimels van zijn nieuwe wambuis af. Wij rezen op uit de dommelige schaduw en vervolgden den tocht.

Loom was het, en stil over de velden. Wij voelden geen lust om te praten. Wij zouden een droom hebben verstoord. Heel in de verte meende ik den hoefslag van paarden over een steenachtigen weg te hooren galoppeeren. Zou ik vervolgd worden? En ik dacht aan de spijt en den toorn van mijnheer de Pomponne. Toch was het mijn plan in het geheel niet geweest om te vluchten; maar wat gelden voornemens voor wie den speelman tegenkomt? De spijt en de toorn van mijnheer de Pomponne, de gebelgdheid van mevrouw de Soubise, de woede van den moor, die mij had uitgedaagd en de verbolgenheid van mijn vader, al die verbeterden gevoelens, alleen maar omdat iemand het blauw tusschen de wolken boven de balken van zijn zoldering verkozen had, omdat een bruin brood, onder het loover gebroken, boven gebak en wildbraad was gesteld, en een dwaaltocht, waar de beenen bij gebruikt moesten

worden, begeerlijker leken dan een rit in een krakende equipage.

Zuchtende nam ik de pruik af, en wischte het zweet van mijn hals en mijn voorhoofd.

‘We zijn er zoo dadelijk,’ troostte Valentijn, ‘enkel dit pad nog.’

En werkelijk aan het eindedaarvan wachtte het dorp ons, met er voor een bloeienden boomtronk op schildwacht, en zijn eenzame hoofdstraat, waar geen sterveling viel te bekennen behalve twee dansende vlinders, die aan ons vooruit vlogen als de boden van onzen intocht, of de gidsen, door wie wij naar de plaats van onze bestemming zouden worden gebracht. Een groen pleintje. Aan de Oostzij de kerk, aan den Westkant de herberg, Laurentius op het uithangbord. De martelaar droeg het cirkeltje van zijn heiligheid om de slapen en hield het rooster in de hand. Dit scheen hier een dubbele beteekenis te hebben, want langs de luiken van de keuken woei ons een smakelijke braadlucht tegemoet.

Een koele, donkere gang liepen wij binnen, en deden een deur open aan het einde daarvan. De gelagkamer, donker van zwart-berookt noten, met een breede, diepe schouw aan den zijwand, bleek ledig te wezen, alleen voor het stralend heldere venster zat een knaap. Hij tuurde over hetzelfde landschap uit, waardoor wij dien dag hadden gewandeld, de heuvels, de akkers. Het

zonlicht bescheen hem, en bijwijlen streek de wind door zijn haren in een rimpeling van goud. Hij glimlachte, bewoog zacht de lippen, of hij een heuglijk gesprek voerde, vouwde de handen en strengelde ze weer uit elkander, en toen haalde hij zuchtend adem, zooals alleen iemand dat doen kan, die zich van een overzoet genieten vervuld voelt. Zóó was hij verdiept in zijn droomen, dat ons binnenkomen hem niet had gestoord.

Roerloos bleef ik op den drempel dralen met den steek in de hand. Eigenlijk had ik wel van geluk willen lachen, want nu eerst was het mij duidelijk geworden, dat ik dáárom alleen van den morgen af langs den weg had gezworven, om dit kind te zien zitten.

Maar de jongen was zich bewust geworden van onze aanwezigheid. Haastig sprong hij van zijn stoel op, en hij jubelde, toen hij Valentijn had herkend. Innig drukte hij zich tegen hem aan, terwijl hij met de vingers naar de gitaar tastte.

‘Hij ook heeft eens een lied van me gehoord, dat hij niet meer kan vergeten,’ legde de speelman mij uit, ‘tot aan zijn dood toe zal hij er moeite mee hebben, en het zal hem van de eene dwaasheid naar de andere drijven, maar hoe kan ik het helpen?’

Glimlachend streek hij zijn kleinen vriend door het haar.

‘Ik zal vader gaan halen,’ riep de knaap.

Vader bleek een waard te wezen, die meer had van een procureur van den koning, dan van den gezellig gebuikte, die gewoonlijk een herberg bedient.

‘Nu moet je van mijn zout proeven, Valentijn,’ zei ik, ‘en het zal goed wezen: koolsoep, hazenpeper, als het zijn kan, of kippenpastei, met een wijntje van Avenay of Sillery begoten.’

De procureur van den koning maakte een buiging.

Toen hij gegaan was, nam ik mijn beurs uit een zilver omlooverden zijzak, en stortte zijn inhoud over de tafel uit. Vijf en twintig gouden Lodewijken telde ik.

‘Reisgeld voor maanden,’ verzekerde Valentijn, ‘te meer omdat het alleen maar voor één hoeft te dienen. Dit hier is mijn buidel,’ sprak hij, terwijl hij tegen de rugzij van zijn muziekinstrument sloeg, ‘en vanavond begin ik er al dadelijk mee, om er geld uit te kloppen.’

Juist schreed de waard aan achter een dampende terrien.

‘Jacobus,’ riep de speelman hem toe, ‘wat vindt je er van, als er zoo aanstonds gedanst wordt?’

Het kind, dat naast Valentijn op den grond zat gehurkt, als een page aan de voeten zijns konings, sprong in de hoogte, en stak met een juichkreet de hand op.

Vijftiende hoofdstuk

Danspassen, en hoe het de muziek is, die ze een edelen zwier geeft.

De glad-gezeten bank buiten de herberg voor de witgeschuurde tafel, daar omheen de festoenen van een dicht betroste druivenrank; naast mij het kind met zijn stralende oogen; Valentijn op een wijnvat gekropen, de gitaar over de knieën, terwijl hij zijn hoed, met den bodem naar boven, als zijn kas van ontvangsten op den grond heeft gelegd; de waard en zijn helpers, de kannen vol schuimenden cider en dan eindelijk de gasten in hun tooi van den Zondag: de blinkende gespen, de kuitbroek met zijn zijden linten, de mutsjes, de halsdoeken, allemaal bijeen op het dorpsplein, dat in een wemeling van kleuren tot het mooiste bloemperk uit het park van Versailles wordt gemaakt, en ook nog de kerk in de verte, welke niet wil ontbreken en met de scheef gezakte puntmuts van zijn toren over de toppen van de linden tuurt...

Valentijn, die zijn instrument gestemd heeft, begint er meteen mee, terwijl hij zijn bruin gezicht naar de zinkende zon keert, om de genooten van het feest met een lied te verwelkomen. Ik luister, en het wordt mij wonderlijk te moede; want de dingen, waarvan de

woorden van het lied gewagen, trekken zichtbaar langs mij, zoodat ik ze met de handen bijna grijpen kan. Mannen zie ik, bezig met het binnenhalen van het koren, meisjes, die de druiven geplukt hebben, het ontmoeten, waar de wegen een bocht maken, de vragen, het antwoord, en een groeten en wuiven van doeken, van bloemen, ver over de velden, tot waar de hemel oprijst en er een grens aan stelt.

Telkens keert een refrein weer, dat alle gezellen bezielt en verzamelt:

‘In den dans kom ik je binden,
O jonge borst en je beminde.’

En ieder zingt het keervers mede, aarzelend in den beginne, dan luider, en tot een jubelen gegroeid aan het einde.

Na dit welkom wordt er een bourrée gedanst.

Natuurlijk kijk ik het meest naar de meisjes, en al spoedig heeft mijn voorkeur er een uitgekozen en met den lauwer der be wondering gekroond.

Nauwelijks dan ook is de bourrée afgelopen, en worden de maten van een sarabande ingezet, of hoffelijk buig ik mij voor de schoone, en ik leid haar ten dans. Blozende heeft ze naar mij opgezien.

Tien gouden Lodewijken van het reisgeld uit mijn buidel zou ik op staanden voet uit willen tellen voor een kus op die lachende lippen, ergens daarginds achter de

struiken, met den naehtegaal slechts tot getuige, en desnoods een druppel maanlicht, die zich door het loover een weg heeft gebaand. Maar ik geloof, dat mijn jeugd en vooral mijn voornaamheid het zonder Pluto's hulp ook wel af zouden kunnen. Zachtjes strijkt ze met de vingers over het fluweel van mijn mouwen, en betast er het zilveren borduursel van. Een van de voorbijtrekkende dansers blikst angstig en boos naar ons beiden. Vergis ik mij, of is er iets gedwongens, een stijfheid, over de in en uit elkander schuivende figuren gekomen?

Neen, zoo wil ik den avond niet eindigen. Met een vriendelijk woord neem ik afscheid, en zet mij vreedzaam naast mijn kleinen kameraad. Jacobus roep ik aan om weer een vollen beker.

Van den kant van de kerk nadert een zwarte soutane, die een geweldigen hangbuik ompant. Het purperen hoofd, dat er bijhoort, lijkt door de laatste stralen van de zon in brand gestoken.

Er wordt voor mijn tafel een rossige, driekante steek afgenomen, en er wordt mij verzekerd, dat er niets van mijn komst is geweten, omdat het binnenrijden van mijn reiskoets door geen sterveling is gezien.

Ik voel dat er geen verdenking mag opgewekt worden.

‘Mijn reiskoets,’ zeg ik, ‘is daar ergens buiten op den weg blijven steken.’

Dan zwijg ik verlegen, want Valentijn slaat zulke verrukkelijke accoorden op zijn muziekinstrument aan, dat ik er de oogen vochtig van voel worden. Maar ik schijn niets anders ten beste te mogen geven dan enkel mijn leugens.

Zuchtend vleit de pater zich neer aan mijn zijde. Omdat zijn vergenoegdheid mij ergert, vraag ik hem spottend, of dit wufte rumoer op den dag van de stilte hem niet pijnlijk moet treffen.

‘Waarom zóu het, mynheer,’ zegt hij rustig, ‘altijd is het mij opgevallen, dat de vaardigste dansers de vroomsten van de gemeenteleden blijken te zijn. Wie 's morgens het braafst naar de mis zit te luisteren, aan hem gelukken des avonds de fraaiste passen bij de menuet. In mijn gedachten heb ik dikwijls den dans en het gebed bij twee appels vergeleken, die van denzelfden tak worden geplukt, en, om bij het plantaardige te blijven, ik geloof, dat een Zondag, welke met een kerkgang wordt begonnen, en uitgeleid wordt met een bal, waar Valentijn de speelman bij is, veel van een krans heeft, waarvoor als eerste bloem een roos is gekozen, en die ten laatste met een roos wordt afgemaakt.’

Hier weet ik niet veel op te zeggen, en ik bied den priester een dronk aan.

‘Voor ons beiden een beker,’ roep ik den haastigen Jacobus toe.

Intusschen is het donker geworden. In het ronde van het pleintje worden kienspanen ontstoken. Onwerkelijk van vlamme wildheid dwarrelen de paren dooreen, mijn kleine buurman, ingeslapen, heeft mij tot zijn peluw uitverkoren, de pater, die een teug gedaan heeft, veegt zich de droppels van de dubbele onderkin, Valentijn, bultig getroond op zijn wijnton, grijpt in de snaren, als wilde hij er de ziel van het lied aan ontrukken, het meisje, waarmee ik gedanst heb, tript uit een schaduw te voorschijn en glimlacht mij tegen, en terwijl ik, het hoofd achterover, tot op den bodem mijn kroes ledig, voel ik mij bereid en in staat tevens tot de zelfverloochenende goedheid der heiligen.

Zestiende hoofdstuk

Het zingend Floreuse.

Met schrik werd ik wakker, en zagop den wand tegenover mij het stralende beeld van een venstertje afgeteekend, door het zilverwerk omlijst van dezelfde ranken, waaronder ik den vorigen avond feest had gevierd.

Haastig kleeedde ik mij aan.

Beneden vond ik den maaltijd aangericht, maar van Valentijn was er niets te bekennen dan alleen zijn gitaar en zijn ransel.

‘Meer dan een uur geleden is hij uitgegaan,’ kwam de knaap met zijn vreugdige morgengezicht mij vertellen. Kameraadschappelijk legde ik een hand op zijn schouder. Ik herinnerde mij wat de speelman over de moeiten gezegd had, die zich voor mijn kleinen makker in hinderlaag hadden gelegd, en in een onverklaarbaren aandrang om die nog een weinigje te vergrooten, haalde ik mijn buidel te voorschijn en gaf hem een goudstuk. Zijn vader, die er bij stond te kijken, dankte mij zoo hartelijk, alsof ik een weldaad had bewezen, in plaats van een lont in het kruitvat te steken; en dan berichtte hij mij, als wederdienst zeker, dat een koeherder hem zoeven gemeld had, dat ergens hier in

den omtrek een troep ruiters over een edelman had nagevraagd.

Vlug rees ik op.

Buiten tuurde ik aarzelend rond naar alle zijden. Het dorp docht mij nog kleiner dan gisteren, het leek wel een sieraad, dat ik op de handpalm kon zetten, om het daar op mijn gemak te bekijken. Maar hiermee was mijn muzikant nog niet terecht.

Waar het schild uithing van een goudgele krakeling, stapte ik binnen. Achter de toonbank stond de bakker zijn waren te schikken, en in het wijsje, dat hij genoegelijk onder zijn bezigheid neuriede, herkende ik vol blijdschap het keervers van het welkomstlied. Ik vroeg hem; hij kon mij niet helpen, maar met een gulhartigen glimlach bood hij mij van zijn gebak aan. Wat ik nam, voelde warm en bros aan in de vingers, en het smaakte mij goed. Op zijn dorpel staarde hij me na, en toen ik een eind verder mij omdraaide, groette hij nogmaals.

Dan plotseling, midden op de straat, bleef ik stilstaan en luisterde. Achter op het erf van de boerderij, waar ik langs was gelopen, jubelde een jeugdige stem:

‘In den dans kom ik je binden,
O jonge borst en je beminde.’

Natuurlijk spoedde ik mij voort den kant uit van het gezang. Maar toen ze mij gewaar werd, liet de

vroolijke zangster het koperen melkvat, dat ze bezig was te schuren, van haar schoot afglijden, en ik herkende het meisje waarmee ik had gedanst.

Neen, Valentijn had ook zij niet gezien.

Toen vertrouwde ik haar toe, dat ik dadelijk het dorp ging verlaten, om er nooit meer naar terug te keeren, en hoe onvriendelijk het toch van haar zou wezen, als zij den vertrekkenden reiziger een laatst vaarwel onthield.

Ze lachte, ze bloosde. Ik boog mij voorover, twee handen werden mij op de schouders gelegd, en zoo gebeurde het dan, dat de onherstelbare ramp werd voorkomen, dat ik mij later de lokkende lippen van mijn dansgenootje zou moeten herinneren, zonder dat ik op hetzelfde oogenblik aan hun vrijgevigheid dacht.

Na dit afscheid werd het afgebroken lied weer opgevat, juichender nog dan tevoren, en een heel eind ver in de dorpsstraat werd ik er door vergezeld.

Bij den smid liep ik de werkplaats in. Hij ook, met een geluid als de donder, galmde, onder het klinken door op zijn aambeeld, het refrein. Van Valentijn kon hij geen tijding geven, doch hij wilde zijn schootsvel afdoen, om mij zoo maar, bezweet en beroet van den arbeid, te begeleiden op mijn onderzoekingstocht. Met moeite bracht ik hem van dat plan af.

Tegelijk viel mij de pater te binnen, met wien ik gisteren een kroes of wat geledigd had.

Ik sloeg den weg in naar de pastorie. Het hek naast het kerkje deed ik open, dan klopte ik aan.

Een ruim vertrek, waarvan de wanden schuil gingen achter de rijen van boeken. Zelf zat de priester voor een licht raam te lezen. Hij legde zijn hoornen bril tusschen de bladen en verwelkomde mij. Hij bood mij een stoel aan.

Van mijn plaats af had ik juist het gezicht op een deur, die was opengebleven, en naar een kamer voerde, zilver en goud van de dansende zon. Meteen hoorde ik een spinnewiel snorren, en hoe er met een beverige oudevrouwstem bij werd gezongen:

‘In den dans kom ik je binden,
O jonge borst en je beminde.’

Ik glimlachte, en de priester knikte vergenoegd. Hij vouwde de vleezige handen op zijn vergeelden foliant in elkander, en dan zeide hij:

‘Mijn schapen, mijn rammen en bokken zijn waarlijk niet minder baldadig en twistziek dan de kudden van andere herders, maar als Valentijn hier in het dorp gespeeld heeft, kan ik mijn staf en den hond der vermaning een dagje wel thuis laten. Waar iemand uit af zou kunnen leiden, dat de macht van den prediker somtijds door die van den zanger overtroffen wordt.’

En hij voegde er aan toe, terwijl hij mij onderzoekend

aanzag door de groote, ronde glazen van zijn bril, die hij expres daarvoor weer op scheen te hebben gezet:

‘En zoo mag ik in U dus een vriend van de dichtkunst begroeten?’

Verwonderd schudde ik het hoofd en, omdat ik vermoedde, dat zijn vergissing op een verkeerd begripen van mijn belangstelling voor Valentijn moest berusten, vertelde ik hem in een paar woorden, hoe de speelman mij gevangen en betooverd had.

Mijn dikke gastheer lachte, dat onder de versleten soutane zijn buik er van schudde.

‘Het is juist als ik gedacht had,’ riep hij uit, en dan vervolgde hij ernstiger:

‘Maar ik moet U er voor waarschuwen, dat aan het op reis zijn met een muzikant gevaren zijn verbonden. Heeft U ooit raad noodig, dan zoudt U er mij een eer mee bewijzen, U zich den pastoor van Floreuse in de herinnering te roepen.’

Ik dankte hem, en in de stilte, die toen inviel, hoorde ik opnieuw het ‘In den dans kom ik je binden’ neuzelen bij het snorren van het spinnewiel. Ook gonsde er een bromvlieg door de kamer, die telkens in een baan zonlicht een lampje op zijn dwaaltocht ontstak; van de perkamenten banden op de boekenplanken stroomde een onnoemlijke rust uit. En werkelijk, in deze windstille haven geankerd, vreesde ik een oogenblik voor de avonturen, waarin ik mij

gestort had, als voor de golven van de door een stormvlaag opgezweepte zee.

Een beetje uit het veld geslagen nam ik afscheid, en eerst toen ik buiten met den priester, die mij uitgeleidde, op den drempel stond, kwam de reden mij in de gedachte, waarom ik de pastorie had opgezocht. Ik legde uit, dat ik Valentijn liep te zoeken.

‘Misschien zult U hem dáar kunnen vinden,’ zeide de pater, terwijl hij op de beschilderde luifel van een huis wees aan den overkant.

Vlug stak ik het pleintje over, ik voelde een klink onder de vingers, ik drukte hem open, en toen ik binnentrad, vond ik in waarheid mijn speelman voor een blank geboende tafel zitten tegenover een jonge vrouw van een zachtmoedige schoonheid, die mij aan de ijverige kantwerkster denken deed.

Zulk een aan klaar bronwater herinnerende reinheid tintelde er over de dingen, dat ik verlegen den steek van het hoofd nam, en mijn reiskameraad mijn boodschap in het oor fluisterde. Daarop, en waarom ik zoo deed kan ik moeilijk verklaren, snelde ik dadelijk de deur uit, zonder op een antwoord te hebben gewacht.

Even later had Valentijn zich bij mij gevoegd, en ik merkte, dat in een knoopsgat van zijn lakensch wambuis een frisch ruikertje gestoken was.

‘Wij zullen onzen weg door het bosch moeten

nemen, dat, hoewel niet gansch zeker, toch voor een paar armzalige spreeuwen, als wij mogen genoemd worden, veiliger lijkt dan de vlakte, waarboven de havikken in de lucht zijn gegaan.’

Eerst nog deden wij de herberg aafn, om den waard Jacobus het gelag te betalen. Valentijn schouderde zijn ransel en zijn gitaar, en nu keeren wij het dorp met zijn zingende bevolking den rug toe.

Zeventiende hoofdstuk

Een wonderbaar avontuur, dat de macht van de dichtkunst doet blijken, en een ongeluksvogel nieuw in de vederen steekt.

Een zuilengang van stammen, het door het zonlicht getijgerde loover, en de beek, die in het diepst van de schaduw als een mijmerende wandelaar bij zichzelf loopt te zingen: het bosch...

Zoo is het gegroeid en geschapen. Maar een enkel woord uit menschenmond kan in staat zijn, om het van den wortel tot de kruin te veranderen. Als het een woord is, dat een liefde bekennt, of het ongeduld van een verlangen, herschept het de beuken in paradijsboomen, en het bronnetje in een der rivieren waardoor de hof van Eden wordt begrensd. Ook echter kan het woud versteenen, en door een los gezegde in duisternis worden gehuld.

Zoo iets gebeurt er als Valentijn, nadat hij zich bedenkelijk achter het oor gekrabd heeft, mij toevoegt, dat we hopeloos zijn verdwaald.

Nu heeft de kruidige nazomergeur zijn bekoring verloren, nu kan elke boomtwijg, die neervalt, even goed den voetstap van een belager beduiden, de roep van een vogel een teeken om zich te verzamelen, en dat verweg gemurmel den doodssnik van gemartelden.

Wij weten, dat er altijd gevaar dreigt buiten de hoofdwegen, en terwijl wij aarzelend verder trekken, zoeken wij de dubbelzinnige geluiden te ontraadselen, die overal rond ons opruischen en wegritselen.

Plotseling staan we roerloos luisterend stil. Zou dat een koppel opgedreven herten wezen, dat daar de takken doet kraken en bruisen, of de jachtstoet van een of anderen Maître des eaux et des forêts, die meer op een hupsch rijmwoord uit is dan op bloedige trofeeën?

Maar het zijn niet de vorstelijke dieren, de geweien in den nek geworpen, die het pad, waar wij uitspieden, bestormen, noch de jager, die een fabel dicht op het wild, dat hij zooeven gemist heeft. Vijf ruiters zijn het, van wie de zwarte maskers hen eerder op schimmen, die uit het graf zijn gestegen, doen lijken, dan op stervelingen van wie een greintje menselijkheid kan worden verwacht.

Van vijf pistolen zie ik de loopen op mij gericht.

Dadelijk trek ik mijn degen, maar meteen roept een geweldige ontploffing echo's in de verte wakker, en een dikke, grijze rookwolk stijgt tusschen het gebladerte omhoog.

De kogel, die me langs de ooren heeft gefloten, neemt een stuk van mijn pruik mee, en tegelijkertijd slaat Valentijn mij het wapen uit de hand.

‘Weg met die fraaie parade, waar enkel maar een

stuk lood op kan volgen, dat zonder kloppen binnenkomt,' bijt hij mij toe.

'Goed gesproken,' roept een van de roovers, blijkbaar de hoofdman, terwijl hij uit het zadel stijgt. En dan zich tot mij wendende, zegt hij, een spottende buiging makende:

'Monseigneur, en hoogedele, ik verzoek U dit hout en dit groen hier als de wanden en de zoldering van een slaapsalet te willen beschouwen, het Uwe, of als het U liefelijker aandoet, misschien dat van Uw minnares. Een beetje gauw dus, kleed U uit.'

Zeker een of andere jonker, denk ik, die zijn geld heeft verbrast. Op die manier zal ik hem misschien nog eens bij een gunstiger gelegenheid een duim of wat staal in het lijf kunnen stooten.

In den donkeren mond van een donderbus kijkend, trek ik eerst mijn jas uit met zijn zilveren passementen, welke, den buidel in aanmerking genomen, die een van de zakken doet bol staan, minstens op een honderdtal gouden dukaten kan worden geschat, mijn kamizool met zijn diamanten knopen, mijn schoenen, mijn kousen; tot op het hemd toe, dat ik aan mag houden bij de gratie gods. Mijn degen is al opgeraapt door de schavuiten, mijn degen, waarvan de robijn aan het handvat plagend den bloeddoppel na schijnt te bootsen, dien ik zoo graag had vergoten.

Er wordt mij een touw om het lichaam geknoopt,

en terwijl de stekelige schors van den denneboom, waartegen ik vast ben gebonden, mij langs den rug schuurt, moet ik aan de geparfumeerde kussens van een reiskoets denken, waaruit ik mij nú juist, als niet de vermaledijde muzikant mij zijn luchtkasteelen voor had gespiegeld, zou opheffen, om door de rammelende ruitjes een wérkelijk kasteel te zien opdoemen, dat uit zijn schoorsteen den rook zou doen opstijgen van de voorbereidselen tot een weelderig bruiloftsfeest. En ik kan het in mijn verbitterde stemming niet laten, om mijn makker toe te roepen vanaf mijn winderigen uitkijkpost:

‘Valentijn, van deze wisseling des lots zal je me rekenschap hebben te geven.’

‘Valentijn?’ vraagt de hoofdman der roovers, met zijn steek in de hand op mijn reiskameraad toetredend, ‘toch niet de speelman, die dat lied over “de Prinsen van het woud” heeft gedicht?’

Valentijn knikt.

‘En dat van “de rosbruine Deeme,” dat door alle keelafsnijders en struikrovers bemind wordt,’ schatert een ander van de bentgenooten, in een patois zóó afschuwelijk, dat het me zuur als azijn op de tong brandt.

Ook dít wordt beaamd.

Alle vijf de schurken hebben zich om den gebochelde geschaard, en ik erger mij er grootelijks over,

dat de muzikant daar op een omgevallen boomtronk als een machtig vorst gehoor verleent, terwijl op mij niemand acht slaat, behalve de wind dan, die een dwaas spel met mijn hemd drijft, en een kouden adem over mijn naaktheid blaast.

En nu verzoekt de hoofdman Valentijn na veel plichtplegingen, om het lied van ‘de Prinsen van het woud’ hem voor te willen spelen.

En Valentijn stelt zijn condities. Hij eischt, dat ik zal worden losgebonden, en dat ik, in ruil voor mijn kleederen, die een half kapitaal waard zijn, met de versleten plunje van den aanvoerder der boeven zal schadeloos gesteld worden.

Terwijl mijn makker zijn lied zingt, dat een wonder is van loovergeritsel, overmoed en zorgeloosheid, ontboeien ze mij haastig, en moet ik de bittere pil slikken, dat de rommel van den hoofdman, die al bezig is om zich in de veeren van een ander te steken, mij verachtelijk voor de voeten wordt gesmeten.

Om het lied van ‘de rosbruine Deerne’ wordt dan in hetzelfde oorverscheurende dialect van daareven gevraagd.

Valentijn begint er aan, nadat hij eerst nog het behoud van zijn bochel, zijn ransel en fonkelnieuw wambuis geëischt heeft, in ruil voor een handvol koperen penningen.

Schalks en uitgelaten jubelt de wijs bij het getokkel

der snaren, en onderwijl doe ik met een ongelukkig gezicht een beduimelde broek aan, een paar verschoten kousen, bemodderde rijlaarzen, een vaal grauwen lijfrok, gelapt aan de ellebogen, en gord ik een belachelijk rapier om, dat verroest is.

Daarginds in de takken zie ik de helft van mijn pruik hangen, als een groote vogel, die getroffen uit de lucht neer is getuimeld.

Achttiende hoofdstuk

Bericht van een plechtige rede, waarop een hond het antwoord geeft.

‘God, wat een ezel,’ zuchtte Valentijn, terwijl een leeuwerik boven ons opsteeg, en aan onze voeten de vlakke wuivend tintelde van rossig goud.

‘God wat een ezel, die kerel, om, als je onder de bladeren hof houdt, je in de plunje van de komedie des levens te steken; hoewel trouwens hij, die humeurig over het verlies van zijn zotspak loopt te treuren, evengoed een langoor is. Dit wordt niet gezegd, om je te beledigen, mijn jongen.’

Inderdaad voelde die onverwachte gemeenzaamheid aan, of ik een kaakslag had gekregen. Maar toen ik, bij het werktuigelijk naar mijn degen grijpen, het stuk gescheurde leder van het kaduke gevest had betast, begon ik te lachen.

‘Ja, met je kleederen ben je den man kwijt,’ voegde Valentijn eraan toe, ‘ten minste je staat en je titel. Maar behalve dat nog, wat zouden de steekneuzen en speurhonden er wel van moeten denken, als ik den simplen burger, waarin je nu bent herschapen, met buigingen bemonseigneuren ging? Alleen dit wil ik nog opmerken, dat je muisgrauwe lijfrok prachtig bij

het stof der wegen kleurt, en dat het een lust is, nu je je pruik hebt verloren, om de bries in het glanzende bruin van je haar te zien stoeien.’

Hierop gaf ik geen antwoord, en zwijgende liepen we voort. Het scheen me toe, dat ik makkelijker vorderde, maar toen het tot mij begon door te dringen, dat dit zeker aan de beurs was te danken, waarvan ik ontlast was, werd ik door die ontdekking gestoken, of ik in een distel had getrapt, en schamper vroeg ik mijn makker, waarom hij nòg niet een lied had gezongen, onder beding van een paar goudstukken, zoodat we dan niet heelemaal platzak zouden geweest zijn, en prijs gegeven aan een verachtelijke armoe.

Nooit heeft mijn speelman het hoofd met meer fierheid in den nek geworpen, nooit heb ik zijn oogen uitdagender zien schitteren, dan toen hij op mijn uitval dit antwoordde:

‘Waag het niet, mijn zoon, om háár te beledigen, die door een heilige werd uitverkoren tot zijn bruid, een heilige, die, omdat hij de zielen van vrouwen en vogels doorgrond heeft, door ons zangers en speellui als schutspatroon wordt vereerd. Natuurlijk dat wie door dezen gezegende bemind werd niet de sloor kan geweest zijn, welke bedelt aan straathoeken, of die de traagheid op een verrotten stroozak heeft geworpen. Een jónkvrouw heeft hij lief gehad, die hij op de velden ontmoette en met wie hij, als het dag werd, onder zijn

broeders, de wolken, heeft gewandeld, en des nachts onder de sterren. Immers de armoede heeft, omdat zij haar huis moest verlaten, den hemel als haar dak ontvangen, en alles wat haar in naam van de menschen wordt geweigerd, krijgt ze, als loon voor een lied of een vroom woord, in Gods naam geschonken. Wat zeker een heuglijke rail is.

Ook heb ik eens hooren vertellen, dat een vriend van den heilige, over wien ik daar juist heb gesproken, een droomgezicht heeft gehad, waarbij hij monniken, die met een zwaren last waren beladen, een water over zag trekken, en hoe zij allen door de golven werden meegesleurd. Bij dezen aanblik voelde hij een innig medelijden. Toen hij echter daar zoo stond en tuurde, kwamen plotseling een menigte broeders bij den oever aan zonder eenige last en bezwaarnis; de heilige armoede lichtte uit hen. En ze daalden af in het water, en doorwaadden het, niet het geringste gevaar loopend.

Zoo zal je ook merken, dat nu we al het overtollige in andere handen hebben achtergelaten, wij geen stroom op de reis zullen ontmoeten, waar we niet zoo goed als droogvoets overheen zullen gaan, en hoe makkelijk zelfs een rotspad kan beklommen worden, en hoe heerlijk een maal smaakt, dat door een klein weinigje honger gekruid is.'

'Amen,' sprak ik, terwijl ik omzag naar den hond,

die ons, de heele rede door, met den staart tusschen de pooten gevolgd was. Een fraai dier, doch als een talhout zoo mager.

‘Met hetzelfde recht zou je ook kunnen beweren,’ spotlachte ik, ‘dat de armoede, in de huid van dat beest daar gekropen, ons onverbiddelijk op de hielen zat.’

‘Mogelijk,’ zeide Valentijn, ‘maar dan zullen wij ons moeten haasten, om vriendschap met haar te sluiten.’

Tegelijk zette hij zich neer aan den wegkant en ontknoopte zijn ransel. Twee dik met spek belegde boterhammen blonken er uit op, die mij in de herinnering brachten, dat ik van vanmorgen vroeg af nog niets had gegeten.

De hond huilde en blafte, en dankte bij voorbaat met een wilden Indianendans. In het korte oogenblik van een paar verontrustende overwegingen was alles verdwenen, en klopte Valentijn de laatste kruimels van zijn broek.

In de stille hoop misschien op een onverwachte verrassing begon ik, onder de spottende blikken van Valentijn, de zakken van mijn jas te doorzoeken. Mijn vingers raakten iets hards aan, iets houterigs, en terwijl ik de wenkbrauwen optrok van verwondering, bracht ik een clarinet aan het daglicht.

‘Veel stommer nog blijkt me die prins van het

woud dan ik gedacht had,' schaterde mijn kameraad, 'nu heeft hij bovendien nog afstand gedaan van zijn eenigen troost en zijn laatste vermaning.'

Zorgvuldig reinigde ik het instrument en onderzocht de deugdelijkheid der koperen kleppen, dan het mondstuk aan de lippen zettend, blies ik een der vele wijsjes, die ik kende, genoegelijk de wijde wereld in.

Hier buiten kwamen de tonen mij tintelender voor dan tusschen vier muren, als waren ze zich er bewust van, wat ze aan hun verwantschap met het kweelen van vogels en de stem der bron verschuldigd waren.

Ook Valentijn scheen dit te vinden, want hij nam zijn gitaar op, en ondersteunde mijn lied met het dreunen der snaren.

De hond zat vlak vóór ons te luisteren, den kop scheef, één oor neergeklapt en het andere opgestoken.

Negentiende hoofdstuk***Hoe een al te haastig maal en een al te geurige peluw ons het spoor bijster doen worden.***

‘Vanavond zullen we weer bal moeten geven,’ zeide Valentijn, terwijl in de verte de eerste schaapskooien van een dorpje zichtbaar werden, ‘een dans, begeleid door een duo, wat het ook makkelijk zal maken, om zonder te blozen de winst te verdeelen. Klaarblijkelijk worden wij er al verwacht.’

En hierbij wees hij op een langen, mageren man met den neus van een havik, die midden op den weg onder zijn gewelfde hand naar ons uit stond te turen.

Werkelijk stapte de boer naar ons toe, en begon er mee, nadat hij ons gegroet had, om ons uit te vragen. Hadden wij ergens niet een edelman gezien in een mosgroenen rok welke met zilver geborduurd was? Daar in het dorp had iemand zijn intrek genomen, die een aardig sommetje had uitgelooft voor een bericht.

‘Ja,’ antwoordde Valentijn, terwijl hij met den duim over den schouder wees, ‘in het bosch daar, waar we vandaan komen, dwaalt er zulk een snoeshaan rond.’

De boer dankte en draafde op zijn dunne beenen naar den kant heen, dien we hadden uitgeduid.

‘En zoo heeft de hemel besloten, dat hier voor ons geen blijven is,’ zuchtte de speelman, en sloeg haastig een zijpad in, dat zich door de bouwlanden slingerde.

Daar ijlden wij verder, den rug als een hoepel gebogen, gelijk het den vluchteling betaamt. De zinkende zon schilderde onze schichtige schaduwen, reusachtig en spichtig, voor ons uit over den akker, en de hond, dien we Tiberius gedoopt hadden, volgde ons op den voet.

Niemand anders was er te bekennen in het grauwe, afgemaaide veld, behalve zes ganzen, belachelijk verwaand op een rijtje, den snaterenden gent in de voorhoede.

‘Als wij drie van de magere jaren moeten verbeelden,’ lachte Valentijn, ‘dan waggelen daar de vleeschpotten zelf van Egypte, tot den rand toe met fijn smout gevuld, als een hoon naast ons mede.’

Ik knikte, mijn muisgrauwen lijfrok droeg ik een goed hart toe, maar mijn maag knorde.

Tiberius scheen dieper dan een van ons beiden de uittarting te voelen, want plotseling sprong hij, hoe dringend wij hem ook terug trachtten te roepen, midden tusschen de dwaze processie, en legde een oogenblik later een doodgebeten vogel voor ons neer.

‘Door dezen aanslag alleen al,’ zeide mijn makker,

‘zijn we bedenkelijk dicht in de buurt van den schandpaal gekomen, laten we daarom wat het lot ons gestuurd heeft onder den mantel verbergen, en zoo mogelijk grooter stappen maken, tot we den boschzoom hebben bereikt.’

Wat dadelijk gedaan werd. En voor het donker nog gansch was gevallen, hadden we een groen dak boven ons hoofd.

Dieper drongen wij door in de struiken, tot wij halt hielden bij een open plek, die verrukkelijk naar thijm geurde. Daar taste ik hout op, dat ik eerst had verzameld, terwijl de speelman de gans plukte. Ik liet een vonk uit de tondeldoos in het rijs spatten, en toen de vlammen hoog opschoten, gebruikte ik voor het eerst mijn verroeste rapier. Ik spietste den vogel, en nadat ik een opstand van twee boomstompen vervaardigd had, draaide ik, als een volleerde koksmaat, het spit rond boven den vuurgloed, waarbij Tiberius met een ongeduldigen staart op den grond klopte.

Valentijn keek een beetje bedroefd naar den kluit, dien ik hem aanbood.

‘Ja, het is nu eenmaal de bestemming der dieren,’ filosofeerde hij, ‘om den honger huns meesters te stillen. Voldeden ze er niet aan, dan zouden ze van het aardrijk worden verdelgd en weggenomen.’

En hiermede nam hij een hap, dat het vet van zijn kin drupte.

Na den maaltijd wierp ik nieuwe blokken op het vuur, maar mijn eersten nacht buiten, alleen met de stilte en de betooverende schaduw en schijn van de vlammen, bracht ik slapeloos door. Ook Valentijn scheen er geen lust in te hebben, om de oogen te sluiten, en zoo bedrogen wij de traagheid der uren met schoone verhalen en menig leerzaam tweegesprek.

Onder vele is dit mij in de herinnering gebleven.

‘Valentijn,’ vroeg ik, zeker door de overvloedige zwelgpartij en het zachte dennenaaldenbed verlangend gemaakt naar een dommelig rustpunt ‘wat is toch eigenlijk het einddoel van de reis?’

‘Natuurlijk die stad, waarover ik je al meer heb gesproken,’ antwoordde hij, ‘en waar ik je alleen van kan vertellen, dat zij twaalfduizend stadiën in den omtrek meet, dat er een schat van jaspis, beryl en sardonyx aan ten koste gelegd is, en dat de straatsteenen er het daglicht weerkaatsen, als zon vonkt op golven van bergbeken.’

Ik haalde de schouders op.

In de vroege vervolgden wij onzen tocht.

Na een paar uren bereikten wij het einde van het bosch. Onder een diep blauwen hemel vonden wij het landschap, vergeleken bij gisteren, veranderd. Wei nu en water, grazend vee. Drukkend zengde de hitte; wij waren vermoeid.

Achter ons dokkerde een kar aan. Het bleek ons

een wagen te wezen met den blonden boeket van den nahooi bestapeld. Een oude man mende de paarden, een meisje zat naast hem op den bok.

Valentijn, zijn gitaar zwaaiend, meldde ons aan als passagiers.

‘Goed,’ riep het meisje, ‘voor een deuntje.’

Lachend klommen wij den zoet-reukigen berg op, en betaalden daar dadelijk den prijs voor den rit. Dan staken wij onze hoofden over den rand van den stapel, waarbij de muzikant uit jokkernij aan onzen vrouwelijken voerman de vraag stelde, terwijl hij naar den mummelenden grijsaard wees, of wij geen teedere samenspraak hadden gestoord.

Schaterend verdedigde ze zich. Haar grootvader! En dan niet eens meer zoo heelemaal goed bij zijn zinnen. Om harentwille werd hij op de boerderij geduld. Wel deed hij nog werk, want hun meester was een ongemakkelijk man, die samen met zijn twee slungels van zonen een hardvochtig be wind voerde. Zijn vrouw, eigenlijk de bezitster der hofstee, lag ergens ziek in een hok op den zolder, en als ze zou sterven, kon niemand voorspellen wat het einde van deze geschiedenis zou zijn.

‘Zoo,’ zei Valentijn, terwijl hij het voorovergebogen hoofd langzaam terugtrok en zich op de halmen nedervlijde. Een voorbeeld, dat ik niet volgde.

Want tusschen den eenen volzin door van mijn

verhaal en den anderen, moet ik hier even vermelden, wat een vriend ik van de schoonheid ben. Met welk een onuitsprekelijk behagen kan ik een roos in een vaas steken, of, als er een schaal vol vruchten vóór mij op de tafel wordt gezet, hoe innig bekoord pleeg ik dan naar de gloeiende appels, de dauwige druiven en de knobbelig gebolsterde noten te turen, tot mijn gedachten zelve rijp en zwaar schijnen te worden, en zich tezamen schikken tot een schotel ooft. Maar nergens toch voel ik zoo'n vreugd over de schoonheid, als wanneer ze in bloei staat bij een jeugdig menschenkind. Tenminste als dit een vriendin van de zon is, en niet al te zeer er op uit blijkt, om de bevalligheden, waarmede het gezegend is, voor het oog van bewonderaars te verbergen.

Aan deze voorwaarden werd door het meisje voldaan. Ze was bruin als een walnoot, en haar halsdoek had ze losgeknoopt.

Ik maakte me gereed tot een dergelijke toespraak, als ik gisteren tegen mijn dansgenootje had gehouden, maar eer ik het begin nog bedacht had, overmande mij een vijand, sterker dan alle verlangens: de slaap.

Languit strekte ik mij neer naast Valentijn, die al met open mond lag te snurken. De hooigeur overweldigde mij, vakerig dreunden de wielen, en weldra was ik ingesluimerd op mijn zachte bed.

Twintigste hoofdstuk***Over de hellepoort, die we slapende binnen worden gereden.***

Van een geweldig geraas en getier schrok ik wakker.

Toen ik mijn oogen uitgewreven had, zag ik een langen, zwartharigen kerel, de vuist gebald, naar de kar wijzen. Twee jongere rekels kwamen ook aanrennen, van wie er een met een zweep in de lucht klapte. De duivelsche meid, die de poets ons had gebakken, lachte zich krom voor de staldeur.

Verachtelijk trok ik den neus op. Ik had mijn rapier. Dan keerde ik mij tot Valentijn, die zich, evenmin als ik, van de scheldpartij iets aan scheen te trekken, maar met groote, verwonderde oogen rondstaarde van de stroovaalt naar de scharen, van den mestput naar de gulden windvaan op het rieten dak. Altijd nog met dezelfde verbazing op zijn gezicht klom hij den berg af, en dan zeide hij rustig:

‘Kalm wat, ik ben hier de meester, en ik eisch van je, dat je me dadelijk bij mijn moeder laat.’

De mannen, verbluft, weken terzijde, en staken dan fluisterend de koppen bijeen. Valentijn stapte het huis binnen, en het laatste zag

ik zijn bochel verdwijnen, dien hij hier zoovele jaren als een kruis gedragen had.

Ook ik sprong van den wagen en plukte nadenkend het hooi van mijn kleederen.

Een paar uren later zaten we samen, en Tiberius, die met den kop tusschen de pooten lag te slapen, als de derde man, aan den oever van het stroompje, dat Valentijn mij eens zoo warm had beschreven. Maar hij had nu geen oog voor een schoone weerspiegeling. Nooit heb ik het gelaat van mijn makker, dat ik vaak met den gloed en de warmte van de zon heb vergeleken, zoo moede en bezorgd gezien. Ik moest mij naar hem toe buigen, om te kunnen verstaan wat hij zeide:

‘Ik ben daareven bij moeder geweest, die als een bundeltje lompen op een stukken stroozak zoo wegwijnt. Ik heb haar toegesproken en haar mijn hulp aangeboden. Ze is van me geschrokken. Ik geloof, dat, toen ze mijn stem hoorde, ze voor het eerst gevoeld heeft, hoeveel ze mij te kort heeft gedaan. En de pijn daarover heeft ze als een wraak van mij beschouwd. Ze heeft het hoofd onder de dekens verborgen, en ze stak een afwerende hand naar mij uit. Toen ben ik weg geslopen.

Ik ben de hoeve rond gegaan. Maar de haan, dien ik mijn vreugd den gorgel uit gejubeld heb, was door een anderen vervangen, en op de oude droomplaats

van Peter, den kater, dommelde een mager en schurftig gedierte. Ik heb Catharina's graf willen opzoeken. Ik kon het niet vinden. Een visscher die, waar de wind het riet schuin waait, zijn netten had uitgezet, heeft me er van op de hoogte gebracht, dat in een stormnacht het riviertje een nieuwe bedding gevormd heeft, waarbij het kerkhof weg is gespoeld.

Als ik weer naar de hoeve teruggekeerd was, werd ik opgewacht door de drie mannen, die mij buigende en overvloeiende van vriendelijkheid hebben ontvangen, maar met een tot den sprong bereid beest in de loerende blikken. Voor de eerste maal heb ik het gevoeld, dat zelfs een lied, dat naakt uit de zuivere gitaarsnaren wordt geboren, niet altijd een afdoend wapen is.'

En langzaam schreef hij met een vinger in het zand waar wij zaten, als teekende hij de lijn en richting van een weg.

Een-en-twintigste hoofdstuk

Over een gevecht met demonen.

‘We moeten hier weggaan, maar ik kan het niet,’ had Valentijn gezegd, ‘ik zou geen stuk, van wat ze ons voor willen zetten, aan mogen raken, maar ik dōe het. Een handdruk en een heilwensch voor wie verklaren kan, wat dat beteekenen meet.’

En zoo zitten wij dan nu aan den maaltijd voor een schotel vol dampende kluiven, met tegenover ons aan de tafel, tusschen den grijsaard, die niet opziet van zijn nap, en het meisje dat ons driest opneemt terwijl ze haar buurman iets influistert, de boeren.

Ze lijken gebroeders, want het donkere haar van den vader is door den ouderdom niet verzacht met zijn zilver; bij allen wijkt het voorhoofd laag terug en zijn de borstelige wenkbrauwen ineengegroeid boven den neuswortel. Eigenlijk doen ze meer aan een redelooze kracht van de natuur denken dan aan menschen, aan een rotsblok, dat voortrolt en den reiziger verpletteren zal, of zichzelf in een afgrond te gruizel zal storten.

Er heerscht een luidruchtige vroolijkheid rond den disch. De gastheer begint Valentijn als ‘mijn zoon’

toe te spreken, hij prijst het fijne van de schotels aan en vult de kroezen met schuimenden cider. Dan wordt er weer dreigend gezwegen.

‘Wat maak je op uit dat alles?’ vraagt Valentijn, als we wat later in donker het erf oversteken om den hond uit te laten.

Opzij van den koestal komen we de drie mannen voorbij, die met een vreemdeling, die de kleederen van een heer draagt, staan te onderhandelen.

‘In elk geval moeten we den heelen nacht bij elkaar blijven,’ antwoord ik.

Als het tijd wordt, dat we ons ter ruste begeven, wordt ons hoffelijk medegedeeld, dat boven voor ons ieder een kamer in gereedheid is gebracht.

‘We zullen tezaam in de schuur slapen,’ zegt Valentijn kort; hij vraagt om een licht en wat stroobundels.

We merken, dat de kerels elkander teleurgesteld aankijken.

Wij zoeken onze slaappleats op, en na den grendel op de dubbele deur te hebben geschoven, speuren wij rond bij de walmende vetpit.

Mijn makker diept een dik geknopten stok op uit wat ouden rommel. En als wij ons op het stroo uitstrekken, legt Valentijn zijn vondst naast zich neder, terwijl ik mijn getrokken rapier in de vuist klem.

Meteen, in een spattend gesis, gaat het licht uit,

en zijn wij aan het duister en zijn duizend hinderlagen toevertrouwd.

In het donker sluipt de slaap aan; wij worstelen er wanhopig mede.

‘Valentijn,’ zeg ik, ‘speel ons een liedje en noodig den nacht tot den dans.’

Als ik geen antwoord krijg, wil ik de hand uitstrekken, maar ook ik sluit de oogen, en geef, zooals een slecht handelsman, het bestuur van onze zaken aan de voorzienigheid over.

Ik droom, dat ik de bergen doortrek, en dat er een onweer komt opzetten aan den horizon.

Als ik hiervan wakker schrik, houdt het geluid aan, en het wordt mij duidelijk, dat het de hond is, die gromt.

Den speelman schud ik uit den slaap, en als ik Tiberius tot zwijgen gebracht heb, hoor ik den grendel verschuiven.

‘Ze maken de schuur open,’ fluister ik mijn makker toe.

‘Achter de deuren wij beiden,’ zegt hij snel. ‘Als ze binnenkomen, zijn wij in de schaduw verborgen, en vallen wij ze aan in den rug.’

Zoo doen we, maar als na een ademloos wachten de deuren vaneenwijken, zwaaien ze naar buiten open, zoodat we, in plaats van in donker, in het volle licht staan van de lantaren, welke de kleine demon, die

ons den dood in heeft gereden, aan een lat naar voren steekt. Waarmee ons vonnis schijnt gewezen en de gerichtsplaats gereed.

Tegelijkertijd wordt vlak voor mijn oogen een pistoolschot losgebrand. Bij den gloed er van zie ik het gezicht van een vreemde. Ik geloof mij getroffen.

De drie boeren, een zwaait er een dorschvlegel, de ander een hakmes en de derde een hooivork, stormen brullend op den speelman toe. Hij krijgt een slag, slechts gedeeltelijk door den wand, die hem opvangt, gebroken, en wankelt.

Dit is de eerste seconde, maar de tweede sliert de schaduw van zijn vleugel over een verandering.

Tiberius is het, die ze teweegbrengt. Uit het duister springt hij toe, en werpt zich met zulk een vaart aan de keel van mijn aanrander, dat deze achterover op de steenen tuimelt en roerloos blijft liggen.

Nu eerst dringt het tot mij door, dat de kogel me in het geheel niet geraakt heeft. Op hetzelfde oogenblik boort zich mijn lange rapier in den rug van den dorschvlegelzwaaijer.

Vlug trek ik het staal uit de wonde, want hakmes en hooivork zijn nu in een vertwijfelenden aanval allebei op mij gericht.

Maar het heeft een beteekenis, om de rapste leerling van den besten der schermmeesters genoemd te worden. Behendig ontwijk ik de wapens, en heb

ik weldra een van de aanranders, alsof ik hier weer met een gestolen gans had te maken, gespietst. De arm, die het hakmes op me neer wil doen flitsen, wordt door een welgemikten knotslag van mijn makker, die zich hersteld heeft, verlamd.

Drie op den bodem, en een, die luid schreeuwend de vlucht neemt. Dit is de aanvang der derde seconde, en eer die nog geëindigd is, heb ik Tiberius van zijn prooi afgerukt; in spijt van Valentijn zijn pleidooi voor de armoe, uit den lichtkrans een paar goudstukken, die over den grond gerold zijn, opgeraapt, en tevens de bevende lampdraagster een oorvijg gegeven, zóó daverend, als nog nimmer een schooljongen die van den driftigsten meester ten beste heeft gehad. En de minuut is nog niet afgelopen, waarvan deze seconden de hartklop geweest zijn, of wij hebben de hoeve al achter ons gelaten, en trekken met ons drieën verder onder sterren, die de naderende morgenstond doet verbleeken.

Twee-en-twintigste hoofdstuk***Een bulging voor den koning, en ons afscheid van Tiberius.***

Het frissche, koele groen en de dauw, welke beurtelings purperen en blauwe juweelen aan de halmen gehecht heeft. Dan rijst de zon op, die in een oogenblik dat laatste sieraad van den nacht doet verdwijnen en ons zijn verwatenheid in het gezicht schijnt.

Ik zelf loop van de vechtpartij na te genieten, als een kwajongen, die met een gehavend wambuis naar huis sluipt. In mijn gedachten vervolmaak ik de slagen, de stooten, en het spijt me alleen maar, dat ze nog niet een beetje beslissender uit zijn gevallen.

Immers, hoe dikwijls heb ik het niet hooren verzekeren, dat een vijand, dien je uit de wereld hebt geholpen, je heel wat meer baat brengt dan een vriend, dien je gewonnen hebt.

Zwijgend gaan we verder, en het lood van twee doorwaakte nachten weegt mij in de schoenen, mat mij af.

Bij een sappig elzenboschje vleien wij ons neder, en terwijl Valentijn brood met ham uit zijn knapzak aan den dag tooverd, mompelt hij:

‘Als ik bij een poging tot doodslag nog de misdaad

van diefstal gevoegd heb, is dit voornamelijk ten behoeve van dezen heldhaftigste en tegelijk hongerigste der drie vrienden geschied.

En voordat wij zelve beginnen te eten, geeft hij Tiberius het beste deel.

Na den maaltijd strekken wij ons uit. Tiberius draait zich een nest in de bladeren, wij schudden wat mos op als kussen.

Een oogenblik later wandel ik met mevrouw de Soubise langs de buksboomhagen van een statigen tuin. Als wij op de plaats zijn gekomen, waar het marmer van een godenbeeld zich in het bekken van een vijver weerspiegelt, en wij den man zijn genaderd, die op een stok van jaspis leunend naar het parelen van de springbron staart, stelt ze mij voor aan den koning. De linkerhand aan de borst gedrukt, en met de rechter mijn steek zwaaiend, zoodat zijn pluimen door het stof vegen, maak ik mijn buiging. En hij, die de zon is der volkeren, knikt mij toe.

Bitter teleurgesteld word ik wakker, een gloeienden band om de slapen en een smaak als van asch op de tong.

Valentijn, die midden op het pad staat uit te kijken, roept mij toe:

‘De hond is weg.’

Hij fluit op zijn vingers. Maar in de stilte, die volgt, hooren wij niets dan de stem van een meisje, dat, naar

den jubelenden toon van haar liedje te oordeelen, zeker ijverig aan den arbeid is, en ergens in de nabijheid een schot van een jager blijkbaar, die een haasje in een koolland heeft ontdekt.

‘Het geeft niet om langer te wachten,’ zegt nu mijn makker, ‘hij vindt ons nog wel.’

Echter eerst nog roept hij, en een echo antwoordt, driemaal luid:

‘Tiberius!’

Een geruisch in de bladeren, een jankend dier op ons toehinkend, dat het achterlijf na zich sleept en een dik bloedspoor op het grijze, droge zand van den landweg afteekent. In de uiterste inspanning van het laatste wat hem aan kracht nog is gebleven, struikelt hij nader, omdat zijn meester hem geroepen heeft.

Ik verroer mij niet, een machteloze droefheid bekruipt me en snoert me de keel dicht. In de weinige jaren, die ik geleefd heb, is dit de eerste maal, dat ik tegenover het onherroepelijke gesteld word, dat de erbarminglooze aanklopt met zijn vingerknokkel, en ik den dood in het gelaat zie.

Valentijn knielt neer; Tiberius legt den kop op zijn knieën. Een tong komt te voorschijn en likt de zacht streelende hand. Dan strekt hij zich, na zwakjes met den staart te hebben gekwispeld, in de zon uit en beweegt zich niet meer.

‘Zien wat gebeurd is,’ roep ik ademloos.

Wij volgen het bloedspoor. En als wij door de heesters heengedrongen zijn, raapt Valentijn een kanten das van den grond op. Ze blijkt gescheurd en stuk gereten. Wij herkennen ze beiden.

‘Achter den man aan,’ schreeuw ik met een rood gezicht. En ik zet het op een loopen, meer nog om de plek van mijn schrik en mijn afschuw te ontvluchten, dan in de hoop mijn vijand te vatten. Maar Valentijn grijpt me driftig bij de mouw vast en bijt me toe, dat er eerst nog iets noodigers voor ons te doen is.

We keeren terug, waar Tiberius grauw en onaanzienlijk onder een wolk van dansende vliegen op de naakte baar van den stoffigen grond uitgestrekt ligt. We zoeken een plaats uit, waar de aarde weeker is. We buigen voorover, en met de handen hollen we een grafkuil uit. Dan tillen we den hond op, Valentijn den kop steunend en ik hem bij de achterpooten dragend, en leggen hem voorzichtig neer. Waarna we hem als in een bed toedekken.

Drie-en-twintigste hoofdstuk***Een lijkzang en lofrede.***

Een ander uitzicht had ik niet, bij het gemelijk en verdrietig achter mijn vriend aan voortslechteren, dan zijn gebochelden rug.

Uren had ik zoo geloopt, samen met twee kwellende gedachten, den gelogen hoofdknik van den koning en den hond, toen ik plotseling Valentijn voor mij uit hoorde mompelen, waarbij hij allerlei onverklaarbare gebaren maakte met een lange, magere hand.

Behoedzaam sloop ik nader, tot ik deze lijkzang en lofrede verstaan kon:

‘O mijn makker, dien ik niet slechts met aarde bedekt heb, maar ook in mijn hart heb begraven, mocht een volgende lente je bed onder de boomen met bloesems versieren, en mocht je uit mij weer in liederen herleven. Maar hoe zal ik een zang vinden, die zuiver genoeg is, om een nederige, als jij bent, te eeren, en om het simpel te zeggen, hoe je in het stroo geboren bent en een god hebt gemaakt van je meester, hoe je brave kop het niet weet, wat je vroolijke staart kwispelt, en hoe je den dood tegemoet loopt, zoo

rustig als niemand ter wereld en, waar hij je neervelt, de pijn voelt van een bijensteek.

Toen ik met mijn speeltuig door de wereld reisde, heb ik eenmaal kleine knapen in de zee zien baden. Telkens als een breker boven ze uiteenstoof, hoorde ik ze jubelen. Als de klank van hun stem moet de wijs zijn bij de woorden over mijn Tiberius.

Maar jaren zijn als een woekerende schimmel, en wij wonen korter dan de dieren in het paradijs. Daarom vergeef mij, mijn makker, het zingen, dat de helderheid zal missen van je zondeloos oog, steek mij nog eens uit het land van de schimmen een harigen poot toe, en leg maar je kop in mijn handen, en laat ik van je dromen, als ze me pijn hebben gedaan. En amen daarmee, en tot morgen.'

Nog prevelde hij een paar woorden, die ik niet verstaan kon, en dan keerde hij zich om naar mij. Hij wees naar het landschap.

Verwonderd zag ik rond, en meteen voelde ik een brandende schaamte, dat ik in mijn misnoegdheid als een blinde langs die pracht getrokken was. De bodem scheen allengs gestegen en had zich met bloeiende parken bedekt.

Soms straalt er zoo'n bovennatuurlijk licht uit de boomen, de velden, dat je zoudt gelooven, dat je je tusschen de engelen bewoog. Dit hing ook nu om de dingen te fonkelen, en als twee pelgrims trokken wij

vroom en tevreden langs de bloemen en de stille vijvers verder naar de naaste rustplaats op de bedevaart.

Dit bleek een herberg te wezen. Eenzaam lag zij aan het kruispunt van twee wegen, als een ruiker, dien de bruid vergeten heeft.

Vier-en-twintigste hoofdstuk

Vertelt van een bord soep, dat ik op het punt sta om koud te laten worden.

Een bank onder het loof van een wingerd, de zuivere lucht, die je inademt en die je geen sou kost, de zon, die je schoot met puur goud vult, het kloppende bloed van je jonkheid, dat je voor niets wordt geschonken, en dan nog een beker vol landwijn, waar de gloed van den nanoen een paar robijnen in verloren heeft; ik wil toch aan Valentijn vragen, om een lied te dichten op de behagelijkheid, die guile godin, voor haar ernstiger zusters vergeten, en wie niemand ooit een kroontje van zijn dankbetuiging om de slapen heeft gedrukt.

De dikke herbergier houdt ons gezelschap. Hij gelijkt in niets op den procureur van den koning, integendeel prijzen zijn blos en zijn omvang de waarde van zijn kelder en zijn keuken aan.

Valentijn en hij blijken oude bekenden. De speelman vertelt van zijn tochten, warm, maar in weinige woorden, zoodat het me toeschijnt, of hij van alle streken, die hij doorkruist heeft, om een beeld van ze te geven, enkel een korenaar laat zien.

De waard dan, op zijn beurt, verhaalt van de wereld,

die achter kletterende hoeven en in krakende karossen bij hem binnengestuurd wordt, schatert, kijft, bevelen uitdeelt en de geldbeurs trekt, om dan in zoo'n vliegende haast weer de poort uit te draven, dat de pruik er van danst op de ruggen der ruiters.

Onderwijl tuur ik over het water, het uitgestrekt bergmeer, dat aan de achterzijde van de taveerne tintelt; tevreden haal ik den neus op, want een braadlucht stroomt vrijgevig uit het bijgebouw, waarbij ik in stille aandacht naar het zingen van een diepe, warme meisjesstem luister.

‘Heeft eindelijk de heilige Januarius, dien ze er altijd om aanroept, je gade gezegend met een nieuw geluid?’ vraagt plagend mijn makker, terwijl hij in de richting van het heldere jubelen knikt.

‘Neen, daar ligt ze op haar kamer, onschadelijk gemaakt door een podagrabeen, doch de heilige heeft nog een beter wonder mij beschoren. Juist op den dag, dat de ziekte begon en ik alleen stond voor de drukte, heeft hij me een hupsche helpster toegezonden, god weet waarom en waar ze vandaan komt.’

En hierbij rijst hij zuchtend op, om naar de kippen te gaan kijken, zoo hij zeide. Dadelijk daarop echter hooren wij achter ons in de herberg het kraken van een trap.

Van vergenoegdheid sluit ik de oogen, het is of de zomersche dag als een vrucht op mijn tong smelt,

en wanneer ik weer opzie, schrik ik en krijg ik een kleur als een schooljongen.

Ons maal wordt opgediend.

Later heb ik den glans van heur haar leeren kennen, de tint van haar oogen, de fiere lijn van haar hals en haar schouders en heb ik het blanke van een kleinen voet doorvoeld; maar nu ze de volle terrien voor zich uitdraagt, langzaam, het hoofd achterovergebogen, en zij in den damp, die van den schotel opstijgt, als achter een sluiertje verborgen gaat, kan mijn bewondering niets anders dan in een geleend woord van haar roemen, en dat ze de grashalmen onder haar voetstap doet uitspruiten en in haar oogenschijn de lente terugbrengt, zeg ik een beminden dichter in gedachte na.

Onderwijl is mijn muzikant van de bank opgesprongen, en terwijl hij een strijkvoet maakt en een hand aan de borst legt, spreekt hij:

‘Valentijn, de speelman, die met een zak vol liederen, waar een gat in zit, op het pad is, en die niet omkijkt naar de grabbelende vingers achter hem. En dan mijn vriend hier, Fridolin, die even achteloos de kostbaarste tonen aan zijn clarinet laat ontvallen. En allebei wij samen twee hongerige halzen, die door een milden geur zijn aangelokt.’

‘En ik ben Madeleen,’ antwoordt ze met een bevallige buiging, nadat ze de biersoep op de tafel heeft

gezet, 'die den pot schuurt, op het vuur zet, en flauwvalt, als de pap, die ze er in gedaan heeft, aanbrandt. En bovendien uw dienaars.'

Met een is ze achter de struiken verdwenen.

'Zeker een of andere weggelopen kamenier,' spreekt Valentijn, terwijl hij mij aankijkt, 'die behalve een heeleboel andere dingen ook nog de manieren heeft gestolen van haar meesteres. Maar mijn jongen, eet toch je soep op en beledig haar niet, die gediensstige ziel, met een bord, dat je hebt koud laten worden.'

Vijf-en-twintigste hoofdstuk***Van liederen, allerlei verdichtselen, het huwelijk en een donderslag.***

Dat het lied de macht heeft om leeuwen in lammeren te veranderen, dat het de paleizen, die Satan gebouwd heeft, vergruizelt, om er steden van liefde en licht voor in de plaats te stichten, dat het den adelaar tusschen de wolken doet luisteren, en het goud, dat in het binnenste van de aarde sluimert, uit den bodem op doet bloeien, dit is mij herhaaldelijk door den speelman verzekerd, maar nu eerst is het mij duidelijk geworden, dat er in muziek nog veel meer schuilt.

Na het eten, toen de avond gedaald was, waren wij allen verzameld in het omwingerd priëel. De lampions hingen roerloos uit te schijnen in de broeiende windstilte. Aan de eene zijde van de tafel zetelde ikzelve naast den waard, die, omdat wij zijn eenige gasten waren, niets meer te verrichten had, en nu gemakkelijk onder het losgeknoopte vest den door het witte hemd omspannen buik deed op en nederzuchten, en tegenover mij hadden Valentijn en Madeleen, die ook met haar arbeid in de keuken gereed was gekomen, een plaats uitgekozen.

Mijn beste makker ving dadelijk weer met zijn

geschiedenissen aan. Hij deed verslag van onze avonturen, onherkenbaar herschapen en oneindig veel spannender dan alles in werkelijkheid was gebeurd.

Toen hij tot den dood en de begrafenis van Tiberius was genaderd, zag ik, hoe het meisje zich over de kat, die haar op den schoot was gesprongen, heen boog, en hem zoo koesterend over den pels streefde, dat hij met half gesloten oogen naar haar optuurde en de klauwen in- en uittrok van behagelijkheid.

Maar ook dit had ik onder het vertellen door opgemerkt, hoe zij telkens in verwondering naar mijn midden in den lichtschijn op de tafel saamgevouwen handen keek.

En nu moet ik bekennen, dat ik in den roep sta van twee welgeschapen handen te bezitten. Mevrouw de Soubise beweert, dat het een lust is, om ze uit de kanten van de mouwen, als een bloemkelk, open te zien buigen. In elk geval zijn ze stille verklikkers en een gevaarlijk gezelschap voor een voortvluchtigen edelman. Ik begreep, dat ze onschadelijk moesten gemaakt worden, en daarom gebruikte ik oogenblikkelijk een stilte, die inviel, om een verhaal op te dissen, waaruit hun ongerepte blankheid kon worden verklaard.

Ik verzon dus brutaalweg een dwaze historie, doch waar een glans van de waarheid doorheen blonk. Hoe ik kamerdienaar was geweest bij een rijk koop-

man, die zijn geld in de Antillen had verdiend, en hoe na zijn afscheid uit het leven zijn vrouw, die een oude harpij was, mij tot den opvolger van den ontslapene had bestemd. Ik had het geweigerd, waarop heel mijn familie, mijn vader, de deurwaarder, wien de pruik altijd scheef op het hoofd staat, mijn moeder, mijn ooms, met den bril van den schoolmeester, den stok van den stadsclerk, mijn tantes, mijn nichten, mijn neven, allemaal naar me toe waren geijld, om mij hun bevelen en smeekbeden op het geweten te binden. Wat mij op de vlucht had gedreven en in Valentijn's armen gejaagd.

‘Meester Fridolin, dat was een goed en kloek besluit,’ riep het meisje met warmte, terwijl ze mij hartelijk toeknikte.

Ik bloosde van schaamte. Maar gelukkig werd haar aandacht afgeleid. Zij richtte zich half van de bank op, welfde een hand boven de oogen en vroeg toen fluisterend, of daar niet iemand langs de heesters sloop.

Valentijn schudde het hoofd.

‘Wel geloof ik, dat het weerlicht aan den einder,’ zeide hij.

Tegelijk, als om haar zóo gerust te stellen, nam hij de gitaar op de knieën en greep in de snaren.

Heeft hij ooit wel zoo heerlijk gezongen, breidde hij niet in zijn jubelen een diepen, blauwen hemel over

onze droomen uit, en deed hij niet tevens de vleugels ontvouwen, die ons tot vogels maakten van die eindeloosheid?

Noem ik in waarheid zijn wijsje zoo'n wonder, of heb ik eerder dáárom zoo onuitsprekelijk er van genoten, omdat ik heel het lied door naar een aandachtig gezicht heb gestaard? Zij hield het toegekeerd naar den speelman, en het zuiver profiel teekende zich glanzend en feilloos gelijk op een antieke camee tegen het schemerig loover. Als met een bevenden vinger volgde ik den boog van het voorhoofd, van den neus, die zich nauwelijks welfde, de vrucht van de lippen en de lijn van de wilskrachtige kin, en ik wist, dat nog nooit iemand haar zóó gezien had, als ik het nu deed. Toch moet het ook Valentijn's zingen geweest zijn, dat ontroering wekte, want ik ontdekte een traan, dien zij niet kon weerhouden, en ze zat daar als een kind, in haar genot, zoo jong.

Nu moest ook ik een melodie ten beste geven, en voorzichtig blies ik een dier madrigalen, die eigenlijk gezongen moeten worden bij de luit.

Zachtjes neuriede zij mee:

‘Gij lieve nimfen, die op weiden speelt.’

En toen ik eindigde vroeg ze, of ik ook kende:

‘Kalm, Cupido, daar is geen haast,’ of

‘Bloem en kruid vernieuwt zijn zomersch groen.’

Ik knikte, Valentijn sloeg een paar accoorden aan, bijna onhoorbaar viel ik in, om dadelijk mijn clarinet van de lippen te nemen, toen zij haar juichende stem door den avond liet klinken:

‘Kalm, Cupido, daar is geen haast,
Hoe diep haar schoonheid ook verbaast,
Kalm, Cupido, wacht af Uw tijd,
En stoor niet wat hem voorbereidt.’

Zoo zong ze, en toen de laatste tonen in den warmen ademloozen nacht waren weggestorven, zag ik Valentijn langzaam het hoofd opheffen en zachtjes over de snaren streelen. Naast mij snoof de waard door den neus van ontroering. Madeleen glimlachte, en ik dacht daarbij aan een dauwdrup, die in een web van droomen glanst.

Doch op hetzelfde oogenblik werden we verrast door een ander soort van ballade. Het schorre getier, dat ons opschrikte, geleek op het roestig geknars van een pompzwengel, maar het kon géen klaar bronwater genoemd worden, dat uit het venstertje, waarvan de luiken openstonden, over ons uit werd gestort. Wat er werd geroepen, kon ik niet ontwarren, anders dan mijn buurman, die er blijkbaar alles van begrepen had. Want hij stond dadelijk op, knoopte verlegen zijn vest dicht, en strompelde de herberg binnen met zijn schouders opgetrokken, als wilde hij zich bergen

voor een regenbui. Even later merkten wij aan het aanzwellen der oortergende tonen, dat hij de plaats van zijn bestemming had bereikt.

De speelman fronste wijsgeerig de wenkbrauwen, en terwijl hij met een beenigen vinger achter zich om wees, zei hij:

‘Het huwelijk!’

‘Ja, het huwelijk,’ lachte Madeleen, en dan een plechtig gezicht naar me toekeerend, sprak ze:

‘Na wat meester Fridolin ons zoeven over zijn Antilsche Megera verteld heeft, zal hij er zeker niets op tegen hebben, dat we elkander op handslag beloven, om, tot het eind onzer dagen, dat kwade gevaar te ontvluchten, alsof de wilde jager zelf ons op de hielen zat.’

En hiermee stak ze mij haar hand toe over de tafel.

Ik greep die, ik verborg ze in de mijne, alsof ik een vogeltje uit het nest had getild.

De boosheid boven scheen tot rust gebracht, de stilte zegende ons weder, en terwijl mijn vingers zich inniger sloten, welke voor het eerst in mijn leven de ontroering van het geluk in mij op.

Meteen echter werd wat ik gevangen hield met een bitsen ruk teruggetrokken, en zag ik twee oogen mij toevlammen, zoo trots en vernietigend, dat mijn vriendinnen zeker graag de duurste van heur parelen zouden over hebben voor het bezit van het fonkelend juweel van dien blik.

Mij gaf hij geen vreugde.

Maar eer ik er dieper over nadenken kon, bleek Madeleen mij al vergeten.

‘Nu weet ik toch zeker...’ fluisterde ze met een grooten angst in haar stem, zich naar de duisternis heenwendend.

Valentijn rees op om den tuin in te gaan.

Op hetzelfde oogenblik daverde er een slag op ons neder, zoo dreunend, als werd er een batterij veldslangen tegen ons losgebrand, een wild, blauw licht vloog op door het loover, en een windvlaag wierp onze lampions door elkander. Eén vatte er vuur.

Dan stroomde de regen.

Zes-en-twintigste hoofdstuk

Heeft het over een nieuwe poging om het wereldlijk gezag te verschalken, en beschrijft er het welslagen van.

‘Kijk,’ riep Valentijn, terwijl hij door het open venster van ons slaapkamertje uitzag, ‘had jij het gedacht, dat we hier midden in het meer stonden? Het water schuimt op tegen den voet van den muur. Naar de boot te oordeelen, die daar op een paar passen afstands aan den grond zit, moet er een smal pad langs het huis loopen, dat nu door den vloed is overstroomd.’

Hij haalde zijn hoofd weer naar binnen om plaats voor het mijne te maken.

Een stormvlaag zweepte mij den regen in het gezicht. Ik boog mij voorover, nièt om mij van de waarheid te overtuigen van wat mijn makker gezegd had, want een wolk had het licht onderschept, maar omdat een herinnering uit de duisternis opglansde. Ja, terwijl het water mij over de haren en den hals in gutste, herinnerde ik mij de blankheid van een kleine hand, een hand, die de arbeid niet met ruwheid vereelt had, doch die het zachte bed was voor een koningskus, het edele, witte wonder van een hand.

‘Wil je met alle geweld een koud bad nemen, doe

het dan tenminste niet in vol ornaat,' lachte Valentijn, gemoedelijk op mijn schouder kloppend.

Boos sloot ik het venster, en begon mij uit te kleeden bij het walmen van het stompje kaars.

Juist hing ik mijn druipende jas tegen den wand op, toen de deur in een zingend geknars werd geopend en er een kleine vrouwenvoet op den drempel verscheen.

En de waarheid volgde op het ongeloofelijke, hoewel in een anderen vorm, dan ik haar mogelijk zou hebben geacht. Immers Madeleen kwam bij ons binnen, gehuld in een reismantel, dien ze tot de kin had dichtgeknoopt, en zij droeg het in een doek gebonden bundeltje der zwervelingen.

'Ik heb de buitenpoort gesloten,' zei ze vreemd en afwezig, waarbij ze ons den sleutel liet zien. 'Van avond hebben ze hier al rondgeslopen. Mijn schuilplaats is ontdekt.'

Luisterend stak ze een vinger in de hoogte, en nu hoorde ik duidelijk, hoe er beneden op de deur werd gebeukt met pistoolkolven.

'Er is nog maar één uitgang,' fluisterde ze, naar het in den wind rammelende raam wijzend.

Ze zonk op de knieën en strekte de handen naar ons uit.

'Eigenlijk geloof ik, dat de eene helft van de wereld zich opgemaakt heeft om de andere te vervolgen,' mompelde Valentijn.

Haastig schoot ik mijn rok aan, rukte het venstertje open, slingerde mij den loeienden nacht in, schampte mijn pols aan de steenen, en plonste tot over het middel in het opspuitende nat.

‘Hohei,’ riep ik naar boven.

De maan dook te voorschijn en lichtte ons bij met haar luchter.

Voorzichtig liet Valentijn het meisje aan een laken in de diepte zakken. Ik ving haar op in mijn armen.

Zegt ge, dat ik haar te warm aan de borst heb gedrukt?

Maar als me mijn last dan ontglipt was, en de stroom haar mede had gevoerd?

Dat ik mij weinig gehaast heb, daarvan beschuldigt ge mij?

Maar als ik zelf in mijn ijver het evenwicht had verloren en de vlugheid de veiligheid had bedrogen?

Dat ik mijn wang tegen de hare gelegd heb, beweert ge?

Ja, maar wie ziet hoe hij gaat in het duister, -en dat een kleine struikeling God mag vergeven.

Ben ik Valentijn niet aanstonds op zijn verwenschte gejammer te hulp geschoten?

Als een bespottelijke vleermuis kleefde hij tegen den muur aan. In een paar tellen had ik hem ook binnen boord geborgen.

Wij wierpen het touw los, wij duwden de vlet van

den oever. Mijn makker had zich aan de riemen gezet, die ik niet kon hanteeren. Ik had het roer vastgegrepen, en hoosde, met mijn kletsnatten steek als emmer, de bedenkelijk lekkende boot uit. Als laatste groet uit de herberg hoorden wij, dat de poortdeuren met een krakend geraas opensprongen.

Langzaam vorderden wij, oprijzend, neerschietend. Telkens zag ik een golf aan de voorplecht uiteenstuiven en een slanke, roerlooze gestalte kronen met een droppendiadeem.

Hoewel ik bloedde en tot op de huid toe doorweekt was, had ik kunnen zingen van genot. Later heb ik het begrepen, dat we in doodsgevaar hebben verkeerd, maar bij de vaart zelf heb ik geen enkele gedachte geduld, die de kleur van de vrees droeg. De wondermacht van Gods Zoon niet te na gekomen, maar zou er nooit een minnaar over de zee hebben gewandeld, en zou een menselijk verlangen nooit de golven hebben gestild? Ik wenschte, verlangde, en het onweer rommelde heen aan den einder, het koken der baren bedaarde, en boven ons schenen de sterren weer.

Van heel uit de verte schreeuwde een woedende stem over het beveiligende water.

Zeven-en-twintigste hoofdstuk

Handelt over een wereld, waarvan niet anders dan sprookjes kunnen verteld worden.

En zoo trokken wij nu met ons drieën door den klaren, opgefrischten morgen, alsof we zoo maar uit een sprookje waren weggevlucht.

Daar had je den kobold, die aan het knobbelige bolgewas van een alruinwortel deed denken, waarboven de gitaarsteel met zijn koperen schroeven een ontbladerden Stengel schuin opstak; daar had je den struikroover, die een verformfaaiden steek droeg en zijn druipnatte jaspanden tegen de beenen liet bengelen, en daar had je tenslotte dan de prinses nog, de keukenprinses zou Valentijn meesmuilen, als hij mijn gedachten had kunnen ontcijferen, die wij uit haars vaders kasteel hadden gestolen, en nu ergens gingen verbergen in het binnenst van een edelsteen.

Ook zelfs de ochtend werkte mee, om die verbeelding uit het brein van een praatzieke voedster luister bij te zetten, want van de droppen van het onweer had hij juweelen gemaakt, en de schoon gewasschen vruchten blonken als goud door het loover. Alleen de droomende engel met het zwaard op de knieën ontbrak er nog maar aan, en de wijze vogel die

kon spreken. Doch daar stond weer tegenover, dat Madeleen de wond aan mijn pols had verbonden met een zakdoek, waarop een M geborduurd was, en dat zij zachtjes liep te neuriën, het gezicht naar den lichtblauwen hemel.

Plotseling echter onderbrak zij haar melodie, keek, een beetje verlegen en het voorhoofd gefronst, van den een naar den ander, en begon toen welbesloten:

DE GESCHIEDENIS VAN MADELEEN.

Toen ik nog een kind was, stierf mijn moeder. Mijn vader, de schoolmeester van een dorpje dat ik niet noemen mag, is een traag man, alleen maar bevrind met zichzelf. Het liefste zit hij, enkel in het gezelschap van een lange pijp, op zijn kamer, terwijl hij in de tabakswolken de vormen van zijn dierste wenschen meent te zien opdoemen: een koets met heidukken, een gesteeften portier die de poort opent, en een geldbeurs die hij achteloos uit den zak verliest.

Onderwijl laat hij mij, omdat ik kan spellen en tellen, de talen ken, en een lied bij de luit weet te zingen, zijn klasse bedisselen. Ik ben dol op de kinderen, maar de bedompte lucht tusschen vier muren die verdraag ik niet. Ik heb er nu dit op verzonnen, dat ik school houd buiten in den tuin. Ze zitten dan braaf op ons grasveld, mijn leerlingen, waar hun dikwijls in het

najaar onder luid gejuich een stekelige kastanje in den schoot rolt, en wat vroeger in den tijd, de blaadjes van den perebloesem.

De heg om den tuin is zoo hoog, dat een rúiter alleen er over heen kan kijken. Dit doet dan ook altijd de jonge kasteelheer, als hij op zijn schimmel voorbijrijdt. En telkens wuift hij mij toe. Maar ik wend het hoofd af, omdat ik de juweelen niet verdragen kan, die aan zijn vingers schitteren, en waar hij zelve overal van rondbazuint, dat ieder er van een traan of een bloeddrop beteekent van een der lichtgeloovigen, die door hem bedrogen zijn. Toen heeft hij met vader gesproken, en hem een groote som beloofd, als ik kamenier wilde worden bij zijn gebrekkige moeder. En vader, die uit zijn rookwolken al een paar lakeien in de werkelijkheid ziet treden, en daarbij heelemaal vergeten is, dat een droom meer waard is dan de vervulling van een dozijn of wat wenschen, geeft hem zijn toestemming.'

Hier eensklaps onderbreekt Madeleen haar geschiedenis, om mij verwonderd aan te staren. En, ja, ik moet een belachelijk figuur hebben geslagen met mijn vuurrood gezicht en mijn onbehouwen rapier, dat ik in mijn verontwaardiging al een eind uit de schee heb getrokken.

'Natuurlijk heb ik geweigerd,' vervolgde zij gelaten, 'en toen ze me toch wilden dwingen, heb ik...'

Maar hier legde Valentijn haar het zwijgen op in een driftig dwingend wuiven van de hand.

Hij knielde op den weg neer en drukte een luisterend oor tegen den grond aan.

IJlings sprong hij op, en zeide, dat hij paarden nader hoorde galoppeeren, dus dat wij ons snel achter de struiken te verschuilen hadden.

Er groeiden maar weinige heesters, en dicht op elkander doken wij achter een boschje ervan neer.

En hierdoor werd het sprookje voortgezet, waarmee de morgen was begonnen: de kobold, de struikroover, die het angstige hart van wie zich naast hem had genesteld voelde kloppen, en dan nog zuster Anna's naderende stofwolk, welke tusschen de torentinnen ontdekt wordt. Maar bovendien ook een tak vol van donkere bramen, die midden onder het gevaar door worden afgeplukt en frisch worden gegeten. Het aanzwellende hoevengetrappel, de ruiters, en dan mijn onthutstheid, als ik in een van de mannen den lijfknecht van mijnheer de Pomponne herken, doch mijn nog veel gróótere verbazing, als ik in het midden, ingesloten door den troep, mijzelf voorbij zie rijden, mijzelf met mijn mosgroenen rok aan, den degen opzij met den robijn aan het handvat, en mijn bevederden steek op de krulpruik.

‘Wat ik je gezegd heb, de ezel,’ fluisterde Valentijn mij in het oor, ‘ze zien hem voor jou aan, maar als ze

het merken, dat ze een verkeerde merel geknipt hebben, en wat voor een vogel het is, dan wordt het koord al gedraaid op de lijnbaan, waaraan hij zal spartelen.'

Intusschen was Madeleen kalm den weg op gewandeld, en tuurde naar de cavalcade die verdween. Dan keerde ze zich glimlachend naar ons toe, een braambessenvlek op de kin.

Wonderlijk, dat het juist zulke kleinigheden moeten wezen, die je zoo'n onbedwingbaren lust geven naar een omhelzing, dat je wel een half fortuin zoudt willen missen voor één kus. Maar ik had niet te loven, te bieden.

Ook wij doken te voorschijn uit het struikgewas, en toen we de dennennaalden en takjes van ons af hadden geslagen, stak Valentijn, haar wijd uiteenspreidend, een groote, pezige muzikantenhand in de lucht.

'Dit is de deurwaarder, Fridolins vader, die er met zijn bende op uit is getrokken, niet zonder den zegen van de dame uit Jamaïca,' zeide mijn makker, op zijn breed-toppigen duim wijzend, 'en die steekneus van een wijsvinger stelt den geheimzinnigen vijand voor, die op Tiberius heeft geschoten, en ons misschien dadelijk van achter een boomstam op een nieuwen kogel vergast; die lange sladood is de schoolmeester, vergezeld van den jonker en zijn rotgenooten, die mejuffer Madeleen achterna zitten, omdat ze haar

huis is ontlopen, en dezelfde moet wezen, die gisteravond tegen de deur van de herberg heeft geklopt.’

Madeleen knikte.

‘De ringvinger beteekent de overheid, welke met zijn boeien op het pad is, en ook een woordje mee heeft te spreken tegen twee landloopers over een gestolen, bruin gebraden en tot aan de beentjes afgekloven gans, daargelaten nog de drie kinkels van boeren, die ze in het stof hebben doen bijten, en deze pink dan tenslotte kan ik de kans noemen, dat er bovendien nog een kleine expeditie tegen mij in het veld is gestuurd. Ieder afzonderlijk niet overgevaarlijk, maar alle tezamen een hand, die je plotseling vastgrijpt, en waar je je niet meer aan ontworstelen kunt.’

En als om een voorstelling van dat dreigement te geven, pakte Valentijn mij bij een der schouders en schudde mij krachtig dooreen.

‘Wij moeten weg zijn, een poos lang verdwijnen, verborgen wezen en levend gestorven.’

Hier in de buurt weet ik een bosch liggen, opgegroeid tegen de heuvelen, in dat bosch verschuilt zich een grot achter de heesters, en die grot heeft tot woning gediend aan een kluizenaar, bij wien ik dikwijls op mijn tochten mijn droefheid heb achtergelaten, nadat ik er den vrede van de vreugde als reisgeschenk voor in de plaats gekregen had.

Een paar jaar geleden is hij geworgd op zijn stroozak gevonden, vijf blauwe vlekken aan den strot, de indruk, dien de klauw van den Booze had achtergelaten. Zoo ten minste werd er gemompeld, en sedert bleef die plaats geschuwd.

Maar ik heb er daarna nog dikwijls geslapen, en nooit ben ik Satan daar tegengekomen, neen zelfs de milde schim niet van den ouden man. Nooit heeft hij er meer het klokje geluid voor de metten, of de hongerige woudfluitertjes met de resten van zijn karigen maaltijd verzadigd. Alles werd er gelaten zooals het bij zijn leven is geweest, zijn leger, geraad en de hardplaat; en een beek stroomt dicht er langs.

Dat moet het oord zijn onzer ballingschap, en we zullen er den tijd zien te korten met wijsjes in te studeeren voor de clarinet, de gitaar en een vrouwelijke zangstem, die later door een driemanschap van muzikanten langs veld en wegen voor kinderen en onnoozelen ten beste zullen worden gegeven.'

'En dit dan?' vroeg ik Valentijn, terwijl ik een hand op mijn hongerige maag lei.

'Ja,' mompelde hij, een beetje in de war gebracht, 'eerst zou er gefourageerd moeten worden in het aangrenzende dorp. Maar wát voor de rekening?'

Waarop ik triomfantelijk de goudstukken uit mijn

jaszak aan het licht deed komen, en ze liet klinken en blinken in den zonneschijn.

‘Goed,’ lachte mijn makker, ‘als je maar dít wilt bedenken, dat er nog een heel wat betere manna uit den hemel op ons neer zou zijn gevallen, als je met die armzalige dukaten de schuchtere voorzienigheid niet een doodschrik op het lijf gejaagd hadt.’

Acht-en-twintigste hoofdstuk***Waarin ik mij van allerlei dingen afvraag, wat ze te beduiden hebben.***

Al sinds een paar dagen zijn we ons nieuwe rijk binnengetrokken, beladen met mondkost: twee hammen, die we tusschen het druipsteen van de zoldering hebben opgehangen, twee kazen, een zak vol met groenten en een schepel of wat appelen.

En nu maakt Madeleen haar kookvuur aan onder de aandacht van een zwart beroekt kruisbeeld, nu zetten we ons op de lage bank neder, die de deemoed van magere knieën uit heeft gesleten, en nu legt Valentijn zich op den stroozak te slapen, aan het hoofdeinde waarvan duivelen en engelen om een ziel hebben geworsteld. Mijn bed van bladeren is er naast opgegehoopt, terwijl we een derde legerstede in een van de zijgangen gespreid hebben.

Madeleen stooft hier en bakt hier, houdt schoon en verwent ons; ik sprokkel hout voor den huisbrand, ik reinig het vaatwerk waar de beek stroomt, en tracht er iets versch voor ons maal te bemachtigen. En als ik daarbij dan denk aan de plechtstatigheid, waarmede ik eenmaal door Basque uit het bed werd geholpen, aan mijn draagstoel, bezoeken en aan de buigingen,

waarvan de mate van hun geslaagdheid de waarde van mijn dag heeft bepaald, dan is het mij te moede, of heel mijn leven, zooals het geweest is, tot stof is vergruizeld en op een windvlaag weggewaaid, en of een speelman de resten er van heeft verzameld, om die als de tonen voor een muziekstuk te gebruiken.

En Madeleen dan nog. Ik zou er wel bij willen knielen, als de heremiet, onze zalige voorganger, om te bezweren, dat de schuimende, jeugdige wijn van mijn bloed naar haar heendringt. Maar niet, als anders bij mijn vroegere minnarijen, terwille van kersroode lippen, of om het paar der tweelingsvruchten, dat een zijden keursje vult, en evenmin omdat ik haar aan een medeminnaar hoop te ontfutselen, maar omdat ik haar liefheb, omdat ik behalve haarzelve ook de boomen, de zingende vogels, de beek en den hemel, ja God en alle engelen in haar bemin.

Soms sta ik in vreezen voor mijn warm gevoel, en vraag ik mij angstig, of er van de gemeenzaamheid van een edelman en een dorpskind wel een ander spel is te maken dan dat van Lucifer en de gevallen. Maar dan in het diepst van mijn twijfelende zorgen hoor ik plotseling een lied van Valentijn. Hij speelt aan den voet van een beuk, dien het stervende jaar al gekleurd heeft, en rond hem weeft zich de droom van een sluier, waarvan de schering de door het loover nederdalende zonnestrallen zijn, en de inslag de jube-

lende tonen. En hiermee wordt dan weer alles, wat ik bedacht had, onder het bewind van de dichtkunst gebracht, wat wil zeggen, dat het als een tak, die in de beek is gevallen, mee wordt gesleurd door de strooming en naar de blauwe verten van de onbekendheid wordt gevoerd.

Wie zou ik voor háar zijn? Wat denkt ze van me, als ze achter het gordijntje van den damp, die uit haar ketel opstijgt, diepzinnig mij aanstaart, wat wil ze mij zeggen, als ze eensklaps den bezem, waarmee ze den vloer van de grot aanveegt, laat rusten, en een gloeiend en dorstig gezicht naar me toekeert, en wat wil ze verbergen, als ze ophoudt met te zingen midden in een liefdeslied?

Gistermorgen, toen ik bij de beek zat met mijn hengel, dien ik uit wat touw en een vischhaak in elkaar heb geknutseld, kwam Madeleen aan, om het drinkvat te vullen. Zij zette zich naast mij neer, volgde met stralende oogen het springen van de fonkelende zon over het water, en luisterde naar het lachen van de golven. Dan heeft ze in het holle van haar tot een beker saamgelegde handen een dronk voor zich geschept. En nadat ze zichzelf gelaafd had, heeft ze er ook mij van aangeboden.

Hoe heb ik genoten, misschien te ijverig voor haar argeloosheid. Want de handen werden van mij afgerukt, zoodat het nat, dat restte, zich over mijn

kleeren heeft gestort, en andermaal zag ik dien blik naar mij vlammen, die een paleis en zijn danszaal voor mij opriep, kaarslicht, muziek, een gavotte en de dochter van den koning, die een armzaligen landjonker, van uit de hoogte van haar diepste verachting, voor een vrijpostigheid bestraft. En ik dan, vicomte de Lingendres, die landjonker, en het kookstertje uit de keuken, de prinses.

En wat nu beduidt dit?

Negen-en-twintigste hoofdstuk***Een gezicht, een gesprek, een gezang.***

Het verlangen is een slechte slaapkameraad, die je telkens, zoodra je de oogen wilt sluiten, weer een anderen wensch in het oor fluistert. Daarom ben ik vroeg van mijn dorre-bladerenbed opgerezen en den morgen ingegaan.

De dauw blinkt en fonkelt, de nog onbevleete zon wandelt als de god zelf door de tempelgang der oude, eerwaardige stammen, de beek praat, lacht en spartelt langs de droomerige varens aan den walkant, die nog wat nacht gevangen houden, en langs de wilde rozestruiken met hun bottels als bloeddruppen.

Dan kraken de twijgen, een lied klinkt, en de nimf verschijnt. Wel draagt ze haar hemdrok, maar ze gaat ongeschoeid, en haar armen en schouders zijn tintelend en bloot als de sneeuw op de bergen. Ik lig in het diepste van de struiken verborgen. Behoedzaam daalt ze van den oever af, en als ze een kleinen, blanken voet in den stroom dompelt, smeedt die er dadelijk een zilveren ring om. Ze bukt zich, werpt een handvol water over den hals en de haren, en dan spiedt ze in de richting van mijn schuilhoek uit.

Neen, ik weet, dat ze mij niet zien kan. Mijn hart klopt luid als van een kleinen jongen, en waarlijk voel ik mij nog zoo jong en zulk een kind nog, alsof ik eigenlijk alleen zoo vroeg ben opgestaan, om mijn meester te verrassen met het schrijven van de eerste letter van mijn naam, echter ook weer zoo oud toch, of ik Ovidius, Virgilius en nog een heeleboel andere zangers, die over de liefde gedicht hebben, met commentaren en al bestudeerd heb, en ze uit het hoofd heb geleerd.

Madeleen wringt zich het haar uit, en dan ijlt ze heen, geruischloos op haar zachte zolen, niet anders dan een gedachte dit doen kan, die plotseling op den drempel staat, een weerschijn van den hemel met zich meebrengt, en een oogenblik daarna is verdwenen, blind zelf en onbewust van haar boodschap. Langzaam volg ik haar.

Na het morgenmaal zoeken wij elkander, en wij vlijen ons neer op dezelfde plek, waar zij zooeven in het reinigende nat is gestegen, en zoo vol ben ik van rijkdom en onuitsprekelijkheden, dat ik haar vertel van de kernels, die aan het door zijn venster uitturende kind zijn verschenen en het de schatten uit de landen van de onbestaanbaarheid mee hebben gebracht; en hoe het voortaan alles, wat hem werd gegeven, heeft gemeten naar de waarde van die overzeesche heerlijkheid.

En weer kijkt ze mij aan, zoo warm en hartelijk als op dien avond in het prieel bij de herberg en,

‘Frido,’ zegt ze, want zoo noemt ze mij. ‘heb je ook weleens hooren vertellen, dat de menschen, voordat ze geboren worden, hun komend leven drinken uit een beker van kristal? En zouden wij samen niet uit denzelfden kelk hebben gedronken, wij, die voor eenzelfde gevaar op de vlucht zijn, en in onzen jeugdtijd een eender bericht hebben gekregen?’

Want zij ook heeft een belofte gehad. Toen ze als een klein meisje op een zomerdag bessen verzamelde, heeft een zigeunervrouw, die in haar bonte kleederen aan den rand van den weg zat, haar tot zich geroepen. En op den breeden schoot, op haar vlamrooden rok, heeft ze de wonderen uitgestald, die ze uit een lederen zak haalde: het parelsnoer, dat door de heilige Maria was gedragen, juweelen in een adelaarsnest gevonden, talismans, waarop een korenhalm was ingesneden, een kaartspel met de wereld, de gesternten, zon en maan, de pausin en den keizer, gouden noten en een bundeltje gedroogde kruiden, waarin de geur der bloemen is bewaard gebleven, door de tranen van Christus bevochtigd. En al de sprookjes, die haar verteld zijn, hebben zich heen gesponnen om de kostbaarheden van de vreemdelinge, en geen enkele vreugde, welke haar later ten deel is gevallen, heeft geluk geschonken, die niet een glans had van dien droomenschat.

‘Ook heeft ze mij in de hand gelezen, Frido, en mij het liefste voorspeld, wat iemand zich ooit kan verbeelden.’

‘En wat wàs het, dit liefste?’ vroeg ik ademloos.

Maar ze bloost, keert het hoofd af, en kan het niet zeggen.

‘Wat wàs het, Madeleen?’

Dan fluistert ze met bevende lippen, terwijl ze mij bang aanziet:

‘Dat ik met den man, dien ik liefheb....’

En meteen verbergt ze haar gezicht in de handen, en begint zoo hartstochtelijk te schreien, dat haar schouders er van schokken, en ze ineenzinkt tot een hoopje troosteloosheid.

‘Madeleen,’ zeg ik, terwijl ik haar over de haren streel, maar ze bedaart niet.

Dan plotseling weerklinkt een roepen uit het bosch:

‘Studietijd, lesuur, Madeleen en Fridolin, hohei, aheu!’

Ze springt op en koelt zich de oogen met beekwater, wij Snellen heen in de richting vanwaar het geroep schalt, en we laten de wonderkrachtige steenen, de kisten door de kameelen gedragen en de tranen, waarvan niemand de komst kan verklaren, achter, aan den oever van den stroom.

We vinden Valentijn met zijn gitaar op de knieën,

en hij preludeert. Mijn clarinet wrijf ik blinkend. Wij stemmen, wij kiezen een lied uit:

‘Op een morgen ben ik opgestaan,
Liefste, zeg, luistert ge niet?
En mijn tuin ben ik toen ingegaan...’

Als ik te hard blaas, geeft mijn makker een teeken. Madeleen leert hij, hoe zij moet uitjubelen boven het gegons van de snaren en het klagen van het hout; zelf doet hij den grondtoon donker dreunen, en als wij een oogenblik ophouden, om ons het zweet van den ijver van het voorhoofd te wisschen, beginnen de vogels, die hun muziek al sinds weken gestaakt hebben, ons antwoord te geven, en vervullen het groen van hun vreugd.

Dertigste hoofdstuk***Bladen waarin licht en donker op verbluffende wijze wisselen.***

‘Nacht noch dag laat mij met rust,
Dat mijn vriend mij heeft gekust.

Uit den stillen, zoeten slaap
Schrik ik wakker om dien knaap.’

Dit is een van de liedjes, die de clarinet, de gitaar en de zangstem ingestudeerd hebben, en wie het zingt is Madeleen.

Telkens komt het jubileeren naderbij of verwijdert het zich weder, juist zooals je een bij hoort zoemen over een boekweitveld.

Ik sta op een plaats, waar de beek rustiger murmelt, en een blanke berk tezamen met een jongen, sterken beuk in het water zich spiegelen.

Als de tonen weer helderder aanzwellen, zet ik mijn beide handen voor den mond, en ‘Madeleen!’ roep ik. Even wacht ik af, en als het dan stil blijft, herhaal ik mijn roep. Nu zie ik haar naderen, langzaam onder de licht- en schaduwbanen van het door de morgenzon beschenen groen.

Hoe simpel is zij aangedaan met haar groven rok

van blauwe serge, waarboven de overrok donkerder opbolt, met haar keursje grijs en sierloos en haar witte linnen kap, de livrei van de keuken, de dracht van een dienstmaagd. Maar als ik het in mijn gedachten herhaal: ‘als een dienstmaagd’, dan glanst ook die naam op, alsof ik hem uit de parelen van de heilige schrift heb uitgelezen.

Ik leun met het hoofd tegen den beuk aan, onder den gaffel van een zwaren, krommen tak, en als Madeleen naar me opkijkt, vraag ik:

‘Madeleen, wat is er toch?’

Want, sedert we die gedroomde rijkdommen daar aan den oever van den stroom hebben achtergelaten, is ze zwijgzaam geworden, en ontwijkt ze mij.

Ze geeft me geen antwoord, maar klemt de lippen op elkander, en zoo angstig en smeekende ziet ze mij in de oogen, dat ik niet aandrings, maar integendeel, om haar de vroolijkheid te doen hervinden, die haar van den kus van haar vriend heeft doen zingen, den vertrouwelijken bochel van mijn beminnelijken makker laat opdoemen, en haar van Valentijn vertel - over zijn sprookjes, de herscheppingen, die ik haar uitleg, over zijn zangrijken zegetocht door het land onzer reizen, over den procureur van den koning en den knaap voor het raam. En dan vraag ik het haar, of zij kan begrijpen, waarom ik zoo dikwijls aan dien door zijn open venster over korenvelden turenden jongen denk,

en juist hij de kleine koning van mijn nieuwe wereld is geworden.

Als zij het hoofd schudt, ga ik voort met haar de wereld te beschrijven, die voor mij opgebloeid is na het verbranden en verkolen van mijn vroegere tot de asch, die van de vuurplaat wordt geveegd.

Van mijn liefde spreek ik niet, maar als ik haar de veranderde wetten verklaar, onder het gezag waarvan ik nu weet te buigen, en haar van de wegen met hun stille, zachte licht verhaal, die ik nu gewoon ben te bewandelen, kan ik het aan den toon en aan den verborgen zin van mijn woorden niet verbieden, om ootmoedig neer te knielen, en het heimelijk oogmerk te bekennen, waarom dit schijnbaar argeloos gesprek begonnen is.

En Madeleen moet ze gewaar geworden zijn, de smeekelingen, want ik zie haar handen beven, die ze voor den schoot gevouwen heeft.

Wat mijn schroom op de vlucht jaagt.

Ik buk mij, ik zeg haar...

Maar meteen krijg ik een slag tegen het voorhoofd, het dreunt in mijn ooren, en een reuk van kruitdamp waait me langs het gezicht.

Altijd als ik haast heb bij het uitgaan, grijp ik in mijn geldcassette, en neem een handvol goudstukken, die ik later één voor één natel. Zoo is het hier ook, als ik van de rij af verslag doe van wat er is geschied:

het schot, dat gemist heeft, maar den tak heeft getroffen, die mij op den schedel is gestort, de duizeling, het vermannen, de noodzaak, zich opdringend, om den aanrander onschadelijk te maken, vóór hij zijn wapen weer geladen heeft, mijn sprong over de heesters, de jacht.

Als een vluchtende kraai, die wil opvliegen, maar het niet klaarspeelt, omdat hij gekortwiekt is, zoo zie ik mijn vijand op zijn magere beenen voor mij uit ijlen, met zijn goud gegalonneerde jaspanden achter hem aanfladderend en de lange, bruine krulpruik scheef gezakt.

Denkende aan mijn armen vriend Tiberius, bezin ik mij grimmig op het voordeel van mijn nog niet volgemeten twintig jaren, en merk ik, hoe ik zichtbaar op den afstand, die ons houdt gescheiden, win. Het einde moet noodzakelijk wezen, dat hij in mijn handen valt.

Midden in den wedren buig ik achterover, en slinger den tak, dien ik werktuigelijk schijn opgeraapt te hebben, naar mijn bijna bemachtigde prooi. Die raakt hem als een speerworp tusschen de schouderbladen. Hij struikelt, maar staat dan weer op.

Wat baat het. Nu zijn wij tegenstanders geworden, die elkander niets toe hebben te geven, ik met mijn slag op het hoofd, die nog telkens mij doet wankelen, hij met den groet, dien ik gezonden heb.

Een paar sprongen, reeds strek ik de vingers naar hem uit, maar daar steken twee ooren omhoog achter

een heester, een hinniken schatert zijn spot in mijn ooren, en de moordenaar zit in het zadel.

Wel krijg ik de kans nog om den boomtak, onder het loopen door weer van den grond gegrist, in een welgemikten mep op zijn nek te doen neerdalen.

Ik hoor een noodkreet, als van een zwijn, dat gekeeld wordt, en zoo rijdt hij heen. Ja, dit zie ik nog van hem, dat hij wegdraaft, voorovergebogen, met zijn gezicht in de manen, zijn armen om den hals van het paard, de stijgbeugels ledig; dan zijn de inspanning tezaam met het hout, dat mij getroffen heeft, en waarvan ik nog duizel, te veel voor mij gebleken, en ruggelings tuimel ik in de duisternis.

Als ik wakker word, is het mij te moede, of mij een ongeloofelijk schoon geheim wordt ingefluisterd. Ik wil er op antwoorden, maar ik kan niet, omdat twee lippen de mijne hebben gevangen genomen. In een zalige verwondering wordt het me langzaam aan duidelijk, dat ik wild en dorstig wordt gekust. Ik beweeg mij, mijn hoofd glijdt van den schoot af, waar het heeft gelegen, ik richt mij op de handen op. Madeleen staat voor mij, zij schudt zich de rokken, alsof iemand ze bezoedeld heeft, en als ik naar haar opzie en wil spreken, staart ze mij aan in zoo'n bleeke vertwijfeling, zoo toornig, dat ik van verbaasde moeheid weer de oogen sluit.

Ik hoor hoe ze wegsnelt, Valentijn's naam roepend.

Een-en-dertigste hoofdstuk

Bevat niets dan bespiegelingen.

Weer heel in de vroegte was ik naar buiten gelopen, omdat het gloeiende kolenbed van herinnerde kussen, waarop je geschroeid wordt als de heilige Laurentius van Floreuse op zijn rooster, een slechte peluw blijkt.

Bij het opstaan had ik met verwondering den stroozak naast den mijne verlaten gevonden, en toen ik dan ook een paar schreden gedaan had in den koelen kruidigen Septembermorgen, zag ik Valentijn op mij toestappen, juist zooals hij mij op dien eersten Zondagochtend tegen was gekomen, den bundel gepakt, de gitaar aan een riem hangend, reisvaardig.

‘Ja,’ zei hij ‘ik zal je een poosje alleen moeten laten. Daar heb je mijn moeder, die ik toch onmogelijk in dat vlieringhok kan weg laten kwijnen, zonder dat ik probeer haar te helpen. Daar heb je dien schutter, in wien een vroeger bestaan jou op de hielen zit. Want al heb je nu je mosgroenen rok uitgetrokken, daar is het laatste woord niet mee gezegd. Ik moet uit zien te vinden, waar hij zijn hoofdpijn uit ligt te slapen; ook de gangen van de overige vervolgers moeten worden nagespeurd, en bovendien moet er

een nieuwe voorraad teerkost worden ingeslagen. Er zullen een paar dagen mee heengaan. Maar eigenlijk won ik je dit vragen: blijft dat meisje ondertusschen veilig aan je hoede toevertrouwd?’

‘Natuurlijk,’ riep ik heftig, terwijl ik een kleur kreeg van verontwaardiging.

‘Kalm wat, mijn jongen,’ suste Valentijn, ‘je vergeet onze eerste ontmoeting, toen je bij het kaartspel zoo grof zat te winnen, en je je uit liet betalen in specie van een allesbehalve zuiver soort goud.’

‘En jij vergeet,’ antwoordde ik ijverig, ‘dat bij die zelfde ontmoeting ik door je lied van de kruin tot de voeten in het nieuw ben gestoken, zooals jij in je blauw lakensche wambuis. Vast ben ik van plan om haar te trouwen. Nacht aan nacht heb ik er over gearzeld, gestreden. Maar hoe anders kan ik haar beschermen tegen het in vervulling gaan van juist mijn warmste wenschen? Mijn positie, mijn stand, mijn fortuin en mijn titel, alles geef ik voor haar prijs.’

En terwijl ik dit uitsprak, perste mij de aandoening over de eigen offervaardigheid een traan uit de oogen.

‘En mij dunkt het, dat je daarmee geen sou voor haar uitgeeft,’ zeide Valentijn nuchter, ‘omdat alle mogelijke rijkdommen hun waarde verliezen, wanneer je ze bij de liefde vergelijkt. Je kent dat lied toch van den koning, die een bedelmeisje huwde en daardoor met het geluk werd gezegend, en dat ook over de nicht

van den keizer, die in de hut trok van een ganzenhoeder? Welgesteld of voornaam - hoor je den wind door het kaf blazen, en mooi van lijf en leden stuift ook mee. Dat sprookje zal je toch zeker verteld wezen, hoe het monster door de prinses werd omhelsd? Natuurlijk veranderde dadelijk het beest in een jongeling, omdat iedereen, die zich een innigen kus op de lippen voelt drukken, wordt herschapen in een koningskind. Maar wat méér is, van wie je liefhebt, is dít zelfs niet noodig, dat hij uit vleesch en been bestaat. Had de heilige, waarover ik je gesproken heb, niet de armoe tot zijn bruid gekozen? Ook heb ik op mijn tochten mij eens de geschiedenis laten verhalen van iemand, die zich met een schim had verloofd, een gedachte. En dat is zoó gebeurd.'

Ik glimlachte. Ik kende het zwak van mijn makker, om overal een van zijn vertellingen tusschen te schuiven, die dan meestal ook nogal wijdloopig waren, en van een vraagwaardige waarachtigheid. Maar hoewel mijn hoofd zoo blij en zangerig vol was van den naam van Madeleen, als een Zondagmorgen met het gelui van de klokken, en ik over niets liever dan over mijn liefste een gesprek zou hebben gevoerd, was ik genadig, en liet ik den speelman vrij praten.

'Stel je een kasteel voor,' zeide hij, 'en een jeugdigen edelman, die er te gast komt. Hij brengt een brief mee van zijn vader. Hij wordt door de bewoners

in rouwkleederen ontvangen, en zulk een edele, stille en godvruchtige droefenis treft hij aan bij die menschen, dat hij begrijpt, hoe er in het diepst van de ziel een verlies is geleden.

Op zijn navraag verneemt hij, dat voor korten tijd de dochter van het huis is gestorven. En als hij meer van haar wil weten, vertelt de een hem, hoe goed ze geweest is, hoe gul en weldadig, een ander beschrijft hem haar schoonheid, haar gratie, en een derde spreekt hem, schreiend, over den jubelenden zangtoon van haar reine stem.

Als hij naar bed gegaan is, kan de jonge gast den slaap niet vatten, zoo vervult hem de gedachte aan den korten rondgang van het meisje, waarvan de dood geen spoor heeft uitgewischt.

Den volgenden morgen wil hij opnieuw van haar hooren, en als hij uitgaat, vraagt hij naar de paden van haar laatste wandeling. Daar voelt hij haar naast zich, en spreekt hij met haar. Op haar graf plukt hij de pas ontloken bloemen, hij neemt den ring van zijn vinger, en drukt dien in een voeg van den zerksteen; hij klaagt, schreit en schrijft vurige brieven. Hij kwijnt weg, hij vermagert, en weinig maanden later is hij aan hartzeer bezweken.'

Luid lachende klopte ik Valentijn op den schouder, en vroeg hem wat hij daar nu eigenlijk mee zeggen wilde.

‘Natuurlijk dat je met haar moet trouwen,’ antwoordde hij verbaasd, ‘zelfs als ze de vogel was, die daar op een tak zit te zingen, of als ze vijf voet diep onder den grond lag bedolven.’

Waarna wij elkander vaarwel zegden, en ik hem de breede, pezige hand drukte, waarmee hij zooveel blijmoedige wijzen gewekt heeft en zooveel verdwaalden heeft terecht geleid.

‘Groet haar, behoed haar, als den appel van je oog,’ hoorde ik mij uit de verte nog naroeppen.

Twee-en-dertigste hoofdstuk***Spreekt van een ontstellende geheimenis, waarop het zwaard van de zoon met de punt wijst.***

Een ruw geschaafde, dennenhouten tafel, tinnen borden, waarop de sneden van het bruine brood uit elkaar brokkelen, een drinkkan vol helder, frisch bronwater, de kroezen, de kaas; ik denk, dat onze voorganger, de kluizenaar, zijn zielsrust bij het nuttigen van zulk een morgenmaal had kunnen bewaren, en hij er God niet om vergeving voor zou hebben gevraagd.

‘Waar is Valentijn?’ vroeg Madeleen, terwijl ze mij de reuzel overreikte.

Ze zag er bleek en vermoeid uit, of ze uit den slaap, als van een langen, verren tocht, was thuis gekomen.

Ik ergerde me, omdat ik mij verlegen voelde worden en onzeker, waarom ik kort antwoordde:

‘Hij is op reis gegaan.’

‘Wat,’ riep Madeleen, terwijl ze zoo wild opsprong, dat de bank, waarop ze had gezeten, achterover tuimelde, ‘zonder dat hij afscheid heeft genomen, zonder dat hij me gevraagd heeft met hem mee te gaan?’

‘Nu antwoord me dan toch,’ toorde zij, terwijl ze

met den voet op den grond stampte, 'ik wil niet, ik weiger, ik ga hem terugroepen, welke richting zeg je, dat hij ingeslagen heeft?'

Ik lichtte de hand op, ik wees haar. Zij ijldde naar de plaats, waar ze gewoon was te slapen, en dadelijk daarop, de rokken langs mij slierend, snelde zij het grothuis uit.

Even bleef ik verbijsterd staren naar ons onaangeroerde maal, dan verschrikte mij een angstige gedachte. Om hierover gerustheid te krijgen, liep ik haastig naar de zijgang, waar haar bed lag gespreid.

Met een zucht van verlichting zag ik haar mantel hangen.

Door een spleet van de steenrots stak de zon een blinkend zwaard naar binnen, en de punt er van raakte het in een doek gebonden bundeltje aan, dat in een nis lag verborgen. Het leek, of er tusschen het linnen een vonk schitterde.

Nieuwsgierig sloop ik naderbij, en maakte een slip los van het pak.

Mijn God, en wat ruizelde toen over mijn vingers?

Diamanten, een halssnoer, onschatbaar van waarde, robijnen, karkanten, gespen bezet met topazen, en spangen en ringen, een aloud familiebezit.

Behoedzaam pakte ik de kostbaarheden weer tezamen, en knoopte den doek dicht.
Dan eensklaps

stond ik buiten, verblind en geslagen, als de prins uit het sprookje, die een verboden deur geopend heeft.

Een seconde later vond ik mij gebogen bij den oever van de beek. Ik doopte de hand in het water, en er druppelde een kettinkje parelen af, ik hief het hoofd op naar het door de zon beschenen loover, en het was bedekt met juweelen.

Plotseling viel mij Valentijn's uitspraak te binnen: 'zeker een of andere weggelopen kamenier, die behalve een heele boel andere dingen, ook nog de manieren heeft gestolen van haar meesteres.' Vol afschuw dreef ik die verdenking op de vlucht, maar mijn verbeelding had dadelijk weer een nieuwen pijl gesmeed. Zij tooide Madeleen met al die schoone edelsteenen, en leidde haar tot mij, dicht bij mijn dorstige lippen, dan zij ooit tevoren was geweest, nader bij mijn begeerige handen en bij het onkuische verlangen van een ontgoochelden edelman; verder weg echter van den ring, dien ik haar aan den vinger had willen steken, verder weg ook van den naam, die haar bruidskroon zou wezen, en verder van een eerbaar huwelijksbed.

Uren lang dwaalde ik rond door de bosschen, terwijl de kleinoodiën mij hun glinsterend vergif in de ziel drupten.

Toen ik eindelijk de grot was genaderd, zag ik den rook opstijgen voor het middagmaal.

Zwijgend zette ik mij tegenover Madeleen aan den disch.

Zóó smeehend zag ze mij aan en zoo treurig, dat ik haar in de armen had moeten nemen, en haar als een verkleumd kind had moeten koesteren. Maar ik gluurde haar van terzijde aan met mijn troebele, onzuivere blikken, en de schat van Satan gloeide tusschen ons.

Drie-en-dertigste hoofdstuk***Over mijn schipbreuk op een zee van juweelen.***

De schat van Satan, zeg ik, want zouden de edelgesteenten in waarheid niet door den duivel gemaakt zijn, zou hij er niet een vonk van de zon in hebben opgesloten, om ons oog van het stralende morgenlicht te vervreemden, en zou hij er niet een druppel dauw in nagebootst hebben, om onze lippen af te wenden van de reinheid van een koelen dronk? Dit vraag ik alleen maar, om niet al het donkere, slechte van dien avond op de lafheid van mijn ziel te hoeven wentelen.

Mijn lijfrok had ik niet uitgetrokken, noch mijn rapier tegen den wand gezet, maar ik bleef op mijn leger van bladeren zitten, zeker er van dat de nacht weer slapeloos voorbij zou gaan.

Madeleen had haar bed al vroeger opgezocht.

Bijwijlen wierp ik een houtblok in de flakkerende vlammen, en vocht tegen mijn moeheid.

Robijnen, topazen, briljanten, een flitsen, een sprankelen. Als de golven van een springvloed kwamen ze opzetten, spatten uit, bedolven mij. En wat zij uitstortten in mijn gedachten, bleek juist dat heimwee naar de ijdelheid des levens te wezen, waarvan ik

meende, dat Valentijn het uit me weg gezongen had: de weidschheid van een doorluchtige woning, den rijkdom van een pralerige tafel, waaraan ik uit zilver bediend en uit kristal zou worden toegedronken, een park, dat ik met marokijnleer geschoeid zou doorwandelen, en waar ik mijn blauw zijden vest en mijn mantel van duur Hollandsch laken, naast den witten weerschijn van een godenbeeld, in den spiegel van een vijver zou bezien; krijgsroem ook, den oorlog, de schansen, geblaf van kartouwen en veldslangen, de rivier, die wordt overgetrokken, mijn vaartuig, dat kentert, en ik dan aan wal zwemmend met de vlag tusschen de tanden, en het planten van dat zegeteeken op de casemat; maar bovenal toch die zucht, dat verlangen, Hèm nader te komen, van wien eens gezegd is: zie, hoe het gelaat van den kóning de zon is voor den hoveling, en ge zult het begrijpen wat het voor de heiligen beteekent, om voor het aangezicht van God te staan; te behooren tot die weinigen en uitverkorenen, die niet kuisch zijn uit kuischheid, noch uit dapperheid dapper, maar uit een subtiele berekening, een prachtig soort van ragfijn spel; met de schouders te duwen, te vleien: ‘vergeef mij’, den vriend te gebruiken, hem dan te verloochenen, den vijand daarheen te lokken, waar de kuil gegraven is, om eindelijk, met den steek in de hand en gebogen, te wachten op de gunstbewijzen van een meer dan goddelijke willekeur.

Zoo bruiste de golf, en verblindde ze mij. Toen week hij, en de gloed der juweelen verbleekte. Het neen, de ontzegging; van mijn vlag zouden ze spotten, dat ik er een oud keukenschort, dat mijn vrouw nog bewaard had, voor gebruikte, en den koning zou de afkomst van mevrouw de Lingendres in het oor worden gefluisterd. Mijn val, mijn verbanning.

Maar dan weer rees de zee op en bedekte mij onder zijn fonkelen. Ik kon haar niet missen, mijn liefste, begeerlijker leek zij dan ooit nog te voren, bevlekt door haar tooisel.

Was het wel noodig, - en bij deze gedachte moeten de demonen, die eenmaal om de ziel van den armen kluizenaar hebben gestreden, en die ik 's avonds in de schaduw met den weerschijn van het vuur zie dansen, in het spel zijn geweest - was het wel noodig het een voor het andere op te geven; als het om een keus gaat tusschen twee appelen, lokken ze dan niet beide rood en schoon?

Het viel mij te binnen, dat er geen deur was, geen grendel, neen zelfs geen stroohalm op den drempel van dat eenzaam slaapvertrek.

Trouwens wie zegt daar, dat ik allang niet verwacht word, ongeduldig en met een beetje spot over bedeesdheid en eerbied, die een zonde tegenover de liefde zijn? En hiermee wordt een doffe en lichtlooze kracht in mij wakker, een giftige damp, een beneveling, en, traag en zwaar als een moe dier, rijst ik op van mijn leger, en ga ik dieper de grot in, tastend in duister.

Vier-en-dertigste hoofdstuk

Beschrijft, hoe ik afdrijf van de eilanden der zaligen, en tusschen gevaarlijke klippen aan land spoel.

Toen ik uit de schaduw in den lichtkring trad van de walmende talkpit, zag ik Madeleen, die zich evenmin ontkleed bleek te hebben als ikzelve, het voorhoofd gefronst en de kin in de hand, op de dorre varens van haar legerstede zitten.

Verwonderd hief ze het hoofd op naar het gerucht dat ze meende te hooren, maar toen ze mij ontwaarde, sprong ze op. Ze staarde mij aan, den mond half geopend, en langzaam week ze stap voor stap terug. Tot aan den rotswand, en daar duwde zij de schouders tegen, drukte er de vingers in, alsof zij tot steen wilde worden.

‘Frido,’ smeekte ze.

Ik preste mijn mond op den hare, ik deed het als een roofdier, dat zijn prooi heeft gegrepen, en de kus van mijn blinde verdwazing was zoo gloeiend, zoo droef.

Ik voelde haar machteloos worden in mijn armen, ik trachtte haar op de bladeren neer te leggen.

Zij herwon haar bezinning, en God zij geprezen, ze ontglipte mij.

Haar vlucht toen, en ik, die vervolgde; de gang dan,

de vlammen, haar ijpende schaduw, de mijne, de lauwe druppel van de regenbui, en de muur van het duister, het kraken van takken, het bruisen der bladeren, mijn sprong en het grijpen, een plooi van haar kleederen, een vlijmscherpe steek in den schouder, en tegelijk daarmee het bonzen van een niet-gezien boomtak aan den slaap, het struikelen, het vallen, de geur van de aarde, een roepen, angstig, uit de verte, waarop ik niet antwoorden kon, de nacht, de bezwijming.

Hoe lang ik heb gelegen, weet ik niet. Maar toen ik oprees, nog altijd de regen, nog de diepe duisternis.

Het bloed kwam langs mijn arm gedropen. Ik wilde terug naar de grot weer, verdwaalde, tastte, gleed uit over kronkelende wortels, moest in het slijk kruipen, en mij wringen door het kreupelhout.

Ik luisterde, riep haar. Geen enkel geluid dan de stilte.

Weer verder, een dwaaltocht van uren, misschien in een kring door het donker, en een even hulpeloos strompelen dwars door het zwart der gedachten, vertwijfelend, bevuild en verslagen, in een deerlijk snikken over Madeleen.

Toen het eindelijk schemerde, de bui week, en de zon een aarzelend licht werd aan den hemel, herkende ik de streek niet, en ook den weg niet, die naar het Westen zich omhoog.

Aarzelend keek ik in het rond, mijn kleederen waren gescheurd en bemodderd, de lichte schampwond van

Madeleen's dolksteek bloedde niet meer, maar een mouw van mijn lijfrok vertoonde een gat bij den schouder en een groote roestvlek tot den elleboog.

Eer ik mij een richting had gekozen, velde de uitputting mij neder. Echter niet voor ik, als een dier dat gewond is, instinctmatig mij onder de beschutting van een boschje dichte struiken had gesteld, gaf ik mij aan den sluimer gewonnen, en daar lag ik, juist zooals van dat kind wordt verteld, dat aan den rand van den afgrond in slaap is gevallen en door de zorg van een engel beschermd wordt, vlak met den dood aan mijn zijde, terwijl Valentijn, zooals mij dat uit latere berichten duidelijk geworden is, langs denzelfden weg, waaraan ik mijn bed had gekozen, maar vele mijlen verder naar den avond toe, met zijn gitaar op den rug voortstapte, uitweek, toen een ouderwetsche, geelgrijze reiskoets, gemend door een schelen koetsier in een versleten, vuurroode livrei, en getrokken door twee schonkige schimmels, achter hem aanwaggelde; uitweek, den mond opende, om een schreeuw uit te stooten, doch hem tegelijk ook weer dicht deed, toen hij het zich duidelijk gemaakt had, dat wij allebei samen toch veilig en wel in de grot waren geborgen, waarna hij het uit zijn gedachten probeerde te bannen, dat hij in de kamenier, die in de karos naast een opgedirkt vrouwspersoon, bleek en met gesloten oogen, achterover leunde, Madeleen had herkend.

Vijf-en-dertigste hoofdstuk

Hoe ik strijd voer met mijzelve, of liever met iemand, die mijn evenbeeld had kunnen wezen.

Uit den slaap wakker te schrikken, en dan als in een nog veel wonderlijker droom de werkelijkheid binnen te tuimelen, ze zeggen, dat dit dikwijls de ondervinding van kinderen en minnaars is.

Ook mij overkwam het. Ik keek naar een belachelijk masker, dat mij over de struiken aangeluurde, en mij uit wijd open neusgaten den adem in het gelaat blies.

Langzaam richtte ik mij op de ellebogen op, en onderwijl begon het tot mij door te dringen, dat het de duivel niet was, die mij aanstaarde, maar een witgebleste paardekop, en meteen ook herkende ik hem als dezelfde, die mij een paar dagen geleden den triomf van zijn spot in het oor had gehinnikt.

Behoedzaam kroop ik de heesters om, en daar vond ik hem liggen, den dood, aan wiens zijde ik daar juist vertelde, dat ik heb gerust. Ook slapend. Hij had zich den steek over de oogen getrokken, maar ik kon mij in zijn kleederen, de rijk gesmukte, kostbare, niet vergissen. Zijn rechterhand had zich opengevouwen, en het pistool blonk er naast in het gras. Ik raapte het op, en terwijl ik na stond te denken over wat nu volgen

moest, liet het vierhoevig monster zoo'n schallend gebriesch hooren, dat mijn vijand ontwaakte, en naar het wapen tastte, dat hij niet meer vond.

Vloekend sprong hij op de voeten, en staarde tegelijk in den loop van zijn schiettuig.

‘Twee vragen,’ riep ik uit, ‘en als je er niet dadelijk op antwoordt zal de derde door een stuk lood worden gesteld: Wie ben je, wat wil je?’

Dreigend loenschte hij mij aan, en ik voelde een wee-makenden weerzin voor een gezicht, dat, ik merkte het nu voor de eerste maal, het mijne zou kunnen wezen, wanneer er nog een paar jaren van wereldsche vreugde en losbandigheid aan me voorbij zouden zijn gegaan.

‘Ik ben de moor, die je uitgedaagd heeft 's avonds op dat feest,’ mompelde hij gemelijk, ‘ik ben de man, van wien je de getuigen van je deur hebt gewezen, en voor wien je op de vlucht bent gegaan, ook ben ik de vriend van een beleedigde vrouwe, die mij haar gunst toegezegd heeft, onder voorwaarde, dat ik haar het bericht van een plotseling overlijden zou brengen.’

‘Allemaal goede redenen voor een tweegevecht,’ riep ik verwonderd, ‘maar niet om achter de boomen op de loer te gaan liggen, als een Camisard, die een Jezuïet in het oog heeft gekregen.’

Waarop ik mijn bespottelijk rapier uit de schee trok. Alleen zijn onbehouwen lengte had het voor op het

lichte, bliksemend vlugge wapen van mijn tegenstander.

Wij groetten elkaar met de blinkende lemmeten, en kruisten het staal.

De zon scheen; een bende spreeuwen was naar de toppen van de boomen opgevlogen, en ik had onder hun bevederde hersenpan de gedachten wel willen lezen, die zij tusschen hemel en aarde neerzonden naar de vermakelijke danspassen van een soort vogelverschrikker, wien de verfomfaaide pluige in lappen om het lichaam bengelde, en van zijn partner van wien de pruik in de lucht wipte.

Woedend werd ik aangevallen. Wel merkte ik spoedig, dat ik me zijn meerdere in de schermkunst mocht noemen, maar aan zijn kant was het voordeel, dat hij om een inzet van velden en vruchten, de reeks der seizoenen, van kussen en titels, van vreugde, wijn en rijkdom vocht, terwijl mij de herinnering aan de belediging, die ik Madeleen had aangedaan, verlamde, en ik gereedelijk bereid was, om er met mijn leven boete voor te doen.

De klingen zochten elkander, kletterden, vonkten. Twee heftige stooten, die op een duim na doodelijk waren geweest, pareerde ik mat en met moeite; een paar maal gleed ik uit op het vochtige grasveld, waarvan de bloemen en halmen bedenkelijk veel leken op een deken, waardoor ik straks zou worden toegedekt.

Toen beging mijn vijand de grofste der fouten, hij wekte den toorn bij een onverschillige op. Zeker van zijn zege riep hij spottend:

‘Ik vergat nog, als 't je blijft, doe mijn groeten zoo dadelijk daarboven aan een lambeenigen vriend.’

Tiberius! En ik zag hem zijn arme, stuk geschoten achterlijf langs den weg slepen. Wild werd een drift wakker, een dorstig begeeren, om een gehaat bloed aan het daglicht te brengen, stil en koud te maken wat bonsde van leven, en er bij te lachen, als een speler, die de twaalf oogen van zijn dobbelsteenen telt.

Mijn spieren spanden zich, en ik trilde en flitste in de punt van mijn degen. In een wervelende parade ontwapende ik hem, en als hij met de handen uitgestoken naar zijn rijdier vluchtte, diende ik hem een dracht slagen toe met het plat van mijn wapen.

Ik haalde uit, om er een eind aan te maken, maar toen juist, alsof de hemel zich had geopend en de laatste bazuin schalde, werd er halt geroepen met een gebiedende stem; het hoofd omwendend ontdekte ik, dat wij omringd waren door ruiters.

Zes-en-dertigste hoofdstuk***Waarin ik mij opgenomen zie in den school der familie.***

‘Claude,’ schreeuwde mijn vader, terwijl hij vlug als een jongen van achttien uit het zadel sprong, ‘dus heeft die schoft van een struikroover de waarheid gesproken; God zij geprezen.’

En een oogenblik later omknelden mij twee krachtige armen, werd ik zoo heftig tegen de knopen van een kamisool gedrukt, dat de adem mij werd benomen, en schraapte een stoppelige kin, die in geen dagen het scheermes gevoeld had, tegen mijn wang aan.

Maar even plotseling tuimelde ik achteruit, teruggestooten, en wijdbeens in zijn geweldige rijstevels rees mijn vader dreigend voor mij op, zette met een nijdigen ruk zijn grijsharige pruik recht, werd purper van woede, en overstelpte mij met een stortvloed van scheldwoorden. Een deserteur en een schunnigen landlooper, Absalom en Judas noemde hij mij.

‘En nòg een mijnheer de Lingendres,’ grauwde hij, met een zwaai op de hakken zich omdraaiend, mijn aanrander toe, ‘waarlijk, twee waardige neven.’

‘Wat?’ riep ik verbijsterd: ‘en waarom heeft hij mij dan als een sluipmoordenaar van achter de struiken

drie keer een kogel om de ooren doen fluiten, en waarom heeft hij mijn hond doodgeschoten, en mij zoeven een el of wat staal tusschen de ribben probeeren te schuiven?’

‘Natuurlijk daarom,’ lachte mijn vader boosaardig, ‘omdat bij ontstentenis van Claude, mijn eenig geborene, niemand anders dan deze mijnheer Victor mijn wettige erfgenaam is.’

In een paar korte, met vloeken en dreigementen gepeperde zinnen vernam ik het gansche verband. Mijn oom, mijns vaders broeder, jaren geleden, om een of andere duistere geschiedenis uitgeweken naar de Nederlanden, zijn dood kort geleden, den terugkeer van zijn zoon, diens bezoek aan het kasteel van Lingendres, waarna hij met een groet en een opdracht naar mij was gestuurd.

‘Mijnheer de Pomponne, je zakboek.’

Over den hals van zijn paard buigend, reikte hij het mijn vader toe. Die vouwde het op de knie uit, en krabbelde er met zijn schrijfstift haastig een paar regels op.

‘Victor de Lingendres voor altijd geschrapt uit mijn laatste beschikking,’ las hij luid.

Eerbiedig borg de intendant het dokument in het omhulsel van wasdoek, dat ik maar al te goed kende, en tegelijk keerde mijn vader zich driftig naar den onterfden bloedverwant.

Die stond daar doodsbleek met de lippen op elkaar genepen, den degen in de hand.

‘Voort,’ riep de ander, ‘en wie je binnen vijf minuten nog in het oog krijgt, geef ik het recht, om je met de rijzweep te bewerken, als een schurftigen hond met den knuppel.’

En hierbij wees hij op zijn zes grijnzende knechten.

Een seconde later toonde ons de booswicht zijn in den galop dansenden rug, doch voor hij zich achter het kreupelhout onzichtbaar gemaakt had, stak hij een dreigende vuist op.

We zullen hem nog weerzien, heb ik toen voorvoeld.

‘Opstijgen,’ werd er geroepen.

Een van de pikeurs hield een reserve-schimmel bij den teugel vast. Die bleek voor mij bestemd te wezen. Dadelijk zetten wij ons in draf. Aan mijn rechterzijde reed mijn vader, grimmig en recht als een krijgsman, den steek in de oogen gedrukt; aan mijn linker mijnheer de Pomponne, rustig, strak en onbewogen, met zijn door rimpels en litteekens beschreven gezicht, en als een haag daaromheen de gewapende mannen.

‘Vader, vergun mij, dat ik U een verzoek doe, en een vraag.’

Er werd norsch en kort geknikt.

‘Genade voor den dief van mijn plunje, die mij mild behandeld heeft, en dan - welk besluit is over mij genomen?’

‘Goed,’ sprak mijn vader, ‘den boomtak, dien ik voor het hangkoord al had uitgekozen, zal ik van groen eerst nog bruin laten worden, en wat jezelve dan aangaat, het liefste liet ik je trouwen, morgen aan den dag. Maar er moet eerst nog ergens een knoop worden losgebonden, en daarom ben ik van plan, om je voor alle zekerheid, den tijd van nu tot aan dat huwelijk, tusschen vier deugdelijke muren en achter een venster, met een getralied kruis er voor, te laten zoek brengen. Zie dít eens.’

Hij haalde een brief uit zijn zak met een zegel gesloten.

‘Hier heb je een lettre de cachet, welke in blanco is gesteld, en die ik van mijn vriend, den luitenant generaal van politie, heb gekregen. Ik denk daar jouw naam op in te vullen. En nu heb ik genoeg van je stem gehoord.’

Zwijgend draafden wij voort, de kale, grijze, godverlaten weg lag eindeloos voor ons, en bij elken doffen hoefslag werd ik onherroepelijk een paar schreden verder van Madeleen en mijn verspeeld geluk gevoerd.

Zeven-en-dertigste hoofdstuk***Van een bekend tooneel, waar ik ten tweede male in dezelfde rol optreed.***

‘Vervloekt,’ riep mijn vader, terwijl hij zoo diep uit het zadel naar beneden boog, dat aan den anderen kant de spoor van zijn rijlaars mij in de kuit prikte.

Zijn paard hinkte, het was een hoefijzer kwijt geraakt.

Uren lang hadden wij al over den eenzamen, stoffigen landweg gereden, en nu daalde de avond in een diepen, teederen kleurenbloei. De omgeving was weelderiger geworden, grazig en glooiend, en aan mijn rechterhand blonk de gloeiende robijn van een breed water. Als over de heuvelen aangewaaid, raakte mij de herinnering aan van een betoovering, tezamen met de echo van een lang verruischt wijsje: ‘Kalm, Cupido, daar is geen haast,’ en ik had moeite om mijn tranen te bedwingen.

‘Bij het eerste het beste logement zullen we af moeten stappen,’ waarschuwde mijn vader mijnheer de Pomponne, ‘geen mijl meer houdt mijn vos het uit.’

Wij stoven een bocht van den weg om, een bemost pannendak puntte op uit het groen van de boomen, en dadelijk had ik de herberg aan het meer herkend.

De waard begroette ons, welgedaan en zwaarlijvig, eerbiedig de muts in de hand houdend. Verwonderd staarde hij mij aan, mijzelf en mijn gehavende plunje, en liet de oogen over het escorte van de gewapenden gaan. Hij deed, of ik hem vreemd was, hoewel ik meende, dat hij mij heimelijk een teeken heeft gegeven. Echter kan ik mij daarin vergissen.

Mijnheer de Pomponne deelde zijn bevelen uit.

Voor ons drieën werd er in het priëel gedekt, voor de knechten in de gelagkamer, en telkens bracht ons een windvlaag het rumoer van luidruchtige vreugde. De trossen van den wingerd, nog bleek toen ik hier voor het eerst had gezeten, waren nu donker geworden van rijpheid. Ik kruiste de armen op de tafel, en dacht aan de hand, die daar in de mijne gerust had, zoo licht als een veder en kloppend als een angstig vogelhart. Maar ditmaal werd de bank, waarop Valentijn en Madeleen hadden gelachen, gezongen, van het eene einde tot het andere breed en gewichtig door mijn vader ingenomen; zijn harige vuisten lagen gebald naast zijn soepbord, zijn steenroode gezicht werd bevlamd door den brand van den avond.

Nadat hij geruischvol den neus had gesnoten in een vlag van een zakdoek, begon hij met mijnheer de Pomponne een levendig gesprek over een betwist stuk grond.

Onderwijl werd door den waard het eten opgediend.

Toen hij zich vooroverbukte om de bekers vol te schenken, fluisterde hij mij: ‘van den wijn niet drinken’, in het oor.

Hoewel ik zijn bedoeling niet had begrepen, maakte ik van een oogenblik, dat mijn beide tafelenooten dieper dan ooit in hun berekeningen leken gewikkeld, gebruik, om den inhoud van mijn kroes op den grond uit te storten.

Het duister viel, de lampions werden ontstoken, mijn vader deed zich overvloedig te goed aan de dampende spijzen, en de wijnkruik ging rond.

Onder het nagerecht streek hij zich geeuwende over de oogen.

‘Ik krijg slaap als een beer in den winter,’ gromde hij, ‘het is ook een zwaar dagwerk om een eigenwijzen papegaai, die uit zijn kooi is gebroken, opnieuw aan den ketting te leggen.’

En hierbij gaf hij mij een dreunenden slag op den schouder.

‘Maar verder geen kuren, ik zorg voor een man op je drempel vannacht en een man naast je bed.’

Toen wij de taveerne inliepen en de trappen opklommen, hij een beetje onvast op de beenen, voegde hij daar nog gemoedelijk aan toe:

‘Zoodra je getrouwd bent, zal er een feest worden gegeven, waarop je ons allemaal van je avonturen vertelt.’

Dezelfde kamer, op het meer uitkomend, werd mij aangewezen.

De rijknecht, die het andere bed moest beslapen, ontkleedde zich zwijgend en verlegen in den donkersten hoek van het vertrek. Achter mijn deur hoorde ik een zwaar lichaam zich uitstrekken.

Ik legde mij neder en de maan scheen op mijn dek. Madeleen was bij mij in mijn gedachten, maar naast haar ook de minaudeerende schoone, afschuwelijk met haar opgetrokken schouders, mevrouw de Lingendres, van wie ik bij het afdalen van onze terrastreden den lievelingsaap draag, terwijl zij zich omkeert, en haar negerjongen, omdat hij den sleep van haar rokken niet hoog genoeg optilt, berispt. Mijn liefde, mijn huwelijk. Dat God mij vergeve. Naast mij ronkte de pikeur.

Plotseling hield ik den adem in, luisterend.

De deur knarste open, ach Madeleen niet, door den nimbus van haar liefelijkheid omschenen, doch de waard slechts in zijn nachtgoed en op wollen kousevoeten.

‘Het is maar een onschuldig kruid,’ zei hij, spookachtig midden door een manestraal stappend, ‘dat ik in den wijn heb gedaan. Morgenochtend zullen ze alleen maar wat doezelig uit de dekens kruipen, en niemand zal er aan denken, om mij te betrekken in wat er vannacht is gebeurd. Je zoudt dien vent daar

als een zwijn in de zij kunnen schoppen, zonder dat hij een wimper beweegt. De boot wacht beneden.'

Ik sprong van den stroozak, dankte hem, en zwoer hem zijn hulp te vergelden.

Afwerend schudde hij het hoofd.

'Ik doe het alleen om dat meisje. Ze had het hart van een vrouw en het verstand van een manskerel. Als ik een vrijgezel geweest was, zou ik haar zeker tot vrouw hebben genomen, en dan zou ze de beste waardin van de streek zijn gebleken.' Hij zuchtte.

'Ik help je, omdat je haar uit de klauwen van een troep smerige schooiers gered hebt, en haar nu natuurlijk in veiligheid hebt gebracht. Ik hoop, dat je samen gelukkig zult worden.'

En hiermede verdween hij.

IJlings kleepte ik mij aan, maar niet in de lappen der eigene kleeren, maar in de jas van den rijknecht, nadat ik eerst nog mijn clarinet, het pistool van neef Victor en mijn laatsten gouden Lodewijk van bergplaats had laten verwisselen.

Daarna stootte ik het venster open naar den stil en blank doorstraalden najaarsnacht, en gleepte behoedzaam langs den muur af in de diepte.

Acht-en-dertigste hoofdstuk

Van vondsten.

Er wordt van wonderbare vondsten verhaald. Het stiefkind van den visscher vindt den ring van den koning, als het den haak uit de keel van een grondeling trekt, het herdersmeisje ziet uit de rotsen puur zilver opwellen: munten met den beeldenaar van de moedermaagd bestempeld, de jonge man plukt een bloem, die geluk brengt, en de grijsaard stoot met den voet tegen den sleutel des hemels, ik echter vond een vogelnest.

Den ganschen nacht lang had ik door de bosschen geloopt, verzelschapt enkel van de koude maan, zóó droef en wanhopig, in zulk een afschuw voor mijzelve, zoo oog in oog met de meedoogenlooze eenzaamheid en zoo hulpeloos bezorgd over het lot van Madeleen, dat ik telkens het wapen van mijn moordenaar moest betasten, en mijn vinger aan den trekker lei.

Eerst toen de zon in het bedauwde loof begon te tintelen, raapte ik het nest op van den grond. Het lag onder een heester verborgen, beschut voor den regen. Ik geloof ook niet, dat het bebroed is geweest, want gaaf bleek het en door geen vlekje bezoedeld. Voorzichtig legde ik het neer op mijn

handpalm, waar het lichter dan een herfstblad woog. Terwijl ik voortliep, bekeek ik aandachtig het nest. Tot een feilloos kommetje was het ineengeweven uit mosstengels, zilveren haren en blinkende grashalmen; de rand er van was met korstmoss getooid. Het maakte mijn hand warm.

Met het hoofd diep voorover, elk sprietje beturend, ben ik zoo uren, ja tot den avond, door het woud gegaan. Zie, nu begreep ik, hoe Valentijn zich in een vrucht heeft herschepen, en gekraaid heeft uit den gorgel van zijn gouden haan. Ik vlocht en ik weefde. Uit het bijeengewaaid stroo van mijn vertwijfeling, uit het afval van mijn verdeeldheid, mijn zonde, las ik de aren tezamen, de pluizen, gaf er een vorm aan, en strengelde ze tot een klein bouwwerk in elkander.

Het vorderde langzaam, maar eer dat het schemerde, had ik toch iets goeds gereed, waarin een geboorte kon plaats hebben. Bovendien had ik onder den arbeid vergeten, dat ik een wapen bij mij droeg, waarmee ik mij het leven kon benemen.

Toen het donker eindelijk begon te vallen, en mijn weg mij langs een verlaten kolenbrandershut bracht, ging ik daar binnen en strekte mij uit op een stroobed. Toen ik de oogen sloot, leek het me of ik Valentijn hoorde zeggen: hem, die met het argeloos hart van een kind en de heilige boeken in zijn ransel op reis is, kan niets overkomen. En ik sliep tot den morgen.

Negen-en-dertigste hoofdstuk***Waar sprake is van den wijnoogst en het paradijs achter het tuinhek.***

Een Septemberdag, klaar, koel en pittig, met een glans van licht goud over den hemel en een weerschijn van brons over de boomen, en overal tegen de heuvelen drukte van den druivenoogst. De plukkers, de purperen trossen, de stralende morgen, een heilige drieëenheid van arbeid, vruchtbaarheid en zon. Op den landweg de vrouwen, Pomona's, tot den rand gevulde korven torsende, en langzaam ze volgend de roomblanke ossen voor weelderig bestapelde karren. Uit de hutten, de hoeven, het gezucht van de wijnpers, het gestamp in de kuipen, de geuren van den most. En dan nog de beker, die mij telkens gereikt wordt, omdat ik een zwerveling ben. Klinkt het vreemd mij te hooren bekennen, dat ik weer moed vatte, het noodlot verloochende en op den staf der voorzienigheid steunde?

Tegen den middag naderde ik een dorpje met een spreeuwenzwerm om zijn torenspits.

Op een weide, terzij van een schaapskooi, hadden zich menschen verzameld, mannen en vrouwen, liggend en staande, in kleurige groepen, rond een

spreker boven op een omgekeerde ton geklommen.

Toen ik dichterbij was gekomen, herkende ik in den redenaar Valentijn.

Geslagen van verbijstering en met een van blijdschap bonzend hart, mengde ik mij, achter zijn bultigen rug, onder de toeschouwers en trok mijn steek naar voren, zoodat zijn schaduw dieper mij over het gezicht viel.

Een krans van wingerdblaren groende om zijn slapen, in de linkerhand hief hij een wijnkroes, met de rechter drukte hij een blond knaapje aan de borst: Silenus het Bacchuskind dragend.

Goddank, dacht ik, luisterend, dat er niet een of andere zwartrok of een dienaar van het gerecht in de buurt is, want er zijn wel onschuldiger kettters aan de boomen, waaronder zij hagepreekten, opgeknoopt.

‘O, oogsters,’ sprak hij met een luid schallende stem, en ik verdacht hem ervan, dat hij een beetje al te diep in het glas had gekeken, ‘mijn vroolijke drinkers, blijhartige broeders, gelooft het toch niet wat de hanghoofden beweren, dat het paradijs is verloren, en stoort je ook niet aan kooplui en zeevaarders, die je op de mouw trachten te spelden, dat je er voor den evenaar moet omzeilen, en zoeken ergens in Guyana of Amerika. Heusch, geen lange wandeling heb je nodig, om onder den appelaar

te mogen zitten, moedernaakt zooals Adam en Eva gewoon waren.’

‘Oho,’ lachte een meisje, gebruid en den schoot vol druiventrossen.

‘Met een mantel aan van zonnestralen, bedoel ik natuurlijk,’ verbeterde zedig de speelman, en er werd gejuicht en geschaterd.

‘Wil je die beek hier zien stroomen, niet van den berg slechts, maar uit hemelsche handen, wil je den wijnstok, behalve uit een karige aarde, ook nog op zien wassen uit het bloed van God, eigenlijk kun je daar het tuinhek wel voor doorgaan, dat je elken dag, knorrig en moe van je ploeteren, opent; er is maar één enkele schrede terzijde, één bijzondere voetstap voor noodig.’

‘Maar hoe zet ik dien dan?’ vroeg ernstig een grijze, krom gegroeide landman, die vol aandacht opzag, of hij in een kerkbank was gezeten.

‘Hij moet je geleerd worden,’ verklaarde gewichtig mijn welbespraakte muzikant. ‘Het is het beste dat je ter school gaat bij hém hier,’ en hij streefde den jongen op zijn arm over het korenblond haar, ‘als iemand den weg weet, is hij het; regelrecht komt hij er vandaan, in een boom was hij geklommen, tuurde uit naar de Gihon en de Hiddékel, en had plezier over het spel van den leeuw en het lam aan zijn voeten.’

‘Nu dat zullen we dan dadelijk maar eens probeeren,’ riep een jonge, kloeke moeder uit, terwijl ze het kind van den redenaar wegnam en het kuste.

‘Valentijn!’

Van verwondering rolde hij met ton en al ondersteboven.

Tot troost werd ons beiden een beker geschonken, en nog een, een derde.

Ik vroeg hem waar zijn gitaar was gebleven, want ik miste die.

‘Op zoo'n oogstdag is een lied als de vonk in een kruitvat,’ fluisterde hij voorzichtig ‘ik heb hem daar ergens onder de struiken verstopt.’

En hij ledigde zijn kroes tot op den bodem.

Veertigste hoofdstuk***Over het reizen tusschen twee vleugelen.***

Avond, de maan een honingraat en de sterren een zwerm bijen. Ik weet het niet, waarom wij tezamen met moeite een heuvel opzwoegen, maar vast staat, we doén het. Arm aan arm, om elkanders onzekere schreden te ondersteunen, klimmen we omhoog achter een vierbeenige schaduw met twee gesticuleerende armen en een uitwas aan den linkerkant.

‘Valentijn,’ zeg ik, terwijl ik over een kiezelsteen struikel, ik voel me zoo licht te moede, of ik dadelijk in een drop van den melkweg zal veranderen. Niets is gemakkelijker dan om van gedaante te verwisselen. Gisteren was ik een vogelnest.’

‘Geluk er mee,’ zegt mijn makker, me tevreden op den schouder kloppend, ‘ook mijn bult voelt aan als de dekschilden van een goudhaantje, straks komt een paar vleugels te voorschijn.’

We hebben den top van den heuvel bereikt, en het feestelijk gezang van de oogsters klinkt ver weg en vager.

‘Daar trekken de vogels,’ wijst mij Valentijn, en werkelijk zie ik die pelgrims der sferen langs de lichte

banen van den hemel gaan, in par en, in groepen, voortjachtend, opveerend, talrijk als een legerschaar.’

‘Laten wij het wagen,’ fluistert mijn makker mij in het oor, ‘er is slechts een leegte van willen, een stilte voor noodig, en dan je liefde, die zich losrukt, zich omschept. Daar heb je de zwaluwen, kom dan!’

Verblind sluit ik de oogen, een windvlaag, een duizelen, en plotseling suis ik op een bries mee tusschen twee puntige vleugelen, sturend met de spits gevorkte pennen van mijn uitgespreiden staart. Valentijn vliegt naast mij, en overal rond ons de duizendtallen onzer tochtgenooten.

Het wemelen der sterren, de aarde beneden, het schild van de maan op het water, de maan op het loover der wouden in een sneeuwvitten bloesem, de maan voor de vensters als het droomend gezicht van een kind; de heuvelen, de velden.

Een ruiker van licht dan, en we dalen om te rusten midden op de stad neer, waar de domkerk een kruis vormt, en ik zoek mij een plaats op de aureool van een heilige, en Valentijn op de punt van het zwaard van een aartsengel.

Nu voort weer in den roes onzer snelheid. Mijn hart klopt, en er is een muziek in mijn snorrende wieken.

Dikwijls ben ik uit mijn bed gesprongen, of het leven zelve buiten onder de boomen mij geroepen had,

en wie kent die zalige haast niet, als ons kussen beloofd zijn; maar hoe traag en hoe mat lijkt me dat alles, naast die koorts, naast dien gloeienden dorst naar het Zuiden.

Hooger heffen zich de bergen op. De kou van een sneeuwveld, het flitsen der gletschers. Het minderen der sterren. Nu zingen mijn makkers en hun vlucht wordt tot een dans. Diep in de dalen de bruisende beken, donkerder groenen de gaarden; het zilveren waas van de zachte olijven; een warmte en een reuk van specerij stijgt op. Dichter scheren wij langs tuinen, langs akkers; deuren en vensters gaan open, en we kunnen het jubelen, dat ons verwelkomt, verstaan.

We bereiken de zee nu, blauw als een bloem tusschen koraalkleurige rotsen. Een meeuw in de lucht, en een zeil op het water. Langs een steenpad zie ik een ezeltje klimmen, dat met fruit beladen is. En dadelijk verruil ik mijn vederen voor een grauwharige huid. Ik ben het lastdier, en Valentijn, die een bultige meloen wordt, pompoenen, korven druiven, manden vijgen, alles ineen, weegt op mijn rug en schuurt langs mijn flanken.

Met de kleine hoeven zoek ik een steun in de spleten van den bodem, en beweeg mijn lange ooren heen en weer.

‘Valentijn,’ smee ik, ‘druk wat minder op mijn kruis.’

Hij geeft me geen antwoord, en daarom keer ik den kop om en pak met mijn vleezige lippen een vrucht beet.

Op hetzelfde oogenblik word ik onthaald op een dracht stokslagen, mijn magere knieën knikken door, mijn hongerige buik rommelt, de zon brandt en de felle vliegen steken mij. Zoo voel ik de moeiten des levens. Ik troost mij met een distel, die ik afpluk langs den weg. Twee zaadpluizen waaien er af en naar boven; de eene ben ik en de andere mijn makker. Een luchtstroom, naar het Noorden blazend, zuigt ons mee.

Tegelijk schrik ik wakker. Het is nog donker op den heuvel, midden in den nacht. Naast mij wrijft Valentijn zich de oogen uit.

‘Dat komt van dat brouwsel der druiven,’ moppert hij.

‘Ja,’ zeg ik verbijsterd.

Een-en-veertigste hoofdstuk***Uitweidingen.***

Alles wat de roes van den oogstdag mij had doen vergeten, stortte zich over mij, en dat des te donkerder onder den glans van de sterren. Ik verborg mijn gezicht in de handen en snikte als een kind.

‘Kom, kom,’ zeide Valentijn rustig, ‘laat me je biecht hooren.’

Ik vertelde.

Maar dit werd het ergerlijke, dat mijn praatzieke makker den woordenvloed van mijn hartstocht telkens met wijdloopige uiteenzettingen onderbrak, en zóo wat ik als een noodlottig treurspel wilde beschrijven, in iets nuchters veranderde, dat iedereen had kunnen overkomen, en dat misschien zelfs met een blij einde kon worden bekroond. Ik denk, dat de gist van den most, dien hij zoo ruimschoots had genoten, hem nog door het brein gemoesseerd heeft. Hij begon er al dadelijk mee om mij in de rede te vallen, toen ik den schrik beschreef bij het ontdekken van de kleinoodiën.

‘Fridolin, mijn zoon,’ sprak hij, ‘als jou hierna nog een heele reeks van onaangenaamheden geplaagd

heeft, dan vind ik, dat je ze allemaal hebt verdiend. Wanneer je liefde waarachtig geweest was, had je eerst nog een paar honderd mogelijkheden moeten aanvaarden, voor je ook maar de minste schaduw van een argwaan hadt geduld. Je hadt er mee kunnen beginnen om te gelooven, dat een aanzienlijke dame aan Madeleen een opdracht had gegeven, of dat ze zelf een vermomde prinses was, en je hadt er mee kunnen eindigen, om als een onomstootelijke waarheid aan te nemen, dat een kobold zijn schatkamer voor haar geopend had, of dat een engel haar met een bruidschat uit den hemel bedacht had. Ga nu maar verder.'

Ook weer stoorde hij mij, toen ik van het vergif sprak, dat de sieradiën mij in de ziel hadden gedruppeld.

'Daar moet je voorzichtig mee wezen, mijn jongen,' waarschuwde hij gewichtig, 'het is zeker, dat als de duivel een onschuldige maagd wil bekoren, hij haar een parelsnoer om den hals hangt, of een boot van robijnen tusschen haar borsten doet blinken, ook kan je gelijk hebben, als je opmerkt, dat een drinknap, in liefde gesneden, meer waard is, of een snaar die een zuiveren klank geeft; maar stel je zoo'n ouden, eerwaardigen jood voor in Holland, die zich over zijn werkbank buigt. Denk aan de meesterlijke slagen, waarmee hij het juweel klooft, en hoe vlekkeloos de steenen met hun eigen gruizel worden geslepen. Verdiep je in den hamer, die door den grijsaard wordt

gebruikt, en hoeveel menschengeslachten van spiernaakte wilden er duizenden jaren geleden voor noodig geweest zijn, om er een eerste schets uit een stuk hout en een vuursteen van te ontwerpen, om niet eens te spreken van het slijpbord, en hoeveel hemelsche gedachten en ongeloofelijke vondsten daaraan zijn ten koste gelegd. Zoo moet je de dingen bekijken, en dat zal je zoo'n vreugd geven, dat je dáárom alleen al op je sterfbed zult kunnen verklaren, dat je leven een wonder is geweest.'

Nog verscheidene malen hinderde hij mij met zijn onmogelijke uitweidingen, ik ben ze vergeten, alleen herinner ik me nog, dat dít door hem ten beste werd gegeven, in verband met de aanslagen van neef Victor, mijn vijand:

'Dank God op je knieën, dat zijn kogels uit zulk een min allooi van metaal waren gegoten, en dus geen macht over je ziel konden krijgen. Dat was je behoudenis.'

En van mijn vader zeide hij:

'Ik meen, dat je me vroeger verteld hebt, dat hij in ongenade is gevallen en van het hof is weggestuurd. Rechtvaardiger zou het geweest zijn, als overal waar hij voorbijreed een dubbele haag van hovelingen zich aan den kant van den weg had geschaard, met de veeren van hun steek in het stof slepend en de ruggen gekromd als mijn bochel.'

Toen ik eindelijk in stukken en brokken mijn be-

richten bij elkaar had gebracht, en er met een zucht van verlichting een eind aan gemaakt had, riep Valentijn hartelijk:

‘En nu een verrassing: Madeleen ben ik tegengekomen.’

‘Wat?’ schreeuwde ik opspringend, terwijl ik mij bijna dreigend tot mijn makker keerde.

‘Ja, in een reiskoets, maar omdat het mij onmogelijk docht, heb ik haar door laten rijden, een ouderwetsche, geelgrijze reiskoets, gemend door een schelen koetsier in een versleten vuurroode livrei, en getrokken door een paar schonkige schimmels, met een matrone in lichtblauwe zijde, die naast je vriendin in de karos zit, en dan de richting, die dat gedenkwaardige voertuig inslaat, is er ooit een gemakkelijker spoor om te volgen opgegeven aan twee zulke manhaftige speurders als wij zijn? Maar we moeten bij nacht reizen. Je begrijpt, dat je vader zijn troep heeft gesplitst, en dat het nu overal hier zwermt van de ruiters. Ik ken de streek daar als de lijnen van mijn hand. Laten we dadelijk op pad gaan.’

Duchtig stappend daalden wij den heuvel af. En zoo begon dan die tocht in de koelte, de stilte, verlicht door de sterren, gekruid door den herfstgeur en schimmig bevolkt door de sprookjes van een smachtend hart, een wandelen, een peinzen, een luisteren, dat ik nooit vergeten zal.

Twee-en-veertigste hoofdstuk
Een duistere geschiedenis in de duisternis.

Het is een beklemmende en tegelijk toch zoo teedere gewaarwording, om in den nacht langs de wegen te loopen. Iederen avond gaan wij met den dood een minnelijke schikking aan, door ons aan zijn broeder, den slaap, over te geven. Maar weigeren wij, om dit verdrag af te sluiten, dan wil de donkere almachtige niet van ons aflaten, en moeten wij hem recht in het geheimzinnig gelaat zien.

Lang trokken wij zwijgend voort naast elkander, en mijn hart klopte sneller.

Toen onderbrak ik de stilte, door Valentijn naar de uitkomst van zijn tocht te vragen, en of hij het lot van zijn moeder had kunnen verlichten.

Hij schudde mistroostig het hoofd en zuchtte:

‘Als je menschen wilt helpen, moet er altijd een plek zijn, waar je ze bij kunt aanvatten, zooals je een katje bij zijn nekvel pakt, of een duif bij haar vleugels. Misschien dat een heiland daar bij die hoeve een pad en toegang had gevonden, maar mij was het niet mogelijk. Ik moet nog wat afwachten en rijp laten worden. Wel ben ik bij Catharina geweest in Floreuse.’

‘Bij Catharina?’

Ik dacht aan zijn gestorven liefste, die hem gekust had, toen hij een leeuwerik geweest was.

‘Ja,’ zei hij, een hand op mijn schouder leggend, ‘dat zijn allemaal van die wonderlijke dingen, die je leven meer op het oud Fransch van een of ander vergeeld legendenboek laten lijken, dan op een nuchter verslag van vandaag en van gisteren.

Toen ik daar ziek lag onder de pannen, heb ik je alles van mijn jeugd verteld, en ik ben er mee geëindigd om te zeggen, dat ik mijn gitaar aan den arm heb gehangen en de wijde wereld in ben getrokken. Doch zoo eenvoudig was het niet. Maanden en maanden ben ik waanzinnig van leed en vertwijfeling, als de schim van mijzelve, door velden en akkers omgegaan. Misschien dat het ook een nawee was van mijn ziekte, maar ik zag toen dingen, die nog nooit door iemand zijn gezien.

Eens na een nacht en een morgen, dat ik als een stuk wild, waarvan het wijfje gedood is, langs de wintersche wegen was gedreven, kwam ik bij een onbekende plaats aan, een oeroude stad, met haar luifels en puntdaken, haar kloosters en kruidtuinen en haar modderige straten die niet geplaveid waren. Het dreunde er en trilde er van klokkengelui. Opgewondenheid onder de menigte. Toen ik het gildenhuis langs liep, waar een paar stadsknechten, burgers en

een troepje hellebaardiers, breede gebaren makend, beraadslaagden, verstond ik:

‘Rechtvaardig, dat vonnis,’ en een ander:

‘Wie met een ketter gaat, blaast het vuur aan, waarin hij zal braden.’

Uit een donker zijslot rende een bende kleine jongens aan op bloote voeten.

‘Ze beginnen zoo dadelijk,’ jubelden zij, de handen opgestoken, ‘ze beginnen zoo dadelijk met branden.’

Bijna werd ik ondersteboven geloopt door twee jonge vrouwen; de een droeg een kind op den arm, van de ander was de halsdoek losgeraakt. Ik hoorde ze roepen:

‘Ze hield hem verstopt in haar bed onder den stroozak, hij is ontkomen, straks buiten de poorten waait hem haar asch achterna.’

Machteloos werd ik meegesleurd, tot ik het marktplein bereikte, waar de houtmijt door den beul op elkaar werd gestapeld. Een dringen en vloeken. Een vendel geharnaste voetknechten, dat zich ruim baan maakte, en in hun midden een meisje, bleek en met gebonden handen, in haar armezondaarshemd, en een priester, die een kruisbeeld ophief, en een barvoeter, die er naast liep te bidden.

‘Catharina,’ schreeuwde ik.

Den volgenden ochtend werd ik wakker op een bed van het gasthuis.’

Vol verwondering had ik geluisterd, ik wist niet wat ik moest antwoorden. Misschien speelde despeelman maar een spel met mij.

Toen wij een lange, rechte populierenlaan ten einde waren gelopen, en een vlakte zich uitbreidde, wees ik naar den Oostkant naar een perzik-zachten weerschijn aan den horizon.

‘Ja, het wordt morgen.’

Drie-en-veertigste hoofdstuk***Waarin de zon schijnt op een bebloemde deken.***

De kleine herbergkamer, en een baan van de zon die dwars over mijn bebloemde beddedeken valt en mijn schoot vol stort met de stralende kleurigheden van een vervuld kinderverlangen. Recht kijk ik in het openstaande venstertje, dat een stuk blauw van den hemel in een lijst zet; een losgeraakte wingerdtak, purper, wuift telkens op een windzucht te voorschijn, een duif is op het kozijn nedergestreken, en vertrouwt mij kirrend zijn behagen in den milden herfstdag toe.

In de vroege zijn we hier al aangeland, en nadat we ons morgenmaal gebruikt hadden, is de waard, een vriend van Valentijn zooals alle schenkers van wijn en van vreugde in den omtrek, met zijn vrouw en een half dozijn jolige kleuters om ons heen komen zitten.

Valentijn begon dadelijk zijn gitaar te stemmen en ik haalde mijn clarinet uit mijn jaszak. Terwijl een jongetje, alleen in zijn hemd maar, de ellebogen op mijn knieën, den mond half open, mij met zijn glanzende oogen in het gezicht zag, vingen wij aan.

O, welk een god de muziek is. Alles wat me gedrukt en bezeerd had, werd tot mortel vergruizeld, en boven op dien bouwval trokken de cadansen en de tremulanten een vernieuwde wereld op, waar op iederen boomtak een vogel zat te zingen, van iederen toren een vlag wapperde, en alle gevels met guirlanden van rozen versierd waren.

Toen we hadden geëindigd, bood de herbergier voor nog een deuntje ons een beker morgenwijn aan; en ik die hem als vicomte de Lingendres geen blik zou waar dig gekeurd hebben, wanneer hij met zijn muts in de hand mijn orders af stond te wachten, het dunkte mij een voorrecht om met een paar tonen een dronk te verdienen.

Onder het bewonderende turen van het knaapje blies ik weer mijn wangen op, en liet de oogen boven het koerende hout uitpuilen.

En hier lig ik dan nu op den slaap te wachten, maar om midden op den dag met mijn wang op een kussen te rusten, komt mij even vreemd voor, als om bij nacht langs de landen te dwalen.

Madeleen, Madeleen, zoo gonst het door mijn gedachten, gelijk die klokken moeten geluid hebben in dat oude stadje waarvan Valentijn mij verteld heeft. Ik geloof, dat ik het nu beter begrijp wat hij met zijn geschiedenis bedoeld heeft. Ook mijn liefste heeft altijd geleefd en is telkens gestorven en zal in eeuwigheid bestaan.

Bij het uitkleeden heb ik voorzichtig mijn hemdsmouw, die donker van een vlek geronnen bloed aan mijn arm gekleefd zat, losgeweekt. Zooals ik vermoed had een lichte schram, een onbeduidende wonde, die al bezig is te genezen. Ik heb er de lippen op gedrukt, en het leek mij, of een mond den mijne kuste.

Ik weet het zoo zeker, wij zullen haar vinden, zij zal mij vergeven, en zonder verwijl zal ik haar trouwen. En hierbij denk ik voor de eerste maal aan den pastoor van Floreuse, die mij zijn hulp heeft aangeboden. Ook het bundeltje edelgesteenten werpt nog een seconde zijn glans in mijn droomen, doch alleen om mij voor altijd in het brein te prenten, dat er niet, zooals Valentijn gezegd heeft, honderden mogelijkheden kunnen aangevoerd worden, om hun bestaan te rechtvaardigen, maar duizend maal duizend.

Warm gloeit mijn verlangen, de duif kirt, de wind streelt door den ros-bruinen wingerd als door het haar van een meisje, de zonneschijn tintelt en ik, ik ben twintig, - een fleurige tuil dit tezamen - en dat, terwijl buiten langs bosschen en akkers vol ijver gezocht wordt naar een man in de vaalbruine jas van een rijknecht, alleen maar, om hem, gevangen genomen, naar een andere wereld mee te voeren, waar hij moet huwen met geen mensch maar een erfgename, waar hij zijn toch al overvloedige bezittingen tot een nog grootere hoogte moet opstapelen, waar het de kroon

op zijn werken zal worden, om voor een plechtstatige pop met een krulpruik te buigen, en waar, zooals een wijsgeer dat uitdrukt, zijn deugden niet anders dan zijn vermomde ondeugden zullen blijken te zijn.

Ik glimlach meewarig. De zon trekt zich bescheiden terug van mijn deken, een bromvlieg zoemt zijn slaaplied langs de wanden, en ik verzink in een diepte van niet-zijn.

Lang moet ik zoo hebben gelegen, want als ik eindelijk wakker schrik van een hagelvlaag van spotternijen, door Valentijn mijn raam ingeblazen, merk ik dat de schemering begint te vallen.

Vier-en-veertigste hoofdstuk***Van de stad, waarheen we op reis zijn, en mijn twijfel over haar bestaanbaarheid.***

Wij liepen langs een stil, breed water met de maan in den rug. Het struikgewas langs den oever aan de overzij zag er vormeloos uit van saamgeklompte schaduw, doch het weerspiegelde zich zoo helder en feilloos geteekend, dat ieder blaadje van de omgekeerde beeltenis zichtbaar was.

‘Waar we morgenochtend aankomen,’ zeide Valentijn, ‘zullen we misschien al iets over de geelgrijze reiskoets kunnen hooren,’ en een oogenblik later hijgde hij: ‘Frido, in godsnaam genade.’

‘Op voorwaarde, dat je me schadeloos stelt met het vervolg van je geschiedenis,’ gaf ik bescheid, terwijl ik mijn stappen verlangzaamde.

‘Goed,’ sprak hij, ‘hoewel er niet veel meer over is om te berichten. Nog dikwijls ontmoette ik zoo Catharina binnen oeroude muren vervuld van angsten en vernietiging, zeker omdat een demon, die door mijn vertwijfeling macht over mij had gekregen, mij er heen had gebracht. En telkens moest ik zulk een droevig samentreffen met een tijd lang roerloos liggen ergens op een gasthuisbed bekoopen.

Toen, plotseling, brak de lente aan, een late lente met bloesem, jonge blaadjes, weergekeerde vogels en alle vlinders tegelijk. En terwijl ik vergezeld van mijn speeltuig langs de wegen dwaalde, vond ik de stad in de verte, terwille waarvan ik de hoeve had verlaten, en mijn geliefde dieren, mijn bloemen, mijn vruchten en Catharina's graf den rug had toegekeerd.'

'Frido,' onderbrak hij zijn eigen verhaal, 'als je niet inbindt, houd ik me stom als een visch op het droge.'

Een beetje gemelijk gehoorzaamde ik, waarop hij vervolgde:

'Als ik je er een beschrijving van geef, hoe ik de poort, die met rozetakken versierd was, op een warmen, stillen avond binnen wandelde, dan moet je begrijpen, dat ik den weg er heen nooit had gevonden, als ik de heilige boeken van mijn Hugenotischen voorvader niet in mijn knapzak had geborgen, en ze mij als landkaart en reisgids hadden gediend. Dank zij hun aanwijzingen mocht ik nu met de versleten schoenzolen een plaveisel betreden zoo tintelend, dat het me toescheen, of ik over een door zon beschenen water liep, en mocht ik mijn verregenden steek afnemen voor mannen en meisjes, zoo liefelijk en lichtend, dat zelfs een muzikantentong begint te stamelen, wanneer hij over ze vertellen moet.

Door de geopende deuren riepen ze mij de huizen in. Ik werder als een lang verwachte broeder ontvangen, en zoodra ik gespeeld had, was er tusschen mij en mijn toehoorders een eeuwige vriendschap gesloten.

Natuurlijk vloei'de daar, gelijk er staat geschreven, de stroom des levens onder de gewelfde brugbogen, en groeide de boom aan den oever, met de twaalf roodgouden vruchten van een gezegend zielejaar; maar bovendien was er een warmte in het hart wakker geworden, die je met geluk overstelpte, alsof je in den hemel te gast was gekomen, en die het je, wanneer je 's morgens het hoofd van het kussen ophief, niet eens noodig maakte het venster te openen, om alle vinken en lijsters in je bloed te hooren jubelen, de bloemen er te zien opengaan, de zee er te voelen bruisen, en het blauw er over te wet en heerschen volgens de wetten der gelukzaligheid.

Spoedig daarna vertrok ik uit die stad, maar het wonder was, dat ik haar toch niet achter mij hoefde te laten. Want als ik weer een nieuwe plaats van bestemming bereikte, en van uit de verte de brokkelige wallen zag oprijzen, en een gepruikten schildwacht bij een vermolmde ophaalbrug op post zag staan, ging ik toch altijd weer een poort door die uit een kostbare parel was vervaardigd, en zong ik op het marktplein, nadat ik mijn gitaar had gestemd, voor de zusters en zonen van goden.'

Hier zweeg hij, en terwijl wij zoo voortliepen, mijmerde ik over zijn woorden na. Ik wilde hem naar aanleiding er van een vraag stellen en zeide:

‘Valentijn, en dan de werkelijkheid?’

Omdat ik vergeefs op een antwoord moest wachten, herhaalde ik wat ik had gevraagd. De stilte deed mij opzien, en nu ontdekte ik, dat ik moederziel alleen, midden op den weg die wit was van het maanlicht, als een bezetene achter mijn haastige schaduw aansnelde.

Uit het veld geslagen bleef ik staan, en riep luid den naam van mijn makker. De wind slechts door het kreupelhout. Mopperend ging ik terug op mijn schreden, en een heel eind verder vond ik hem tenslotte aan den wegrand zitten, met zijn knapzak open op den schoot.

‘Ik heb het toch op moeten geven, Frido,’ lachte hij, ‘kom naast me, om het nachtmaal te gebruiken.’

Wij at en, en als wij gereed waren en hij zich de handen en den mond had afgewischt, ging hij rustig met vertellen verder, alsof hij het had vergeten, dat een al te ongeduldig hart hem had gestoord:

‘In die nieuwe steden en landstreken, waarvan ik de Columbus geweest ben, werd ik ook binnengeleid in wat ik de Catharina-gemeenschap genoemd heb. Vrouwen waren het, zooals ze ook in mijn heiligen reisgids beschreven werden, waar ze de kernels aan

den welput drenkten en de bruiden werden van aartsvaderen, waar ze nederknielden, om vermoeide voeten te zalven, of bij de springbron naar een goddelijk troostwoord luisterden.

De eerste, die ik zoo ontmoette, was een al oudere moeder, die zorgde voor een hulpbehoevenden zoon, dan ook de kantwerkster die je kent met haar kinderen en eindelijk haar zuster in Floreuse, die ik liefheb, zooals ik het Catharina heb gehad.'

'Zoo,' zei ik peinzend, en dan viel me de vraag weer te binnen, die ik hem daareven niet had kunnen doen, en om mijn verzuim te herstellen, zei ik:

'Valentijn, en dan de werkelijkheid?'

'De werkelijkheid!' riep hij geërgerd, en haalde medelijdend de schouders op.

Vijf-en-veertigste hoofdstuk***Een stroozak van gloeiende kolen en een vossegezicht in het trapgat.***

‘Ja, zeker,’ roept de herbergier uit, ‘een geelgrijze reiswaagen, een scheelloogige koetsier, die drie kannen cider door het keelgat laat glijden en een halve ham heeft verzwolgen, het nichtje, dat er doodsbleek bij zit met haar rood bekreten oogen en geen stuk aanraakt van wat er op haar bord is gelegd, en dan nog de tante, het blanketsel meer dan een duim dik op de wangen, en den boezem bepoederd, als een heuvellandschap in den wintertijd. Het wegrijden, en de naam van de plaats van bestemming, dien ik duidelijk verstaan heb, het voortwaggelen van het krakend vehikel, en het deksel van een mand, bovenop de bagage tusschen de achterwielen, welke opgelicht wordt, en waaruit mij een aap toegrijnst met den spotlach van satan, voorwaar een kwalijk riekende geschiedenis.’

Wij eindigen ons morgenontbijt. Het is halflicht, want nog in het donker zijn we aangekomen. Ik ben blij, dat het spoor niet is verloren, maar Madeleen's gezelschap staat mij niet aan.

‘Ik voel me moe gedraafd als een afgemend strijdros, laten we slapen gaan,’ zucht Valentijn.

Maar dan hooren wij, dat alle bedden door gasten bezet zijn, van wie nog niemand is opgestaan. Op den zolder, hier vlak boven de gelagkamer, zijn wel twee stroozakken, en als we dat voor lief willen nemen kunnen we daar rusten.

Wij hebben geen keuze en klimmen langs een ladder naar boven. Wij tillen het luik op, en laten het daarna weer dicht vallen. De vliering, een stoffig zilveren zonnestraal, die door een handbreed venstertje tusschen de dakpannen naar binnen komt schijnen, aan elk van de twee zijwanden de matrassen tegenover elkander, geen huisraad, alleen een paar meelzakken, zoo is de landkaart van ons nieuw gebied.

Zwijgend kleeden wij ons uit en strekken wij ons neder. Beneden mij, duidelijk hoorbaar door de reten van de gebarsten vloerplanken, het aanzitten van gasten, verschuiven van tafels en banken. Dan plotseling voel ik mij tot steen worden onder mijn versleten dek, want een stem dondert:

‘Kaas, brood, eierstruif en een kruik cider, en wat U, mijnheer de Pomponne?’

Behoedzaam keer ik het hoofd om naar den kant van mijn makker. Te spreken waag ik niet. Als hij zich alleen maar een beetje onbehouden van de eene zij op de andere gooit, of wanneer hij het soms in den zin krijgt, om naar me toe te loopen over de zuchtende zoldering, dan zijn we verloren. Ik zou hem door een

teeken willen waarschuwen, maar ik kan niets dan zijn bult in het oog krijgen.

‘Niet dat ik het den melkmuil al te euvel duid,’ schatert mijn vader, ‘misschien zou ik het in mijn groene jaren nog erger gemaakt hebben, hoewel het me toch al een aardige prestatie toeschijnt, om eerst in de jas van een struikroover, en dan in het pak van een rijknecht zonder een duit op je zak langs de wegen te schooieren.’

Het antwoord dan van mijnheer de Pomponne, alsof een jongen een stok in een bijenkorf heeft gestoken, een zoemen, waarvan ik geen letter verstaan kan.

Mijn vader met een vuistslag op tafel:

‘Voor den duivel, zeg het toch ronduit, dat het juist dat gebrek aan tucht geweest is, dat mijn loopbaan in de war heeft gestuurd. Ik wil het je toegeven. Nu ik een oud man ben geworden, heb ik het in leeren zien, dat het leven een ceremonie is, waarin je moet meespelen. Het begint er al mee met je geboorte: de bakkers, een troep medicasters, het doopmaal, de doopjurk, bezoeken, geschenken, en een naam, waarmee je als een jong veulen voor goed wordt gebrandmerkt, zonder dat iemand je om je toestemming heeft gevraagd. Je huwelijk dan verder, dat aanvangt met een aanzoek in gala, en er mee eindigt dat je plechtstatig naar het bed van je vrouw wordt gevoerd. Tot

besluit dan je dood nog als kroon op de pompe: het sterfbed, de neven, de nichten, de rouwkamer, de lijkrede, de kaarsen, de sluiers, en een steen met je wapen waaronder je deugdelijk weggeborgen wordt. En tusschen die drie statiën in, heel een warboel van buigingen, woorden die fluisterend of luid moeten gezegd worden, handkussen en strijkvoeten. Ik weet het, omdat ik die plichtplegingen zoo weinig in acht heb genomen, versuf ik daar nu, als een gepensionneerde edelvalk, die in een roestige kooi zit opgesloten, vergeten en nurksch, op mijn landgoed. Claude dus zal ik het inprenten, dat hij zich te schikken heeft. Desnoods met de zweep en de boeien.'

Mijnheer de Pomponne dof mompelend, niet te ontwarren....

Mijn vader het uitproestend van het lachen:

'Aha, die Mathilde d'Almonde, die feeks, en dat dekselsche manwif. Mijn pruik er af, als de jongen geen heimwee zal krijgen naar zijn eel en zijn tralies, als hij haar papegaai aandraagt achter een schoone, die hem de baas blijkt in streken en euvele listen.'

Mijnheer de Pomponne...

Mijnheer de Lingendres driftig en met een vuist tusschen de rinkelende bekers:

'Dat hij geholpen zou worden? Nu maar dan zweer ik, dat zijn medeplichtige, wáar ik dien aantref, me al den zuren wijn van deze dagen, de taaie

schapenbouten, en het stof van de wegen, dat ik in heb geslikt, zal vergoeden. Ik zeg je, dat ik den schobbejak tot de vrucht zal maken van den eersten den best en ouden appelboom.'

Voorzichtig speur ik uit naar Valentijn, maar hij ligt roerloos, of hij rustig in slaap is gevallen.

Een schuiven van hout over steenen, een slijpen van voetstappen, en dan weer mijn vader, nadat hij luidruchtig gegaapt heeft:

'Wat? 's Nachts reizen en ons overdag laten zoeken? Maar zoo zou hij in iedere herberg, waar we onzen intrek nemen, verborgen kunnen liggen? Te beginnen met deze. Wij zijn dan genoodzaakt, om den boel van de kelders tot de zolders te doorzoeken, met een degenstoot of wat in het dichtst van den hooiberg. Hei, waard hier, we zoeken een man in een vaalbruinen lijfrok. Waar is hij? Iedere leugen wordt met een dracht zweepslagen betaald.'

Een prevelen.

Mijn God, denk ik, natuurlijk spreekt hij, uit angst.

Een stilte, en dan de trapleer, die met zwaren stap wordt bestegen.

Ik heb mij opgericht van den stroozak en Valentijn heeft hetzelfde gedaan. Overal kijken we rond naar een uitweg, een plaats van verberging, maar we vinden geen enkelen. Mijn makker schudt het hoofd, terwijl hij bedenkelijk de hand aan den hals legt.

Tergend langzaam wijkt het valluik open, maar niet het steenroode hoofd met zijn toornige krulpruik, maar het pientere vossegezicht van den herbergier verschijnt in het trapgat.

Hij maakt een gebaar, of hij een vlieg vangt midden in de vlucht.

‘Weg,’ roept hij, ‘en denzelfden kant uit, waar jullie vandaan bent gekomen.’

Zes-en-veertigste hoofdstuk***Hoe naar een verloren kleinood gezocht wordt, en de hand terecht komt in een slangennest.***

Als in een korenwan worden we door elkander gehutseld, onze beenen hangen te bengelen, en het daveren van den bolderwagen verdooft ons de ooren. Het licht staat laag aan den hemel, de dag neigt ten einde.

Den ganschen nacht lang zijn we op het pad geweest, alleen de morgenuren hebben we geslapen, en omdat ons doel zoo nabij is, gebruiken we, alle gevaren trotseerend, ook den middag voor den tocht. Vóór den nacht hoopten wij ons doel te bereiken. En nu heeft het geluk ons gediend: Een landman, door wien we op zijn leege hooikar mee zijn genomen.

Achter bij het krat zitten wij schouder aan schouder als twee papegaaien tezamen, en laten ons heen en weder hotsen op het wielengebots. We rijden door een kastanjelaan waarvan het loof al geel is geworden, en die door de zinkende zon tot een troonzaal gemaakt wordt. Valentijn's hoofd schijnt beslagen met goud als het gezicht van een godheid, en:

‘Kijk,’ roept hij, terwijl hij naar een boerentuintje

wijst vol asters, waarboven een bijenzwerm is opgestegen, ‘dat brengt me dat oude verhaal van dien dichter te binnen, wien, toen hij nog een knaap was, de bijen, als hij aan een boschrand in slaap was gevallen, een honingraat tusschen de lippen hebben gebouwd, wat zijn latere zoetgevooidheid voorspelde.’

‘En ik zat juist aan een anderen held uit de oudheid te denken; Alexander den Groote, bedoelik. Je weet, dat hem zijn leermeester Aristoteles vooral daarom op zijn tochten als dwarskijker mee gegeven was, om hem voor de listen en de lagen van het vrouwelijk geslacht te waarschuwen en te behoeden. Als nu op een morgen de jeugdige veldheer uitspiedt van de tinnen van een paleis ergens in Perzië, ziet hij, beneden zich, zijn knorrigen mentor met een paardebit in den mond op handen en voeten langs het tuinpad kruipen, terwijl een schoone, die op zijn rug is geklommen, hem ment. Wat beteekent, dat de liefde sterker is dan wijsheid en wapenen.’

‘Ja,’ schreeuwt Valentijn mij in het oor, ‘sprookjes zijn een prachtige manier van geschiedschrijven. Als ik op mijn ouden dag de wederwaardigheden van mijn bestaan moet vertellen, dan zal ik mijn leven mislukt achten, als wat ik te berichten heb, niet op een soort van sage lijkt.’

Waarop ik den tijd niet heb, om antwoord te geven,

want plotseling staat de wagen stil, zoodat we bijna achterover tuimelen. De landman heeft zijn plaats van bestemming bereikt. We springen van de kar af. De boer draait zijn biet-rooden kop om. Niets wil hij aannemen, geen dank zelfs.

Vanuit de verte hooren wij het geklap van zijn zweep nog, waarmee hij ons een groet nazendt. Dan trekken wij de stadspoort binnen, en zijn hem vergeten.

Sinds hoelang al heb ik het gewoel van de straten gemist? Het wemelen, het gegons, het gezwatel, ik voel ze me als wijn naar het hoofd stijgen. De venters, de werklui, de wafelverkoopers, alles roept, schreeuwt en tiert door elkander. Uit een koperslagers-smidse weerklinkt het gehamer, uithangborden knarsen op den wind. Karossen en draagstoelen maken ruim baan door de menigte. Een haastige rok sleept langs mijn beenen, en een waterdrager duwt mij zijn kruik in de zij. En dan nog het joelen der straatjongens, het gichelen van meisjes, wie een al te vurige blik in het bloed is gesprongen, en de luide stappen van een vendel musketiers. Daarover een lichtglans van purper. Ik glimlach gelukkig, want de zekerheid, dat Madeleen hier ergens uittuurt door een venster, draag ik teeder met me, als een vader, die warm ingepakt zijn kind naar huis brengt in de armen.

Valentijn trekt mij bij de mouw. Een zijsteeg. Een herberg, die we binnengaan. Voorzichtig schuiven we voorbij aan de drinkers: kooplieden, gildengezellen, beurzensnijders en straatslijpers. En als we tot bij de schenktafel zijn doorgedrongen, en daar een kroes landwijn besteld en hem geledigd hebben, doet Valentijn den waard zijn vragen over de reiskoets en haar rooden koetsier.

De man geeft mijn makker een daverenden slag op den schouder, en dan buldert hij het uit, een proestend gezicht naar zijn klanten toekeerend:

‘Naar tante Porfina gaat de reis.’

Een schreeuwen, een hoonlachen.

‘Om je bochel in de bloemetjes te laten zetten?’ schatert een rosharige spotvogel.

‘Of is het je vriend daar, die bleekneus, wien het om een zacht kusje te doen is, een kusje en de rest? Ze zeggen, dat er een aardig kippetje in het nachthok op stok zit, dat juist is neergestreken,’ krijscht een verrafelde kantoorklerk.

En zijn buurman:

‘Maar dat is geen lekker beetje voor de beurs van een speelman, daar zijn de gouden schaapjes van een markies mee gemoeid.’

En een rinkelen van bekers, en een kruik die stuk rolt op de tegels.

Valentijn hoor ik nog antwoorden, rustig, dat wij bij

tante Porfina besteld zijn met de clarinet en de gitaar. En de waard duidt hem den weg uit. Dan lijkt het me, of de zoldering op mij neer komt storten, en ik, God geve voor eeuwig, onder zijn balken begraven zal liggen. Een hand grijpt mijn arm vast en klemt er zich als een schroef omheen.

De kroeg door. Naar buiten.

Zeven-en-veertigste hoofdstuk***Over gedachtenbeelden in het binnenst van een geelgrijzen reiswagen.***

De geelgrijze reiswagen, ja, daarin zitten wij nu.

Madeleen's hoofd leunt aan mijn schouder, en ik heb mijn arm om haar middel gelegd. Tegenover ons heeft Valentijn zijn plaats ingenomen en telkens, als door het voorbijvliëgend schijnsel van een winkellamp of een lantaren, het binnenste van de karos verlicht wordt, zien wij een schim opdoemen van zijn genoeglijke Polichinellen-gezicht. De wielen daveren over het ongelijke plaveisel, de voegen kraken, de veeren knarsen, en de ruitjes rammelen door elkaar.

Wijzelfven zijn de eenigen die zwijgen, want geen kan den ander verstaan. Des te roeriger gebaren zich mijn gedachten. In flitsen, in snelle tooneelen, die na een seconde weer verwisseld zijn, herhaalt het zich in mij, wat zich daareven, in de spanne tijds van zeker het kwartier van een uur niet, af heeft gespeeld: Het donkere huis, waarvan slechts één venster verlicht is; Valentijn, die den klopper doet neerdreunen, de deur, die op een kier geopend wordt, tegelijk de noodkreet verweg daarbinnen, en wij herkennen de stem. Een ketting in stukken gesprongen en een scheeloogig

gezicht, dat met een vuistslag opzij wordt geschoven. De koppelaarster, gillend, beide handen opgeheven, in de flauw verlichte gang.

Haar laat ik aan Valentijn over, en ik ben het, die de trap opsnel. Een lichtstreep over den drempel, een duw van mijn schouder. Een slaapvertrek en alle kaarsen aangestoken: Madeleen tegen den wand steunend, een man die bij haar is, een man, die ikzelf had kunnen wezen, als op dien nacht van zinsverbijstering in het grothuis mijn prooi mij niet was ontglipt. Zijn eigen pistool, dat hem op de borst is gericht, en het wordt mij een wellust Lingendres, mijn vijand, met het uit de schee gerukt rapier den laffen rug te dorschen, zoo deugdelijk als geen landman het ooit nog koren onder zijn vlegel gedaan heeft. Het portaal op, mijn rapier breekt in stukken. Een stoot, en hij tuimelt de trap af. Beneden blijft hij roerloos liggen, maar eer ik hem bereikt heb, springt hij op, vlucht de gang door, en met een slag hoor ik de voorpoort in het slot werpen. En dan weer Madeleen...

Hier wil blijkbaar Valentijn mij wat meedeelen, hij buigt zich voorover, schreeuwt mij iets toe. Geen woord, dat ik verstaan heb. Me teen plompt een wiel in een kuil neer, en de speelman schokt achterover tegen de verroeste veeren, die te voorschijn puilen door het gescheurde fluweel.

Ja, Madeleen, en het is haar kleine, half verlichte

beeltenis, die voor de mijne geknield ligt, en zij kust mij de handen, en smeekt mij om vergiffenis. En ik hoor het haar uitsnikken, dat zij waarlijk geloofd heeft, mij met haar dolksteek te hebben omgebracht. ‘En om de verachtelijkste reden, waardoor de liefde ooit is beleedigd,’ bekennt ze in tranen. Uren heeft ze naar mij gezocht en geroepen. ‘En ik heb je bedrogen.’ Maar hier nu ben ik het, die haar niet verder spreken laat. Ook ik heb geheimen. En natuurlijk, als we nu toch over die gebeurtenis in de grot spreken, ben ik dan niet duizendmaal schuldiger? Op mijn beurt vraag ik vergeving. Ze wordt me geschonken. We zijn beiden grootmoedig. We nemen elkaar in de armen. Er blijkt oneindig veel goed te maken, en telkens weer iets te verzoenen. En daarom is het maar goed, dat ik mij plotseling bij een blik op de gluiperig medeplichtige omgeving van mijn verantwoordelijkheid bewust word, en aan de demonisch begeerige gelaatstrekken van neef Victor moet denken. Dit is dan ook de reden, waarom ik mij hier in het opflakkerende straatlicht, dwars door de karos schietend, zoo terugvind in de herinnering, dat ik mij van Madeleen losmaak, en haar ernstig ten huwelijk vraag. Tegelijk ook onderscheid ik het weer, in een even bevreemden, dat zij terugwijkt, verstoord en verbijsterd, en zich op den bedrand nederzet, en ‘trouwen?’ mompelt ze, terwijl ze het hoofd op de borst laat zinken.

Daar staat ze weer plotseling opgesprongen, en haar gezicht is veranderd, verhelderd, beide handen heeft ze in de mijne gelegd. Ze ziet me in de oogen, en ik weet het dat ze bereid is, en dat we tezamen sterker dan alle gevaar zijn geworden.

Hand aan hand gaan wij de trappen af.

In de gang zijn het Valentijn en de koppelaarster, die ons staan op te wachten. Het wijf buigt zich tot de plavuizen voor ons neder.

‘Mevrouw Porfina is zoo vriendelijk geweest, om ons haar reiskoets aan te bieden.’

Dit van den speelman, met het gebaar van een hidalgo. De voorpoort, de Schele koetsier, die het portier geopend heeft, en wij, die het vorig-eeuwsch voertuig in ons bezit nemen, en er achter elkaar inklimmen, of een tovenaars het zoo maar uit het zwart van den nacht en een paar verdorde boomstronken voor ons in elkaar had gegoocheld...

Juist bolderen wij de Zuiderpoort door, en de ophaalbrug over. Nu zijn wij buiten, en het geraas is bedaard.

‘Hoe was dat mogelijk, Valentijn?’ vraag ik, mijn gedachten vervolgend.

‘O,’ lachte hij spottend, ‘door een paar vicomtes in het vuur te brengen, een luitenant-generaal van politie, het hospitaal, en een deportatieoord ergens aan de Mississippi.’

En dan buigt hij aandachtig naar voren, om Madeleen's geschiedenis te hooren.

Ze heeft zich van mij losgemaakt. Rustig doet ze haar verhaal. Niet veel blijkt het, wat ze ons heeft te berichten. Hoe zij na haar zoeken, uitgeput en verslagen van wanhoop, aan den wegkant ineens is gezakt, en hoe zij in dezelfde reiskoets, waarin wij nu naar de liefste van alle vervullingen rijden, is wakker geworden, terwijl een onbekende haar een reukfleschje onder den neus hield. Hoe ze zich willoos mee had laten nemen, hoe zij in een vreemde omgeving, waarvan de verdachte opschik haar nauwelijks op was gevallen, onverschillig had verder geleefd, totdat dezen avond een onverlaat, doorgedrongen in haar slaapvertrek, de hand op haar gelegd had, Haar roepen om hulp toen, en plotseling...

Valt de lichtglans van de flambouw bij een tolgaarderswoning dwars door het portierraam, en zien we dat Valentijn is ingeslapen, knikkebollend in elkaar gezonken tot een hoopje doove alvergetelheid.

‘En plotseling was jij het, o Frido,’ en met een snellen zijblik naar mijn goedwilligen makker, slaat ze mij de armen om den hals. En ik weet niet, hoelang onze kus duurde; maar de lente look er in op, het herfstloof viel er in neder, zeeën reisden we er in over, wij stierven er in en werden herboren.

Acht-en-veertigste hoofdstuk

Hoe er door een ruitje wordt gegluurd.

‘Halt, voor den donder!’

Met een schok staat onze gammele reiskoets stil. Flambouwgioed en een losbranden van vloeken, waar een snerpende stem bovenuit kijft.

‘Mijn God,’ zucht Madeleen, terwijl ze mijn hand loslaat.

Valentijn, die zijn hoofd door het portierraam heeft gestoken, trekt het weer naar binnen.

‘Boeven zijn het zeker niet,’ tracht hij ons gerust te stellen.

‘Het is een troep ruiters, die aangevoerd wordt door een wonderlijk soort van kleinen kerel. Hij zit met zijn steek en zijn degen op een geweldig groot paard, als een sprinkhaan, die zich op een kameelrug laat meeryden.’

Madeleen glijdt uit mijn armen. Valentijn rukt het portier open, en terwijl ik al mijn zorgen aan de bezwijmde geef, hoor ik wat ze buiten verhandelen.

‘Wie zijn jullie?’ piept de overslaande stem.

En Valentijn dan met zijn krachtig, metaalrijk geluid:

‘Als het je aangaat, een trits muzikanten, die naar

een nabijliggende jaarmarkt op reis zijn, ik, mijn makker en zijn vrouw. Zij is in blijde verwachting, die door dat optreden van jullie weleens tot een droevige ontkenning zou kunnen worden gebracht. Maar dan zweer ik, dat je, binnen een uur tijds, achter de tralies er berouw over zult hebben.'

En hiermee stapt hij, fier zijn bochel naar het toortslicht keerend, weer het voertuig binnen, en smijt het deurtje dicht.

Een oogenblik stilte, beraadslaging zeker. Dan worden wij helder door den weerschijn van een paar aangedragen fakkels verlicht, en door een van de raampjes zien wij een vuistgroot gezicht turen, gerimpeld als een overjarige goudrenet.

Het bloedroode geflakker stort zich over Madeleen. Roerloos ligt ze en ik schrik van haar. Haar mond is vertrokken, het wit der oogen staart ons glansloos aan, ze lijkt me verwisseld, betooverd, een vreemde.

Bevelen, hoevengetrappel, en de bende trekt af.

Ook de karos zet zich weer in beweging. Valentijn snoert zijn knapzak open, hij haalt er een kleine flesch uit, ontkurkt haar. Madeleen doet hij drinken, nadat hij haar lippen eerst bevochtigd heeft. Er vleugt weer kleur over haar wangen, en diep zuchtend rijst ze op.

'Waar zijn ze?'

‘Doorgereden, nadat er iemand met kraaloogen in het hoofd van een half beurschen appel naar je gekeken heeft.’

‘O, als je wist, wat een wonder,’ roept ze, terwijl ze haar hand in de mijne legt.

Valentijn blijkt dadelijk weer ingeslapen, en we vieren ons dankfeest tezamen. Fluisterend vertel ik haar dan van de hulp, die de pastoor van Floreuse beloofd heeft, en hoe ik hoop, dat hij ons trouwen zal. Verder breng ik verslag uit van mijn gansche reeks van avonturen, maar zoó dat ik zorg draag, dat ze niet den vicomte de Lingendres, maar den zoon van den deurwaarder zijn overkomen. Toch verwijt me mijn geweten geen oogenblik, dat ik bedrog pleeg. Bèn ik in werkelijkheid dan niet de platzakke speelman, die zijn huis heeft verloochend, en er het dak van den hemel voor verkozen heeft, en is het geluk, dat ik nu aan het hart druk, niet uit een paar liederen en wat blijde accoorden tot een schoone gestalte geworden, zooals Venus uit het zeeschuim opgerezen is.

Wat zou het haar zeggen, wanneer ik bekende, hoe ik eigenlijk genoemd moet worden? Zou de voorstelling niet valsch zijn, die ik met ‘ik ben een edelman,’ zou hebben opgewekt? En zoo kwam ik in mijn onschuld tot de waarheid, dat de waarheid de waarheid niet is.

Ook moet ik vreezen, dat ik de moeilijkheden, die mij benard hadden, bij mijn vertelling wat al te breed heb uitgemeten. Maar hier wil ik mij mee verontschuldigen, dat telkens als het bloedrood vaantje van het gevaar werd geheschen, Madeleen het noodig vond, mij in haar omhelzing te verbergen, en ik dus dikwijls de noodvlag liet wapperen.

Valentijn slaapt door; en daarom verbaast het me, Madeleen op denzelfden zachten toon, waarop ze tot mij heeft gesproken, hèn te hooren vragen, of wij misschien in de bnurt van de grot komen.

Dadelijk, en dit verwondert mij ook, veegt de muzikant met zijn mouw een ruitje af dat is beslagen. De morgen schijnt al aan te breken. Er grijst een flauwe schemering.

‘Alsof je het gevoeld hadt,’ knikt mijn kameraad, ‘we zijn er hier vlak bij.’

Hij laat de reiskoets stilhouden. Ik moet blijven om er op te passen, dat wat een toovenaar uit niets op vier wielen gezet heeft, niet even plotseling zich weer in het ijle verliest.

Samen dringen ze het kreupelhout binnen, maar niet voordat mijn makker zijn onuitputtelijken knapzak nogmaals heeft ontsloten, en hij den roodgerokten voerman, hem hartelijk op den schouder kloppend, van een stevig ontbijt heeft voorzien. De schimmels, uitgespannen, zoeken zich langs den berm van den

weg wat zij zoo rijkelijk verdiend hebben, en ikzelf schik mij in een hoek van de kussens terecht.

Wakker word ik in het volle ochtendlicht van een wiel over een steen schokkend, en naast mij zie ik Madeleen zitten met haar donkeren reismantel, dien ze tot de kin heeft dichtgeknoopt, en op haar schoot het in een witten doek gebonden bundeltje, waarvan de kostbare inhoud mij in gedachte tegenschittert.

Negen-en-veertigste hoofdstuk***Van boeken, bloemen en hun hovenier.***

Ik wandelde met vader Nicol, den pastoor van Floreuse, onder een vlekkeloozen najaarshemel door een bloeienden tuin, waarover de scheef gemutste schaduw van den toren zich uittrekte.

Immers ik had mijn intrek in de pastorie genomen, en Madeleen bij Catharina, Valentijn's vriendin, achtergelaten, terwijl mijn makker zelve in de herberg van Jacobus logeerde.

Aandachtig genietend dwaalden wij langs de paarsblauwe asters, de dahlia's en de zonnebloemen, en keken bekoord op naar dansende zweefvliegen, het bonzen van hommels en het buitelen van een vlinderpaar.

Voor onze voeten maakten twee Barbarijsche windhonden hun sprongen, en op een zonnige schutting begluurde ons een fraai gestroomde Cypersche.

De pater, hijgend en zweetend, had de gescheurde soutane losgeknoopt, en met zijn blooten, bruinen nek, zijn opgestroopte mouwen, leek hij, zwaargebuikt en plantaardig, op den, voor de zielsrust van de dorpsgenooten gelukkig verminkten, Priapus,

die ons op zijn voetstuk van hardsteen tusschen het struikgewas toeglunderde.

Zelfbehagelijk wees hij mij het veldje, waarop hij in het voorjaar zijn tulpen geteeld had, de Belle Bruxelles, de Orientale, La Veuve, Agathe, en de witte Dorothee. Dan leidde hij mij langs de perken, waarin zijn lievelingsbloem, de anjer, had gepraald, om mij vervolgens naar den boomgaard te brengen, waar heel de oogst nog aan de takken hing. Hij reikte mij een rijpen appel, in het gras gevallen, en met de oogen half gesloten at ik dien. Zijn bijenstand ook moest ik bewonderen, vijf goudgele korven, bruin om het vlieggat, zoetreukig, en in hun binnenst vol muziek.

Daarna plukte hij een ruiker, en bij iedere bloem, die hij afbrak, scheen hij, geestelijke gaardenier als hij ook was, zich een van zijn parochianen te herinneren, en vertelde mij er een blijhartige geschiedenis van.

De armen beladen met herfstpluk gingen wij het huis binnen. Wij brachten onzen last naar de keuken, lieten het water boven een steenen bekken over onze handen stroomen, en maakten het ons dan gemakkelijk in het studeervertrek.

Ik was vervuld van de vraag, die ik hem doen moest, maar die ik nog niet over de lippen kon dwingen.

Hij bood mij een pijp aan, en als wij de koppen gestopt hadden, en ze aangestoken, steeg de rook op naar de zoldering. Weer gonsde het spinrad in de

nevenkamer. Nu wist ik, dat het pater Nicol's moeder was, die daar heur wiel deed wentelen, en, oeroude bewindvoerster, ons het wijsje van haar onverstoorbare roerigheid toesnorde.

Nog kreeg ik geen gelegenheid, om mijn verzoek aan het daglicht te brengen, want de priester rees zuchtende op van zijn zetel, om mij zijn bibliotheek, die rond ons, van den vloer tot de zolderbalken, in breede rijen was tezaam geschaard, met den trots des bezitters te toonen. En het werd mij te moede, of ik opnieuw door een tuin wandelde, bloemen brak, en gulden raten uit de korven tilde.

‘Ge zult me in stilte,’ glimlachte de pater, ‘wel bij een diefachtige raaf vergelijken, die zijn nest tot een voorraadschuur gemaakt heeft van oude knopen en zilveren lepels, maar zijn we niet allen bezwaard met de luimen en lusten der dieren?’

Boek na boek gaf hij mij in de hand. Hij begon met de kerkvaders, niet te torsen folianten: Augustinus de Godsstaat, Over den heiligen Geest van Basilius den Grooten, Ambrosius' Exameron, Chrysosthemus' Commentaren, Hieronimus' Homiliën, de brieven van Ignatius van Antiochië, die hij aan zijn vrienden richtte, op weg zijnd naar zijn martelaarschap; het Leven van de zalige Matrina, door haar broeder Gregorius van Nyssa beschreven, Laktantius, Hilarius, Eusebius. Dan haalde hij een deel of wat, bestoft en

beschimmeld, van de gnostici te voorschijn: Simon Magus, Valentinus en Basilides, een wonderlijk soort kettersekte, die gelijk zou hebben gehad, dat de wereld door een duivel was geschapen, als het waar was, dat we hier niet anders dan bitterheid zaaien en leed konden oogsten. Vol piëteit sloeg hij een Virgilius voor mij open, dien hij een bode gods noemde, door wien de heiland aan is gekondigd; een deel van Livius hield hij tegen mijn oor aan en vroeg mij ernstig, of ik den dreunenden pas der legioenen niet hoorde, het sein van de tuba, het juichen over zegepraal.

‘En hier mijn confraters,’ schaterde hij vergenoegd, twee banden tegen elkander kloppend, ‘van den curé van Meudon dit, Gargantua, Pantagruel, en van Amyot dat, die een abt was, en Plutarchus vertaald heeft en bovendien nog Daphnis en Chloë, het liefelijkste juweel in de kroon van de schoonheid.’

Nog liet hij mij van de nieuweren La Rochefoucauld zien en La Bruyère's Karakters, ik kende ze beide, terwijl hij glimlachend mij aanwees, hoe hij Fénelon, den zachten, onschuldigen, naast zijn vijand, den spraakgeweldigen Bossuet, had gezet, als het lam naast den wolf in die kostelijkste der fabelen.

Eerbiedig betastte ik wat mij werd gereikt, ik voelde de koelte van het perkament aan de vingers, en het warme leven van het korrelig weke leder. Voorzichtig sloeg ik een blad om, las ik een zin na, of had mijn

vreugde over slechts een enkel langs mij lichtend woord. Dit was een nieuw soort verheuging, en het gaf mij den voorsmaak van wat eens mijn liefste lust zou wezen.

‘Maar luister nu toch,’ riep mijn gastheer geestdriftig, en nadat hij zijn hoornen bril had opgezet, reciteerde hij uit Amyot's herdersverhaal, dat hij in de hand had gehouden, terwijl hij met de punt van zijn pijpesteel de regels bijwees:

‘Amor is een god, mijn kinderen. Hij is jong, mooi en heeft vleugelen, waarom hij in de jeugd behagen scheidt, de schoonheid opzoekt, en de harten steelt, meer macht dan Jupiter bezittende. Koning is hij over de elementen en de gesternten, heeft het bestier over de wereld, en leidt de andere goden, als gij, o herders, Uw geiten en Uw lammeren met Uw staf regeert.’

Haastig viel ik hem in de rede, vol warmte mijn bijval betuigend: ‘Als de Liefde dan zóó is,’ riep ik in den stijl blijvend van die pastorale regelen, ‘dan moet ik U in Zijn naam een gunst vragen.’

‘Spreek,’ zei hij gelaten, zich in zijn krakende stoel neervleidend, de handen over zijn op en neer ademenden buik vouwend, de dubbele kin in de borst drukkend, en met de oogen gesloten.

Ik vertelde hem alles; te beginnen met het huwelijk met Mathilde d'Almonde, een rijke erfgename, die ik zelfs niet eenmaal ontmoet had, en waartoe mijn vader mij dwingen wilde.

‘Mathilde d'Almonde?’ vroeg de priester, terwijl hij de oogen opsloeg.

‘Ja, Mathilde d'Almonde,’ en nu ging ik voort, om hem van mijn ontmoeting met Madeleen te verhalen, en ik eindigde ermee, om hem het verzoek te doen, of hij onzen band wilde heiligen op deze wijze, dat mijn naam eerst voor het altaar zou worden genoemd, en dan zonder mijn titel.

Hoofdschuddend zag hij mij aan.

‘Mijn jonge vriend,’ zei hij, ‘je begrijpt wel, dat iemand, die zooals ik van de bloemen houdt en de bijen, die vreugd vindt in dans, muziek en in liederen, en die vaak een melodieuzen zin, welke hem bij het bladeren in een boek getroffen heeft, een dag lang in de gedachten laat naklinken als de echo van een feestelijk klokkenspel, ook voor een zuivere liefde moet voelen, en terwille daarvan wel tot een kleine verkrachting van wet en recht kan worden gevonden. Maar dit is een zaak, die eerst rijpelijk dient overwogen, en in elk geval is het noodig, dat ik van te voren met dat meisje spreek. Natuurlijk dan met de belofte, dat ik zal verzwijgen, wat je niet gezegd wilt hebben.’

Waarna het mij niet meer mogelijk was nog iets in het midden te brengen; want hij had alweer een wichtigen foliant voor mij opengevouwen, en op het jaartal onder aan het titelblad wijzend, riep hij fier: ‘een wiegedruk!’

Vijftigste hoofdstuk***Waarin een snuifdoos openvalt, en over een kus wordt gesproken.***

Ik wachtte, mijn hart bonsde, ik plukte een bloem af, en wierp haar weer weg tusschen de struiken; met groote stappen liep ik de paden van den pastorietaan op en neer.

De beslissing ging vallen. Madeleen was daarbinnen en sprak met vader Nicol over haar verzoek.

Een juichkreet, zichzelf op den drempel, knikkend, wuivend, en 'ja' riep ze, terwijl ze dwars over een bloemenbed sprong.

'Morgen?' jubelde ik verrukt. Lachend schudde zij het hoofd. 'En dan nog acht dagen.'

Ons huwelijk. Later hebben wij het onschatbare er van eerst begrepen, maar ook dat het zoo zwaar is, om het den berg op te dragen, als de goudklomp uit het wonderverhaal. Nú vonden wij ons in onze verbijsterende blijdschap, als twee kinderen, eenklaps midden op het kale tulpenveldje staan. Wij maakten een zwierige buiging, vatten elkander bij de vingertoppen, voerden een pas uit, wendden, weken, naderden en negen nogmaals diep. Met slechts een bende zwart-rokkige kraaien in den boomgaard als toeschou-

wers dansten we onze vreugd uit in die menuet. Dan stak Madeleen een arm onder den mijne, en zoo snelden we door een achterpoortje de eenzaamheid tegemoet.

‘Ja,’ zei ze, terwijl ze zich dicht tegen mij aandrukte ‘alles heb ik hem verteld, meer dan aan jou, Frido.’

Dit een beetje schuld bewust en bezorgd, waarop een breed gebaar van mij volgde, inhoudrijker dan de wijdloopigste rede: genoeg onze liefde, niet storen, niet breken, geduld nog, voor later; het gebaar van een jeugdigen dromer, die toch niet vast nog op de hechtheid van zijn droom vertrouwt.

‘Je hadt hem daar moeten zien zitten,’ ging ze ademloos voort, ‘hij en ik hem tegenover, en tusschen ons een zonnestraal, die het perkament van een bijbel verzilverde. En hij zoo aandachtig, zoo goed gezind en gulhartig, dat het me een zelfde gevoel gaf, als je soms van een naar aarde geurenden akker kunt krijgen, die wordt omgeploegd. Hij luisterde geduldig met zijn hoornen snuifdoos in de hand. Het zal zoowat midden in mijn verhaal geweest zijn, dat hij me eensklaps uit wijd open oogen aanstaarde, en den inhoud van zijn snuifdoos over het boek stortte, louter leek het, van verwondering. Allebei werden we door een niesbui overvallen, en toen was het, terwijl we nog proestten en schaterden, dat hij zijn toestemming gaf.’

Ik wilde me neerbuigen, maar ‘neen, pas op toch,’ fluisterde Madeleen.

Er naderde ons iemand over de verlaten velden. Een meisje was het, hupsch als een klaproos, met een houten hooihark over den schouder en een rooden hoofddoek om het haar. Terwijl ze voorbij ging, lachte ze schelmsch, kreeg een klenr tot over de ooren, sloeg de oogen neder, en klemde de lippen opeen.

‘Wie was dat?’ vroeg Madeleen haastig.

Ik voelde, dat het mijn plicht was, om over alles, uitgezonderd natuurlijk mijn naam, staat en titel, want die telden niet mee, de waarheid te zeggen, en daarom bekende ik mijn dans op den zomerschen avond, en mijn afscheidskus van het zingend Floreuse.

Madeleen antwoordde niet, maar ze scheen plotseling een ongemeene belangstelling te hebben gekregen voor haar kleine, bruin geschoeide voeten en het stof, dat ze omhoog deden dwarrelen.

Een tijdlang gingen we zoo zwijgend en met stijve stappen naast elkander verder, en ik ving er al mee aan, om mijn al te argelooze openhartigheid te verwenschen, toen ze het hoofd ophief en begon te spreken, een beetje haastiger en ademloozter dan ze gewoon was; aan den kus en mijn biecht echter geen woord meer verspillend. Over haar nieuwe tehuis en vooral over Catharina bleek ze allerlei te vertellen te hebben, over de rustige goedheid, de moederlijke zorg van haar

gastvrouw; en ze eindigde er mee te beschrijven met welk een ontzag en een innigen eerbied daar altijd over Valentijn gesproken werd.

‘Zoo,’ zei ik, opgelucht en blijhartig, terwijl ik mij aan den wegrand neerliet, Madeleen zachtjes aan mijn zijde trekkend, ‘zoo,’ en in mijn dankbaarheid Catharina's en Valentijn's namen ineenstrengelend, voelde ik een koen plan rijpen, waarvan ik mij beloofde, dat het dadelijk ten uitvoer zou worden gelegd.

Een-en-vijftigste hoofdstuk***Belegeringen, nederlagen en een kind dat de vlag plant.***

Altijd is het een begeerte van me geweest, om in de edele krijgskunst uit te munten. Toen het dan ook de belegering gold van de vesting, die Valentijn's hart was, stelde ik al mijn krachten in het werk, dat die onderneming zou lukken. Ik richtte schansen op in mijn gedachten, en groef loopgraven, maskeerde mijn batterijen, veldslangen, kartouwen en falconetten, ik legde een vendel of wat musketiers in hinderlaag en liet de soldaten van de garde du roi aanrukken.

Dit gebeurde bij een boschje kreupelhout, op een kwartier uur afstands van het dorp, dat vóór ons ten Oosten, onder aanvoering van den scheef getopten toren, tegen den matgouden herfsthemel zijn post had betrokken.

Ik opende den aanval door mijn makker kortweg te verklaren, dat hij Catharina trouwen moest, tegelijk met ons tweeën, en dat hij zoo de vreugde van ons feest verdubbelen zou.

Hij glimlachte hartelijk, terwijl hij mij warm aanzag. Dan keek hij opzij naar zijn schaduw, waarvan

de zon op het blinkende zandpad een onwelwillende caricatuur had geteekend.

‘Je merkt wel,’ zei hij naar beneden wijzend, ‘dat ik den ransel van den reiziger voor eeuwig op mijn schouders met me draag. Het was al een heele opgaaf voor me, om je iets van die stad in de verte te berichten, maar hoe zal ik je duidelijk kunnen maken, wat het beteekent, om als een zwerveling geboren te zijn? Dit kan ik je verzekeren, dat het een onuitsprekelijk geluk is, om van de avonturen, die je beleefde, en de moeiten die je overwon, aan de vrouw, die je liefhebt, de verhalen te doen. Het is, of door haar luisteren je tocht zijn beteekenis eerst en een ziel krijgt. Maar terwijl je daar spreekt en in het vragen van twee stille oogen staart, moet er naast je een venster zijn, dat open is geworpen, zoo'n venster in de lijst waarvan je, als op een oude houtsnede, een landschap ziet oprijzen met zijn paden, zijn stroomen, zijn bruggen, kasteelen op bergen en een vlucht vogels, die zich in de verte van een gouden horizont verliest. En van dat landschap moet je dan weten, dat je er morgen, nadat je afscheid hebt genomen, met je gitaar op den rug, langs zult wegtrekken. Neen Frido, het spijt me.’

Ja en daar zat ik dan nu, verslagen en overmeesterd, tusschen mijn vernagelde bombardes en onder den voet gelooopen bastions, en het ergste was, dat ik mijn vriend niet eens had begrepen.

Zeker kreeg hij medelijden met mijn benardheid, want hij zeide goedmoedig:

‘Frido, mijn jongen, dat beduidt in het geheel niet, dat ik jouw huwelijk niet een heerlijk wonder vind, allebei samen en een bende kinder en dan, die je zorg gespannen houden, grond, dien je goud maakt van oogsten en een dak, dat zijn pannen boven je wikkend brein in elkaar voegt.’

Zoo sprak hij, maar als hij dit tot mijn troost had bedacht, dan bleek hij wel deerlijk voorbij het doel te hebben geschoten.

Had ik eerst op een in het nauw gebrachten krijgsman geleken, nu kwam ik me voor als een kind, dat een melkkan op den grond heeft laten vallen, en achter is gelaten bij de scherven van een stukgestooten droom.

Mijn God ja, want wat moest ik beginnen? Voor het eerst in den roes van die zalige dagen, onrustbarend, dook de gedachte daaraan bij mij op. Ambten en titels, zouden ze niet voor mij zijn afgesloten? Wel kon mij niemand mijn erfdeel ontnemen, ach, maar wat deed ik er mee; ik die kon kussen, een liedje kon blazen, maar verder de blanke, zachte handen van een meisje had.

Ik bekende Valentijn mijn schrik over wat ik ontdekt had.

Even stond hij peinzend, en dan zeide hij monter:

‘Frido, gauw wat, haal je clarinet voor den dag.’

Hij was al bezig zijn gitaar te stemmen.

En daar begonnen we samen te spelen, zoo blij, zoo frank, zoo uitgelaten, als nog nooit de klank van snaren zich aan het kirren van het zingende hout heeft gepaard. Wij zetten het eene lied in na het andere, en zulk een wonderdadige macht wisten wij in de jubelende tonen te leggen, dat de hemel er door vaneengescheurd werd als de voorhang van een tempel en de aarde er door ontbloot werd als de borst van een moeder.

Midden onder een wijsje zag ik Valentijn met de oogen wenken en, de richting volgend van zijn blik, ontdekte ik, half achter een heester verborgen, een jongen. Ik herkende in hem den zoon van Jacobus, den waard. Hij luisterde roerloos met het hoofd achterover, in een aandacht, die de tranen op mijn wangen bracht. En evenals op dien eersten middag, toen wij door het korenland waren getrokken en hij bij het venster zat, voelde ik, dat alles opgelost werd wat mij verwarde, en ik als een kind mocht vertrouwen.

Twee-en-vijftigste hoofdstuk

Handelt over een oplossing, waarvoor geen betere kon gevonden worden.

Een stofwolk naderend uit de verte, in de wemeling waarvan wij het flitsen van wapenen meenden te zien blinken, een verward stemmenrumoer, dat aanzwol, meer dan genoeg was dit, om twee opgejaagde zwervelingen dringend uit te noodigen, zich aanstonds achter het dichtste struikgewas te verbergen.

We deden het dan ook zonder verwijl, hoewel we wisten, hoe onwaarschijnlijk het was, dat òns gevaar zou kunnen dreigen. Immers waakte niet heel Floreuse over ons? Warm en hartelijk waren we hier ontvangen, als twee verloren zonen voor wie het vetste kalf aan het spit wordt gestoken.

Al op den eersten avond had Valentijn op het kerkplein een concert gegeven, en weer liep er een lied langs de straten, dat, zooals vader Nicol het uitdrukte, den biechtstoel overbodig had gemaakt. Dat ik hier eenmaal als edelman was verschenen, scheen vergeten te wezen, of anders had Valentijn het hun uit de hoofden gepraat. De bakker begroette mij met Meester Fridolin, wanneer ik mijn verschen krakeling kwam halen, en als voor de weerklinkende smidse

een gebruind én een met roet besmeurd gezicht naar den helderen hemel werden opgeheven en het schoone najaarsweder werd geroemd, was er geen sprake van een monseigneur of een vicomte. En zelfs ook, zoo vaak ik, door Madeleen's verdraagzaamheid overmoedig geworden, bij zekere boerenhoeve een morgenwelkom over een doornhaag riep, hoorde ik luidop en vroolijk mijn zwerversnaam noemen.

Ieders hart was ons hier goed gezind, overal waar wij ons vertoonden, schenen wij geheimzinnige beraadslagingen onderbroken te hebben. Een feestelijkheid leek in de lucht te hangen, en als de bruidegom en zijn makker, wandelden wij onder de gedroomde eerepoorten dier genegenheden.

Neen, wij konden ons hier veilig achten. Dadelijk bij onraad zouden wij gewaarschuwd worden, men zou ons verbergen en desnoods met de hooivork verdedigen.

Langzaam kwam de stofwolk naderbij. Wij konden nu de dienaren van het gerecht onderscheiden, gesteekt, getrest, gedegend, op hun paarden een kring sluitend om de door een koppel oude merries voortgezeulde boerenkar.

Toen de stoet onze schuilplaats voorbijtrok, herkenden wij de drie mannen, die, de handen op den rug gebonden, op den bolderenden wagen zaten. Een vader, twee breeders, elkander gelijkend in de doffe

dierlijkheid van het lichtlooze wezen; natuurkrachten, bedwongen ten slotte, geketend, wrokkend over hun machteloosheid. Ze werden gevolgd door een joelende menigte, kinderen, landvolk en leegloopers, die spotliederen zong, en ze ijverig galg en rad voorspelde.

Toen ze bij een bocht van den weg waren verdwenen, doken wij te voorschijn en trachtten een paar achterblijvers uit te vragen.

Wij hoorden den boer en zijn zonen den schrik van heel den omtrek noemen, brandstichters, stroopers en afpersers, die bovendien nog een moord op hun geweten schenen te hebben.

‘Dus zoo is de oplossing,’ zeide Valentijn, terwijl hij zich tot mij keerde, ‘en misschien wel een goede. Je hoort soms van menschen, die voor geen liefde zijn toegankelijk geweest en zelfs voor het crucifix van den priester blind zijn gebleven, dat ze eindelijk hun les nog geleerd hebben uit de schaduw van een naakt traliekruis, dat een verdwaalde zonnestraal op een grauwen celmuur heeft geteekend. Maar ik zal op staanden voet nu naar de hoeve gaan. Als de feestelijkheden voorbij zullen wezen, wil misschien Catharina zich over mijn moeder ontfermen en aan háár ontkomt niemand.

Wij liepen op het dorp toe, waar hij voor een dag of wat afscheid van moest nemen. Velerlei werd nog

besproken en zoo vertelde ik hem ook, dat, waar ik Madeleen over het overstelpende der voorbereidselen had hooren zuchten, ik gedacht had om Martha, Catharina's zuster, met een kist vol kanten, sluiers, zijden stoffen en bovendien nog met haar achttal, over te doen komen, en vroeg wat hij vond van dat plan.

‘Prachtig,’ lachte mijn makker, terwijl hij me op den schouder klopte, ‘dadelijk zenden we er een bode op uit met een wagen.’

Drie-en-vijftigste hoofdstuk

Beschrijft dagen die geen andere kleur dan die van het verlangen bezitten.

Valentijn was vertrokken, en de wagen met zijn heugelijke, jubelende lading was het dorpsplein opgezwenkt.

Voor de huisdeur hadden wij hem met ons drieën staan afwachten; en daarenboven nog heel wat Floreusenaars, kinderen, moeders, lichtzinnige schoenmakers en snijdersgezellen, waren uitgelopen, om bij den intocht tegenwoordig te wezen.

Een voor een werd elk van het terdege voor de vochtige herfstkou ingebakerde achtal aan ons overgereikt, en een feest werd het, om heimelijk de uit de doeken te voorschijn blozende frischheid van een blij kindergezicht tegen het mijne te drukken, en dan het wollen bundeltje voorzichtig op de voeten neer te zetten.

Het laatst klom Martha uit de kar. Catharina legde een hand op haar schouder en fluisterde haar een paar woorden in, en dan maakte de kantwerkster voor mij een hupsche buiging, stak mij glimlachend een wang toe en groette mij met een ‘dag Frido.’ Neen, ik geloof niet dat er op heel mijn zwerftocht zoo'n stralende zon heeft geschenen als die

op dezen middag de stille, witte wolken vergulde.

Nu moest ik nog helpen om de kisten af te laden, twee groote van Martha, die gemakkelijk te vertillen waren, en dan nog een zwaardere, bestemd voor mijzelve. Immers ik had den bode ook een opdracht voor Basque meegegeven, mijn lijfknecht en deugdelijk beproefden getrouwe. Om kleederen had ik hem gevraagd en een geldbeurs, maar mijn verblijfplaats was hem niet bekend gemaakt.

Samen met den voerman droeg ik onze vracht de pastoriegang binnen, vader Nicol opzij duwend, die, geweldig gebuikt en geschouderd, het heele deurgat met zijn nieuwsgierigheid vulde.

Uit straf er voor werd ik dadelijk daarop aan de mouw getrokken en de pater loodste mij zijn bibliotheek binnen.

Hier lag alweer een open boek te wachten: 'De preeken over het hooglied van den heiligen Bernardus' ditmaal, en vol zalving las hij mij een paar plaatsen uit 'Over Gods kus, die de heilige geest is,' voor, en stichtte mij door de scherpzinnigheid van zijn commentaren.

Ja, hoeveel bronaren en goudmijnen zijn mij in dat stille heiligdom, waar de wierook door een tabakswolk werd vervangen, niet bloot gelegd en aan den dag getooverd. Nu eens wees hij mij op een wijdluftige vergelijking, die door Augustinus gebruikt was, dan

weer, de kerk en haar vaders vergeten, droeg hij mij een schalkschheid uit de Ars amandi aan.

Uren ook, en door een open venster volgde ons het snorren van het spinnewiel, war en we in het tuintje bezig met de laatste weelde van dat schatrijk jaar. We bonden de knikkende trossen der asters aan stokken, schudden een stam in den boomgaard, hoorden het ooft op den grond ploffen en vulden de manden, op het grasveld klaar gezet. Dan onderzochten wij de bijenkorven, juist als de engelen in den hemel met een zingende wolk om de hoofden.

Tot dat wij aan den disch werden geroepen, die helder en fonkelend voor ons gedekt stond in een vertrek, dat uitzag op den bloemenhof.

Hier veranderden we onder het bewind van de oeroude en runenkundige Sybille, die aan het hoofd der tafel troonde, in onmondige kinderen, vader Nicol in een schooljongen, die verslag uitbrengt over zijn lesuren, en ik in nog iets nietigers, dat nauwelijks uit de windsels losgewikkeld is.

Toch gaf het een vreugde, om op deze nederige wijze aan een vroede bedaagdheid eer te bewijzen, bovendien werden we vergast op een schat van vertellingen, zoo heerlijk vergeeld en van eertijds, dat ze uit folianten, in kalfsleer gebonden, opgeslagen leken te worden, en eindelijk bleek het gevogelte en het wildbraad, dat we op onze borden uiteen sneden,

juist bruin genoeg gebraden, de groente zacht gestoofd, zonder zijn pittigheid te hebben verloren, het fruit niet zuurder en niet rijper dan de meest verwende tong het zich zou kunnen wenschen.

Wat allemaal tengevolge had, dat we lang pleegden te tafelen, en niet oprezen voor de stand van den zonnewijzer, op het grasveldje buiten, zijn vermanende schaduw tot ons geweten deed doordringen, of wanneer er iemand zich aanmeldde om den pater te spreken.

Dit nu gebeurde het vaakste, en daar ontwikkelden zich dan fluisterende beraadslagingen uit, die plotseling gestaakt werden als mijn naderende voetstap gehoord werd en er meestal mee eindigden, dat een dorping zich den reismantel omlei, en dat er een dreunende hoefslag langs de stille straten werd gehoord.

Raadsels, waarvoor ik geen oplossing kon vinden.

Vier-en-vijftigste hoofdstuk***Van allerlei kantwerk.***

Mooi bleef het weer steeds, lichtblauw, koel en nauwelijks nevelig. Echter Madeleen naar buiten lokken kon ik niet, en daarom stak ik maar het pleintje telkens over, en zocht haar in heur werkcel op.

Voor Catharina's drempel veegde ik eerst de schoenen af en sloeg het stof uit mijn pikeursjas.

Ja, want de reinheid, hoe wordt ze omschreven? Niet was het bij Valentijn's vriendin zoo wonderbaar helder, omdat er gekuischt en geschuurd was; eerder leek het van de wanden uit te tintelen, of over den eenvoud van het huisraad heen gespreid.

Op de trap al was het een weelde om diep adem te halen, alsof ik de longen met berglucht wilde vullen. Altijd klonken mij daar ook de vogelachtige geluiden van gesprekken tegen, of de tonen van een driestemmig gezang. Een feestelijk welkom.

En dan de witheid, waar ik in ontvangen werd. Over de stoelen, de tafels, die ragfijne webben der kanten, de fonkelende zijde en het wolkig neteldoek! En ieder van de drie ijverigen, die heur naald en heur draad voerde, en haar schoot vol smettelooze blank-

heid had! Niets mocht ik aanraken, maar in geestdrift vroeg ik naar de vorderingen.

Een beetje op een afstand zette ik mij neder, en dan begon er een vroolijk gesprek op de maat van den arbeid. Invallen, raadsels en kwinkslagen; hooger van de takken vlogen wij nooit op.

Ach, als ik aan die uren terugdenk, kan ik een gevoel krijgen, of we toen de wereld tot duizenden kleurige scherven hebben stuk gebroken, en er iets fonkelends van samengeschild hebben, dat schooner dan de waarheid was.

‘Wat zijn dingen, die een vreugd voor het hart zijn?’ vroeg ik ze.

‘Tien rijpe appels op een tinnen schotel,’ verzekerde Madeleen, begeerig de lippen vaneen plooiend.

‘Een kind, dat wakker wordt met de zon op zijn kussen.’ Van Martha dat antwoord.

‘Een verlangen, waarvan God niet toestaat, dat het wordt vervuld,’ zoo Catharina.

‘Drie hemelsche vrouwen, de morgen, en een sterveling, die ze bezoeken komt.’

Mijn eigene oplossing.

‘En wat geeft géén vreugde?’

‘Een kus, dien je niet zelf hebt gekregen,’ een uitlating, die me wel wat te denken geeft over Madeleen's grootmoedigheid bij mijn bekentenis op het eenzame landpad.

‘De koning, als hij in zijn nachthemd staat.’

‘En een man, die het in zijn hoofd heeft gekregen, dat zijn woorden meer waard zijn dan een werk, dat hij door zijn praatjes in de war begint te sturen.’

Waarna ik oprijs en een diepe buiging maak.

Maar voor ik naar huis ga, klop ik eerst nog bij de woning aan naast die van Catharina, waar ze Martha's achttal ingekwartierd hebben.

In een groote, kale kamer vind ik ze, onder aanvoering van de twee oudsten, met allerlei roerigheid bezig. Dadelijk klimmen ze mij op de knieën en zetten zich rond mijn voeten op den vloer. En dan is mijn herinnering wel zoo goed, om een of andere historie, die me als jongen door mijn voedster is verteld, uit haar asch te laten oprakelen, en begin ik met de geschiedenis van de schoone slaapster, om te eindigen met het verhaal van den dief in de schatkamer des konings.

Wanneer ik tenslotte wegvlucht, heb ik den nagalm van een vinkennest in de ooren, en zijn er weer een paar van de uren, die me nog gescheiden houden van den dag der bekroning, langs me heen gegaan en verdwenen, maar niet toch voor ik ze ieder naar hun verdienste met een krans geëerd heb en beschonken.

En het wordt avond en morgen, en een kist komt aan met Valentijn's feestpak, dat ik bij den gebochelden kleermaker besteld heb. Valentijn zelf keert dan terug. En nu, ja, godlof, gaat de zon op, die over vervulling en volheid zal schijnen.

Vijf-en-vijftigste hoofdstuk***Hoe in een ontknooping onze band wordt vastgeknoopt.***

Een vlekkeloos heldere najaarsmorgen. De stoet trekt het huis uit.

Ik heb een eenvoudigen lijfrok van blauwe zijde aan, en ik ben gesteekt en gedegend, maar van Madeleen heeft Martha's vaardigheid een jonge, witte bruid gemaakt, zoo wonderbaar van aanbiddelijke gratie, dat alleen een lovend prijslied van mijn broeder en makker haar naar waarheid zou kunnen beschrijven

Even ben ik geschrokken, toen ik de juweelen zag schitteren, waarmee ze zich heeft getooid, paarden, groot als duiveneieren, voor oorbellen, en een halssnoer van opalen, dat een fortuin waard is.

‘Hoe is haar dat toegestaan?’ vroeg ik mij af.

Maar dadelijk hebben mijn geluk en mijn liefde dien twijfel verdreven, zooals een laatste handvol dorre blaren door een lente-windvlaag wordt verstrooid.

Trouwens, hoe zou er ruimte kunnen zijn voor ook slechts één gedachte, waar wij over bloemen loopen?

De Floreusenaars hebben ze voor ons neergestrooid van Catharina's huis tot aan de kerkdeur. Jubelend

en wuivend verdringen zij zich op het pleintje. Door een dubbele haag knapen en meisjes worden ze tegengehouden. De rij aan beide zijden heft sparretakken in de hoogte, waaronder wij doorgaan. En het lijkt me, of het eenzame bosch, waarin wij elkaar hebben gevonden, zijn murmelende beek heeft verlaten, en zich zelf met zijn harsgeur, zijn zonglans, zijn ruischen, op de bruiloft uitgenoodigd heeft.

Langzaam vorderen wij, want onze bruidsmeisjes, Martha's twee oudsten, heelemaal in het wit en met een krans in de haren, aandachtige sleepdraagsters, maken passen, die niet langer dan mijn handpalm zijn.

Eindelijk naderen wij de kerk, en er krioelt een gedrang om den ingang, die aan het bruin omkriede vlieggat van vader Nicol's bijenkorven doet denken.

De pastorie, de sacristie, en dan bruist ons een welkom van zangstemmen en orgeltonen in de ooren.

Voor mijn oogen wemelt het. Ik zie, dat het kerkruiim tot berstens gevuld is, hoofden bij hoofden, en honderden voor wie alleen een staanplaats overbleef. Tegelijk maakt zich een vreemde en koortsachtige onrust van mij meester, die ik niet verklaren kan. Ik voel Madeleen's hand zich krampachtig om mijn arm sluiten, en als ik haar zachtjes wil vragen, zie ik haar doodelijk verschrikt voor zich uit staren.

Speurend in de richting, waar ze heenblijkt, vind ik

in een van de banken een span-lange gedaante, met het hoofd van een gerimpelden appel, weggedoken, en plotseling word ik aan de nachtelijke verschijning herinnerd, die door de ruitjes van tante Porfina's reiskoets heeft gegluurd.

Maar een nog veel verpletterender schrik jaagt het me aan, als ik, naast dien uit een kindervertelling ontsnapt kabouter, vaders steenroode gezicht en vertoornde krulpruik zie opdoemen, en terwijl ik hulpeloos rondtuur meteen ook, recht en mager, mijnheer de Pomponne ontdek, en in zijn nabijheid Benserade, Soyecour en Villeroy, mijn vrienden, mevrouw de Soubise; en op een achterbankje Basque bovendien nog met een rijtje van mijn heidukken en huisknechten gewaar word.

Mijn eerste gedachte is: alles verloren; maar dan put ik weer sterkte uit mijn vertrouwen in de verknochtheid van de dorpsgenooten, en als ik verder nog den priester bemoedigend voor zijn witte, fleurig opgetooide altaar zie wenken, druk ik Madeleen's arm tegen mijn borst aan, en voor we het weten liggen wij tezamen al geknield en hooren wij vader Nicol zijn gebed uitspreken.

Ik versta er geen woord van, doch het lijkt me of ik, overboord geworpen, worstel met de golven, en niemand het voorspellen kan, of ik land zal bereiken ten slotte of omkomen.

Maar nu maakt een vraag, die met een kalme,

duidelijke stem aan me gedaan wordt, me klaar wakker:

‘Claude de Lingendres, wilt gij met Mathilde d'Almonde, hier tegenwoordig, in vrede en liefde leven naar de wetten van God en zijn heilige kerk?’

Verbijsterd kijken Madeleen en ik elkaar aan, maar ook met den glimlach van kinder en, die uit een verwarrenden droom zijn geroepen en de morgenzon op hun peluw zien schijnen. En: ‘ja - ik wil,’ zeg ik, zoo luid en nadrukkelijk, dat er overal achter ons zacht wordt gelachen.

Madeleen, ja nu Mathilde, antwoordt nauwelijks hoorbaar, als ook háar de vraag gedaan wordt. En nu geven we elkaar de rechterhand en de priester sluit het huwelijk.

Als door een mist van wonderen zie ik verder, hoe het wijwater over den ring wordt gesprenkeld, en met een teederen handkus uit het warmst van mijn verbeelding, schuif ik hem Mathilde behoedzaam aan den vinger. Het gebed dan, het amen.

Daarna staan wij op, en nu waag ik het, achter mij om, over dat verstilde veld van aandachtige hoofden, ergens in een van de kerkbanken naar een steenrood gezicht rond te speuren. En dadelijk ontdek ik het, lachend en stralend en glunderend, als een groote, warme zon, die boven den morgenmist is opgestegen en met zulk een hartelijke vreugde knikt

het me tegen, dat het me een schrik van geluk geeft.

Maar vader Nicol keert zich tot ons, om ons toe te spreken.

Wit rijst hij op voor het sneeuw witte altaar; toch is het niet de priester alleen, die het woord voert, maar hij ook, die den boeket van zijn knikkende asters aan het hart gedrukt heeft, als hij ze opbond, en die den schoot van zijn versleten soutane met rijpe appels gevuld heeft, ja, en de handen, waardoor de heerlijkheid van de hemelen over ons uitgestort wordt, ik ken ze als dezelfde, die ik zwart van den geurigen grond heb gezien.

Een rede houdt hij, waar hij als tekst voor heeft gekozen: 'En ik zag een nieuwen hemel en een nieuwe aarde, en de eerste hemel en de eerste aarde waren voorbijgegaan.' En hij roemt onze verbintenis. Een huwelijk prijst hij ze, waar van ieder zou willen getuigen, dat het geen ander is, dan wat juist zóó en zonder die stoornis van avonturen en zwerftochten in die andere wereld daar had kunnen worden gesloten. En hierbij maakt hij een gebaar, alsof hij over de onvruchtbare ziltheid van oneindige zeeën heenwijst.

'Maar ik kan verklaren,' roept hij uit, 'dat het er even weinig mede gemeen heeft als een roos met een goudstuk, en dat het onder zonnestralen en regenvlagen uit Gods handen ontbloeid is, en nu aan zijn borst ligt geborgen.'

Waarna hij weer tot zijn tekst terugkeerend, de nieuwe aarde beschrijft, in wier boomgaard een jong menschenpaar is binnengetreden.

Maar dan schijnt hij zich plotseling op zijn beminde kerkvaders en apologeten te bezinnen, en terwijl de namen van Cyrillus van Alexandrië, Petrus Chrysologus en Leo de Groote vaag tot me doordringen, geef ik mij aan mijn gedachten gewonnen, en zoek ik in alles wat er gebeurd is, het duistere op en hoe het nu verlicht kan worden. Weer blinkt mij het bundeltje met kleinoodiën tegen, en ken ik de waarheid, de allereenvoudigste, dat Mathilde d'Almonde, ze bij haar vlucht voor mij, den opgedrongen bruidegom, heeft medegenomen, omdat ze haar eigendom waren. En dan ook de dolksteek, die door een edelvrouw den knecht werd toegebracht, die haar naderde.

Ach, en mijn oogen worden vochtig, als ik aan het offer denk, dat den schat van zoo'n hooge geboorte in zulke nederige handen gelegd heeft, als ze de mijne moest vinden.

Ik wend het hoofd om, langzaam en voorzichtig, en misschien droomt zij over hetzelfde als wat mij ontroert, want de tranen stroomen over haar wangen, en ze ziet mij aan met zulk een dankbare innigheid, dat ik een schaamte over mijn werkelijk wezen naar de wangen voel opstijgen.

Doch nu moet ik mijn aandacht weer op vader

Nicol richten. Hij spreekt mij persoonlijk toe. Over mijn toekomst.

Niemand kan het voorspellen, zegt hij, of ik een veldheer of een staatsman zal worden, daar immers alle wegen voor mij openstaan; ook is het mogelijk, want heeft hij mij niet als een vriend van de dicht-kunst leren kennen, dat ik een geschiedenis van het land zal schrijven, mijn volk een nieuwe waarheid zal brengen, of mij in liederen uiten zal. Maar dit weet hij zeker, dat wat ik ook moge beginnen, ik het anders dan wie ook ten einde zal brengen, daarom alleen al, omdat het door een sprankel van die zalige dwaasheid zal doorlicht wezen, die ik van den wildzang der vogels, het ruischen der bladeren en bovenal ook uit het gonzen van de snaren van een oude gitaar heb geleerd.

En nu richt hij zich met warmte tot Valentijn, die op zijn paaschbest vlak achter ons is gezeten, en hij noemt hem een gids en een genius, onder de schaduw van wiens vleugelen het een zegen is, om de verborgen paden van de wereld langs te dwalen.

Het is, of me een zomersche windvlaag uit die woorden tegemoet suist, de wonderen van de maanden, die verlopen zijn, in een zoet ruischen mij toevoerend. En wreer hoor ik de sprookjes dier wonderbare herscheppingen, mij op dat ziekbed toevertrouwd, en begrijp ik nu wat hij bedoeld heeft, toen hij mij zeide,

dat ik het recht had, om alles te weten, en dat mij later de reden daarvan duidelijk worden zou.

En terwijl die goedheid van vroeger rijk opbloeit, begint weer het orgel te spelen, stemmen heffen het lied aan, dat ons uitgeleidt. Mathilde's hand zoekt de mijne, en een zonnebaan, door een der hoge vensters binnen stroomend, vereenigt ons beiden, de vrienden, den priester, het blinkende altaar, in de omhelzing van zijn verblindende goud.

Zes-en-vijftigste hoofdstuk***Waarin de feestvreugde bij zonneshijn een aanvang neemt.***

Overal uit wijd gapende deurgaten en open geworpen venstertjes ziedde het, siste het, wolke braadgeur, dreven dampen. Heel Floreuse deed zich langs het rumoerende kerkplein op lange banken aan de overvloedig bestapelde tafels te goed.

Van alle kanten hadden we, wat een feestmaal van vader Nicol's vriend, Gargantua, evenaren moest, aan laten rukken: karrevrachten hammen, lendestukken en reebouten; manden tot aan den rand gevuld met bellefleuren, prinsessenobels en blinkende limoenen, zoo wichtig, dat ze aan een stok, tusschen de hengsels gestoken, door de sterksten van het dorp moesten worden aangetorst. Aan de hoeken der straten borrelden overkokende soepketels, en naast de kerkdeur roosterden ze een os aan het spit.

Omdat Jacobus de verantwoording niet alleen op de magere schouders had durven nemen, hadden we bovendien nog den lijvigen herbergier, bij wien Madeleen in dienst geweest was, over laten komen, en den waard ook met zijn vossegezicht, die nog een

stuk of wat zweepslagen van den ouden heer de Lingendres te goed had.

Voor ons samen, Mathilde en ik, bedoel ik, de twee vaders, den priester en de kameraden uit de stad was gedekt in de gelagkamer. Maar telkens rezen we op van onze plaatsen om, de deur uit, dien bijenkorf van gulden overdaad en stemmengonzen in te vliegen.

Het vaakste zocht ik de plek op, waar Valentijn naast Catharina troonde, en Martha met dat viertal van haar kinderen, dat juist nog boven de tafel uit kon kijken, een plaats had gevonden. Vroolijk zette ik mij bij hen neer.

Ik keek naar mijn vader; gulhartig ging hij rond van den een naar den ander, en knoopte de luidruchtigste gesprekken aan. Natuurlijk had hij ook dadelijk het boerinetje ontdekt, van wie ik vroeger van Floreuse afscheid had genomen, hij boog zich en fluisterde haar iets in het oor. Zij proestte; en toen de grap voor de dischgenooten herhaald werd, barstte er zulk een gelach los, dat het door de andere tafels werd overgenomen, en het, een vonk gelijk die in het kruit is gevallen, het gansche pleintje in vuur zette.

Telkens als hij mij in het oog kreeg, liep hij op mij toe, legde een arm om mijn schouder, en wilde weer iets spannends weten van mijn avontuur.

Omdat hij hem kende, vertelde ik hem van Victor, den vijand, en hoe ik hem in het afzichtelijke

huis van tante Porfina bij Mathilde aangetroffen had.

‘Mijnheer de Pomponne!’ bulderde hij, purper van woede.

Aller oogen in het ronde werden naar hem opengesperd, en menig mes en vork kletterde van schrik neer op de tinnen borden.

En dan zei hij wat zachter en een beetje meelijdend:

‘Begrijp je het waarachtig niet? Toen die goudvisch, die jij was, ontsnapte, heeft hij zijn netten ergens anders uitgezet, om je arme vriendinnetje, achter den waren naam van wie hij was gekomen, op zoo'n godslasterlijke manier, met vermogen en al, op het droge te trekken.’

Verscheen mijnheer de Pomponne en maakte een deftige buiging.

‘Die lettre de cachet!’

De plechtstatige rentmeester vouwde hem te voorschijn uit zijn onafscheidelijke wasdoek.

Mijn vader spreidde hem uit en vulde er met zijn schrijfstift een naam op in.

‘Maar U begrijpt toch,’ glimlachte ik, ‘dat hij nu alweer lang over de grens is, en dat hij nooit meer terugkomt.’

‘Zooveel te beter,’ gromde hij nijdig, en meteen hoorde hij naast zich van een van de gasten een kwinkslag, die hem deed schateren zoo smakelijk, dat hij er alle volle monden van mee liet genieten.

Daar zag ik vader Nicol's door de zon beschenen hoofd achter een midden op den disch staanden schotel met roode wijnapfels opdoemen als de rijpste en volste der vruchten. Ik nam zijn hand in de mijne en keek hem hartelijk aan met de vriendschappelijkste van alle verwijtingen.

'Ja,' meesmulde hij genoeglijk, 'acht dagen waren een krappe termijn, om een stel over veld en wegen rondrennende vaders bij de panden te pakken, en ze op tijd in een kerkbank te brengen,' en hij veegde zich het zweet van het voorhoofd.

Eer ik hem kon antwoorden, werd ik door het voorbijtrippelen van den ouden d'Almonde afgeleid. In een razende vaart schoof hij voort tusschen de schragen en banken, niets dan een reusachtige pruik op twee beenen. Overal stak hij den neus tusschen, wat menig meisje gillend deed opstuiven, of ze door een wesp was gestoken. Hij posteerde zich bij het braadspit en deelde daar zijn raadgevingen uit, hij inspecteerde de wijnvaten en de ciderkuipen, waaruit schuimende stralen de kannen in kletterden, en natuurlijk had hij er iets te misbillijken.

Ook mij klampte hij ontelbare malen aan. Nu eens moest hij de wonderlijkste dingen van mij weten, en hij zette de kroon op zijn speurlust door mij de meest onkiesche vragen over Mathilde te stellen, dan weer slingerde hij zijn bespottelijk machteloze banblik-

sems tegen ons trouwfeest, en bezwoer mij, hoeveel plechtiger het geweest zou zijn, als de bisschop zelve, en niet zoo'n verschooierde landgeestelijke, met een schoon klinkende rede ons huwelijk ingezegend had, als het voorplein van den huize Almonde gezwermd had van koetsen en draagstoelen, als in plaats van die dorpers en speellieden de bloesem van den adel met ons aangezeten had, en als hij zijn beroemde kristal, zijn zilver en zijn porseleinen vaatwerk uit schrijn en kast voor den dag had mogen halen.

Ik ergerde mij vreeselijk, maar toch voelde ik, dat mijn welgezindheid ook hem wachtte, en hij mij dierbaar zou worden, evengoed als een landlooper zich hecht op den duur aan de vloer, die hem tusschen de huid en het hemd huist.

Met Mathilde kon ik weinig samen wezen. Dat de ongeloofelijke droom, dat ik haar mijn eigen mocht noemen, in werkelijkheid waar was, kon ik eigenlijk alleen nog maar afleiden uit Benserade en Villeroy, die haar met den steek in de hand en de degenpunten in de hoogte wippend, mevrouw de Lingendres noemden, en uit de hoffelijke afgunst van mevrouw de Soubise.

Even soms konden wij elkaar bij de hand grijpen, of een kort, warm woord wisselen; maar dan werden wij weer dadelijk met een heildronk bedacht, bejubeld, en toegesproken, en onder zooveel gelukkige jaren begraven, als Genesis over de patriarchen uit heeft gestort.

Zeven-en-vijftigste hoofdstuk***Waarin de feestvreugde bij fakkellicht voortgezet wordt.***

Flambouwen, kienspanen, vetpotten en olielampen, overal zijn ze langs het kerkplein aangestoken, als om op die manier den ontvluchtenden dag bij de vleugels vast te houden, of tenminste het stralen van zijn blinkende gezicht er in te bewaren.

Weer wordt een bal gegeven aan de dorpelingen, doch met dit groote verschil nu, dat de dans niet door Valentijn's gitaar wordt aangevoerd, maar dat hij zelf er een genoodigde is, de meest geëerde van de gasten.

Een heel muziekcors hebben ze over laten komen. De schalmei schreit als een klein kind van de buikpijn, en wordt door een dreunenden doedelzak goedmoedig begeleid met geruststellende tonen; ook zijn er nog een paar violen bij en een horen.

Op het geraas van hen samen, en in het rossig gewuif van den vuurschijn, zwiert de bloem van Floreuse.

Huldigingsdansen en bruidsdansen, dansen met linten en slingers en geurige takken, waarbij de zolen op den bodem stampen in de maat van heldhaftige versvoeten. En naar die verrukkelijke ronden, die

van oeroude tijden berichten, en in hun onschuld de gratie van palmen bewaard hebben en de onstuimigheid van den wind door de bladeren, zitten we rustig voor de herberg, onder den nu diep rood geworden wingerd, toe te kijken, ik tusschen Valentijn en Mathilde. Mijn vader schijnt met den pater een plotselinge vriendschap te hebben gesloten, want telkens hoor ik, bij het broederschap drinken, hun kroezen tegen elkaar tikken, en wordt er om een versch gevulde kruik geroepen.

Wat verder terzijde hebben zich onze stadsvrienden genesteld, een beetje onwennig zich achter de onzeker gebleken bescherming van hun manieren verschuilend.

Den ouden d'Almonde hebben ze in hun midden genomen, en als die er eindelijk na veel heen en weergepraat den zuchtenden waard toe gebracht heeft, om een mandvol dik bestofte flesschen, waar de spinnewebben aan bibberen, uit zijn kelder naar boven te brengen, gaat nergens de beker zoo ijverig in 't rond.

Zonder dat iemand het merkt, heeft mijn hand die van Mathilde gevonden, en terwijl ik mijn andere op Valentijn's schouder leg, zeg ik:

‘Vertel eens, heb je Madeleen's geheim van het begin af geweten?’

‘Neen, dat niet, mijnheer de Lingendres.’

‘Mijnheer de Lingendres?’

Hij maakt een gebaar, dat iedere tegenspraak afsnijdt.

‘Neen dāt niet. Wei wist ik, dat ik U met mijn lied wakker moest roepen, U meelokken, en naar de herberg brengen aan dat meer. Ook weet ik nog dingen voor later zóó stralend, dat als ze U openbaar werden, dit feest, als de asch van die fakkel, die U daar opgebrand in elkander ziet zinken en waarvoor een nieuwe in den ring wordt gestoken, er bij zou verbleeken, en U God zoudt danken, dat hij U het leven heeft gegeven.’

Echter, als ik er meer van wil weten, schudt hij lachende het hoofd, zoodat ik die heele bewering maar als een of andere dichterlijke geheimzinnigheid opgevat heb, die op de wijze van een zeepbel opstijgt, alsof zij tusschen de wolken wil gaan wonen, en dan opeens is verdwenen.

Luidruchtiger verheffen zich de schalmei met de vedels, en de dansers wervelen vrijer en vuriger. Als er een menuet wordt ingezet, rijst mijn vader van zijn bank op en grijpt een van de bekoorlijkste Floreuseschen in danspas bij de vingertoppen. Ook Valentijn en Catharina zijn opgestaan, ja zelfs de vrienden uit de stad hebben zich in de menigte verloren, behalve dan mijnheer d'Almonde, die achterovergetuimeld, met zijn rood gehakte laarzen tusschen de leege flesschen in de wijnmand, getroost zijn roes ligt uit te ronken.

Nu wordt het ook tijd, dat wij samen ons weg-

pakken. Behoedzaam sluipen we in de schaduw langs de huizen.

Eensklaps ontdek ik bij een straathoek, die door een uitstervende toortsvlam begloeid wordt, Villeroi en mevrouw de Soubise, allerlei gebaren en plichtplegingen makend, als een paar spelers, die op een slecht verlicht tooneel hun rollen vervullen, en dan zie ik hém haastig den beleefd groetenden steek op het hoofd zetten, háár den waaier dichtklappen, en ze dan beiden, arm aan arm, zich in het diepst van het steegje verliezen, dat uitmondt ergens buiten in het struikgewas.

Ik weet niet, of Mathilde iets van dat blijspel gemerkt heeft, maar wij snellen verder, tot we de openstaande deur van de pastorie hebben bereikt. Wij loopen de muisstille gang door, en als we in de eenzaamheid van den tuin zijn gekomen, kussen wij elkander onder een toef maan-witte asters, zoo ademloos lang en verloren, dat wij meer dan één appel in den boomgaard op den doffen grond hooren ploffen, wat een klank van vervulling en vruchtbaarheid in de ziel geeft.

Als eindelijk onze kus zichzelf heeft overleefd en wij elkaar aanstaren, fluister ik:

‘Dus ik was die losbandige jonker, die over de haag van den schoolmeester heeft gekeken, en om wien je dat bundeltje hebt gepakt en de vlucht hebt genomen?’

‘En ik die oude tooverkol uit de Antillen, die je uit je have en goed heeft gedreven?’

En het verwonderlijke is, dat wij beiden hierbij de tranen in de oogen krijgen, en dat ons dit de teederste woorden lijken, die we nog ooit over onze liefde gezegd hebben.

Luisterend steekt ze een vinger in de hoogte; flauw in de verte hooren wij onze namen roepen.

Acht-en-vijftigste hoofdstuk***Waarin de feestvreugde met een afrekening eindigt.***

‘Oordeelsdag en uur van vergelding!’ buldert mijn vader.

Voor de herberg zijn twee tafels neergezet, op ieder waarvan een druipend talklicht flakkert.

Hijzelf heeft achter de eene plaats genomen, met een gezicht, dat steenrooder dan ooit is, en als zijn mederechters zetelen ik en Mathilde aan zijn linker en zijn rechterhand. Rondom ons hebben zich de vrienden verzameld, behalve Villeroi met mevrouw de Soubise en de oude d'Almonde, dien ze naar zijn bed hebben gebracht.

‘Waar is de dorpsschrijver?’ roept mijnheer de Lingendres, ‘dat hij zich dadelijk aanmelde met een protocol bij zich, zijn inktthorentje en zijn ganzeveder.’

Het orkest verstomt, de dansende voeten zijn tot rust gekomen en, de nieuwsgierige hoofden bij elkaar gestoken, staan de Floreusenaars dicht opeen gepakt in het ronde.

De menigte wijkt uit elkander voor een kleine, gebogen gedaante, door een wollig-witte krulpruik

bekroond, die aan een slaapmuts doet denken. Hij zet zich neer achter de andere tafel, strijkt zijn perkament uit de plooien en, nadat hij zijn bril heeft afgeveegd, schrijft hij, met zijn verstopte neusgeluid het geschrevene herhalend:

‘Heden compareerden voor mij Sebastiaan Fabritius, de vicomtes Charles Louis en Claude de Lingendres benevens vrouwe Mathilde de Lingendres geboren d'Almonde, ten einde te ordonneeren....’

De rest gaat verloren, doordat mijn vader Valentijn's naam afroept.

Hij verschijnt voor de drieschaar, en neemt den steek af, zoodat het edel gewelfde koepeltje van zijn zonnige gedachten in den toortsgloed zichtbaar wordt.

‘Hier staat dus de spitsboef, die een zoon aan de hoede zijns vaders ontrukkt heeft, en van wien ik heb gezworen, dat ik hem aan den eersten den besten boomtak zou doen bengelen. Claude, wat moet diens mans straf zijn?’

Dit allemaal op een barschen toon gesproken, maar met een twinkeling van schelmsche scherts in de ooghoeken.

‘Omdat ik zijn afkeer ken van aardsche goederen en zijn onleschbaren zwerfdorst,’ zeg ik ‘kan ik hem niet anders dan den last van mijn eeuwige vriendschap opleggen.’

Mijn vader krabt zich nadenkend achter het oor.

‘Schrijf op,’ roept hij in de richting van den bedrijvigen dorpsklerk.

‘Omdat bovengemelde, enzoovoorts, een vies gezicht trekt, zoodra hij het gouden belletje van een geldbeurs hoort luiden, en hij den duivel in de beenen heeft, de toezegging hierbij van altijd een bed en een hartelijken handdruk, zoo vaak hij voorbijkomt, en als hij ooit vermoeid mocht worden van wandelen en zin in een haard en een leunstoel mocht krijgen, een huis dan, dat op een heuvel is gelegen, met een tuin er bij, die een uitzicht heeft van een dagreis ver in den omtrek, of als hij van plan is, om tot zijn dood toe langs den grooten weg te schooieren, een rust-plaats tenslotte terzijde van mijn slotkapel, waar wilde rozen bloeien en een kerselaar vrucht draagt.’

Ik geloof, dat mijn beste makker iets in het midden wil brengen, maar hij wordt door een jubelen, dat langs heel het kerkplein opgolft, overstemd.

‘Vader Nicol, pastoor van Floreuse.’

‘De allerergste boosdoener dit nog van de heele bende,’ gromt mijn vader vriendschappelijk, als de pater zich voor onze tafel heeft geposteerd, ‘maar uit égards voor zijn ongelukkige parochianen zal ik verder afzien van een opsomming van al zijn misdragingen. In mijn boekerij thuis bezit ik een manuscript van Tertulianus' Apologetische geschriften, dat eenig in de wereld is, nog een bijbel zal ik er bij doen,

die door Johannes Gutenberg is gedrukt, om ze met elkander, deugdelijk verpakt en verzegeld, naar de pastorie van Floreuse te sturen.

Mijnheer Sebastiaan Fabritius neem daar goede nota van.'

En vader Nicol wordt bleek van verbijstering, alsof hij een goudmijn in Peru present heeft gekregen, en zijn gemeenteleden laten hem driewerf 'lang leven'.

'Catharina...'

Plotseling breek ik af, en in plaats van den hare noem ik Martha's naam. Waarom ik zoo doe, weet ik zelf niet; misschien wel omdat Valentijn's vriendin mij altijd het beeld van een droom heeft geleden, en het mij daarom onmogelijk is, haar in levenden lijve voor onze rechtbank te halen.

De liefelijke moeder verschijnt in den lichtkring, en de dienaar, die ze maakt, is zoo schalks en bekoorlijk, dat mijn vader met een blijhartigen lach uit zijn rol valt, verklaart, dat hier helaas geen enkele snoodheid is ten laste te leggen, maar dat aan een ijver, die het mooiste kantwerk van heel Frankrijk vervaardigt, een atelier in het hart van de stad toekomt en de klandizie van iederen sterveling, die een zijden jas of een keurs van satijn draagt. 'Een nieuw atelier, zet dat neer, schrijver!'

Weer vindt het juichen geen einde.

'Goliath Cornemuse', lees ik af.

Weerstrevend en schoorvoetend, maar door de menigte vooruitgeduwd, verschijnt, terwijl hij bedremmeld de muts in de hand ronddraait, de dikste der waarden.

‘Daar heb je dan,’ roep ik, terwijl ik ernstig oprijs, en met den vinger naar hem wijs, ‘den man, die dat meisje, dat zich Madeleen noemde, heimelijk heeft verborgen gehouden, die haar, bijna verrast door haar vader, met twee muzikanten door een venstertje heeft laten ontsnappen, en ten slotte den man ook, die het geleide van zekeren gevangene een wonderlijk soort wijn heeft gebrouwen, wel heel erg slaapwekkend, zoodat ondertusschen de geknipte vogel uit zijn kooi kon ontvluchten.’

‘Wel god beter me,’ dondert mijn vader, waarbij hij de vuist op de tafel doet neerkomen, dat het talklicht een voet hoog er van opspringt.

‘En Goliath is de man ook,’ gaat Mathilde meedoogenloos verder, ‘die, als hij toevallig al niet met een vrouw was gezegend geweest, met mij zou getrouwd zijn.’

De herbergier wendt wanhopige pogingen aan, om zich uit de voeten te maken, maar stevig houden ze hem vast bij de ellebogen.

‘Ik herinner me,’ zegt mijn vader, ‘dat, toen ik daar overnacht heb, we onze kleppers in al een heel wonderlijk soort hok hebben moeten opbergen. Schrijf

op dus: een nieuwe stal zal gebouwd worden, groot genoeg om er een postwagen met een zesspan in onder te brengen. En voeg er dan nog zijn benoeming tot postmeester bij.'

Eer hij den tijd vindt, om zijn dank te betuigen, hebben twee krachtige Floreusenaars hem al op de schouders genomen, en wordt hij in triomf over het pleintje gedragen.

'Galafre Fouine!' de pientere waard met zijn vossegezicht, op wiens zolder we het gesprek van mijnheer de Lingendres en de Pomponne af hebben geluisterd. De zweepslagen, hem toegedacht voor zijn leugens, worden hem kwijtgescholden voor nu en voor later, maar de zwéep zal hij krijgen, met een zilveren handvat er aan, en in plaats van zijn eigenen den rug van een trekpaard, dat hij er vrij mee mag kittelen.

Gejoel weer, hoera roepen.

En nu wordt verder nog bekend gemaakt, dat iedereen, die een of andere schuld tegenover ons op zijn geweten voelt drukken, nu de gelegenheid krijgt tot een biecht en een kwijtschelding.

Als eerste zie ik mijn boerinnetje aanstappen, dat zeker door den feestroes overmoedig is gemaakt. En ze verklaart nederig, terwijl ze de handen uiteenspreidt en de oogen terneerslaat; dat ze op een mooien zomermorgen van een zwierigen edelman een geschenk heeft gekregen, dat haar

eigenlijk niet toekwam, omdat het voor een ander bestemd was.

En dan decreteert mijnheer de Lingendres dat, wat op onrechtmatige wijze van den zoon is verkregen, aan den vader zal worden terugbetaald.

Lachend buigt ze heen over het blad van de tafel, en drukt hem op allebei zijn wangen de kwijting van haar schuld.

Wat tengevolge heeft, dat Sebastiaan Fabritius heeft aan te teekenen, dat, zoodra er een vrijer aan den horizon opdoemt, er nogeens nader over een uitzet zal worden gepraat.

En dan meldt zich de procureur van den koning aan met zijn kleinen knaap op de armen, Valentijn's vriendje, de eenige, dien we niets kunnen geven, omdat hij reeds alles bezit op de wereld, en verder de smid, ook de bakker.

Ten laatste wordt voor heel Floreuse nog een fonds gesticht, waarvan ieder jaar een feest zal worden gehouden.

De dorpsklerk leest nu het stuk voor, en als hij er onder gezet heeft; 'gedaan te Floreuse, den... van de wijnmaand 17...', onderteekenen wij het document met ons drieën.

Wanneer het jubelen en heil wenschen bedaard is, treedt weer het kuslustige meisje, dat aan mijn vader haar uitzet heeft ontfutseld, naar voren, en vraagt

uit naam van heel Floreuse, om voor het laatst nog een lied van den speelman, door de clarinet en de gitaar te begeleiden. Onze muziekinstrumenten zijn al voor den dag gehaald.

Wij preludeeren, beginnen:

In den dans kom ik je binden,
O jonge borst en je beminde.

Mathilde is er het vlugste bij, om met haar reine, heldere stem bij het refrein in te vallen. Dan volgt het gansche koor der dorpsgenooten, zoo luid, zoo geestdriftig, dat de ruitjes rinkelen van de herbergramen, en ik in mijn ontroering er over een heele valsche notenreeks laat ontglippen.

Als het lied uit is, ontsnappen wij beiden in de verwarring van de eindigende feestvreugd, wij volgen denzelfden weg van daareven; maar als we in de koele, donkere gang zijn gekomen, gaan we in plaats van den tuin in, de trap op, naar de kamer, die voor ons in een afgelegen gedeelte van de pastorie in gereedheid is gebracht, en waar niemand van weet, zelfs niet mijn vader.

En dan weer wat later: de stilte, het wenkende licht naast de toogkast, en de kleederen van den trouwdag op de stoelen neergevleid, het frisch geurende laken, uitgespreid over ons beiden, en een dorstig naar mij toegekeerd gezicht, dat op het kussen rust

naast het mijne. In de verte sterven, nauwelijks hoorbaar, de laatste klanken weg van het feestlied. Toch zijn het de woorden van dit zangetje niet, die me plotseling door de gedachte heen neuriën, maar, wel wat te onpas, die van dat andere wijsje, ‘kalm Cupido’, waarmee we onder het preeel bij het bergmeer onze liefde hebben ingeleid.